

เรียนภาษาเขมรถิ่นไทย แบบบูรณาการ

2

ตทေး /tat^həʔ/

ไป แพร นิส ก็ เฮา ทา เดิม ซเดี้ย ?
paj p^hɛw nih ki haw t^haa d^lam sadəj
น้ำแพร นี่เขาเรียกว่าต้นอะไร?
Auntie Phaew, how do they call
this plant?

โครงการ

การบันทึกความรู้ทางด้านพฤกษศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทย
ในรูปแบบดิจิทัล: การทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์
นักพฤกษศาสตร์ และคนในชุมชน

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

เรียนภาษาเขมรถิ่นไทยแบบบูรณาการ เล่ม 2

บรรณาธิการ	ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร
พิมพ์ครั้งแรก	จำนวน 100 เล่ม เดือนกันยายน 2563
ISBN	978-616-443-493-6
ผู้พิมพ์	โครงการ “การบันทึกความรู้ทางด้านพฤกษศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทย ในรูปแบบดิจิทัล: การทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์ นักพฤกษศาสตร์ และคนในชุมชน” Digital Documentation of the botanical knowledge of Northern Khmer speakers : Linguists, botanists, and community members working together สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล 999 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
ออกแบบปก/ รูปเล่ม	ศุมาลี หาญยศ
พิมพ์ที่	บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด 219 ซอยเพชรเกษม 102/2 แขวงบางแคเหนือ เขตบางแค กรุงเทพฯ 10160
ได้รับทุนสนับสนุนจาก	สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกว.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เดิม Newton Fund, British Academy, UK
หน่วยงานร่วมสนับสนุนการวิจัย	SOAS, University of London
หัวหน้าโครงการฯ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร
จัดทำโดย	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

บรรณาธิการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร

ผู้ให้ข้อมูลภาษาเขมรถิ่นไทย

นางสาวกิตตินันท์ สายไทย

นายประถม โกยสำราญ

นางกัญญาพัชร สายศรี

นางสาวเสาวนิจ คีมาค

นางอรชร สุวรรณคำ

นางรัชฎ์สิริ ก้อนทอง

นางสุภาพ กลีบแดง

นางกิตติยา เขยชม

นายปุด กลีบแดง

นายเพียร นิลแท้

ทีมวิจัยชุมชนเขมรถิ่นไทย บ้านขนาดปริง ตำบลเชื้อเพลิง
อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย

ผู้เรียบเรียงข้อมูล ภาษาเขมรถิ่นไทย – IPA - ไทย - อังกฤษ

นายชัยวัฒน์ หอมขง

นายธีรรัช รุ่งเรืองวงษ์

นายภิมระพัฒน์ รองสวัสดิ์

นางสาวกมนทรรศน์ ดอกเมฆ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร

ทีมวิจัยในโครงการ

“การบันทึกความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล:

การทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์นักภาษาศาสตร์ และคนในชุมชน

ผู้ตรวจทานภาษาไทยและอังกฤษ

ดร.ณรงเดช พันธะพุมมี

คำนำ

หนังสือ “เรียนภาษาเขมรถิ่นไทยแบบบูรณาการ” เป็นผลผลิตส่วนหนึ่งในโครงการ “การบันทึกความรู้ทางด้านพจนานุกรมศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล: การทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์ นักพจนานุกรมศาสตร์ และคนในชุมชน” ได้รับทุนสนับสนุนจาก Newton Advanced Fellowships ซึ่งเป็นการร่วมทุนระหว่าง British Academy ฝ่ายอังกฤษ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว. เดิม) ฝ่ายไทย ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ฝ่ายวิชาการระยะเวลาในการทำวิจัย 2 ปี แต่เนื่องจากมีกิจกรรมจำนวนมากไม่สามารถทำสำเร็จตามเวลาดังกล่าว จึงขอขยายเวลาเป็น 3 ปี

กิจกรรมหลักของโครงการฯ เป็นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้คนในชุมชนสามารถบันทึกองค์ความรู้ในป่าชุมชนด้วยเครื่องมือบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ และกล้องวิดีโอที่มีคุณภาพสูง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการบันทึกข้อมูลด้านภาษาและวัฒนธรรม (Language documentation) เพื่อเก็บรักษาในระยะยาว โดยเก็บเป็นไฟล์ดิจิทัล และใช้ภาษาท้องถิ่นในการสนทนา หลังจากนั้นนักภาษาศาสตร์จะนำไปวิเคราะห์ทางด้านเสียง จากการถ่ายถอดเสียงด้วยโปรแกรม ELAN และ Export ไปทำสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้อีกหลายรูปแบบ เช่น วิดีโอ ที่มีคำบรรยายได้ภาพ พจนานุกรมคำศัพท์ พจนานุกรมรูปภาพพืช เป็นต้น รวมทั้งบูรณาการเป็นแบบเรียนภาษาเขมรถิ่นไทย-ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ ดังเช่นหนังสือเล่มนี้

อย่างไรก็ตาม โดยบริบทชุมชนชนบทของประเทศไทย ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยผลผลิตที่ได้จากโครงการนี้ เน้นสื่อการเรียนรู้ภาษาเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล แต่ยังไม่ตอบสนองความสะดวกของเจ้าของภาษา ที่มิวิจัยจึงได้จัดทำสื่อการเรียนภาษาเขมรถิ่นไทยในรูปแบบหนังสือที่สามารถพกพาได้ และอ่านได้สะดวกกว่าการอ่านในคอมพิวเตอร์หรือในโทรศัพท์มือถือ และนำความรู้เหล่านี้คืนสู่ชุมชน สำหรับผู้ที่สนใจฟังเสียงสนทนาของเจ้าของภาษา สามารถเข้าถึงได้ที่ <https://langarchive-th.org/th/collections> ในเว็บไซต์ดังกล่าวยังได้บันทึกความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในประเทศไทยไว้อีกด้วย

หนังสือเล่มนี้ เป็นการบูรณาการความรู้พืชท้องถิ่น จำนวน 65 ชนิด โดยแบ่งออกเป็น 2 เล่ม เพื่อให้เหมาะแก่การพกพาจำนวนหน้าไม่มากเกินไปในแต่ละเล่ม ความรู้จากบทสนทนาเรื่องพืชเขียนด้วยภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย ซึ่งเป็นภาษาแม่ของคนในชุมชน ทั้งยังมีการแปลเป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เพื่อให้เด็กนักเรียน ได้เรียนรู้มากกว่าหนึ่งภาษาอีกด้วย นอกจากนี้เพื่อเสริมความรู้สำหรับนักภาษาศาสตร์ หรือนักวิชาการที่สนใจจึงจัดให้มีการถอดเสียงด้วยสัทอักษรสากลอีกประเภทหนึ่งด้วย

ทีมวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเจ้าของภาษา และคนที่สนใจทั่วไปไม่มากนักน้อย อีกทั้งเพื่อการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นในรูปแบบสื่อ การเรียนรู้ภาษาท้องถิ่นต่อไป ถึงแม้ว่าโครงการฯ ไม่สามารถบันทึกข้อมูลพืชทุกชนิด ในป่าตาเกวได้ แต่ก็ได้นำรายการพืชที่บันทึกเสียงและภาพจากเจ้าของภาษาพร้อมข้อมูล จากเจ้าของภาษาโดยตรงมาเผยแพร่ในรูปแบบที่อ่านง่าย

หากมีความผิดพลาดประการใด ๆ ทีมวิจัยน้อมรับผิดชอบและยินดีรับฟังข้อเสนอแนะ เพื่อการทำสื่อการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต

ผศ.ดร.ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร หัวหน้าโครงการวิจัยฯ และคณะ

กันยายน 2563

กิตติกรรมประกาศ

หนังสือแบบเรียนภาษาเขมรถิ่นไทยแบบบูรณาการ เล่ม 1 และ 2 เป็นผลผลิตส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การบันทึกความรู้ด้านพฤกษศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล: การทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์ นักพฤกษศาสตร์ และคนในชุมชน (Digital Documentation of the botanical knowledge of Northern Khmer speakers: Linguists, botanists, and community members working together) ได้รับทุนสนับสนุนจาก Newton Advanced Fellowships ซึ่งเป็นการร่วมทุนวิจัยระหว่าง British Academy ฝ่ายอังกฤษ กับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.เดิม) ฝ่ายไทย ต่อมาเปลี่ยนเป็นสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทว.) ระยะเวลา 2 ปี และได้ขยายเวลาเป็น 3 ปี เนื่องจากมีกิจกรรมมาก ไม่สามารถทำได้เสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนด

โครงการวิจัยนี้ ไม่สามารถสำเร็จลงได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและบุคคลดังต่อไปนี้ ทีมวิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดลที่สนับสนุนการขอทุนวิจัยต่างประเทศเพื่อขยายงานวิจัยให้กว้างขวางและเพิ่มความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยกับชาวต่างชาติ ขอขอบคุณ SOAS, University of London ที่อนุญาตให้บุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ ได้แก่ Dr. Julia Sallabank และ Dr. Candide Simard ได้ทำงานวิจัยร่วมกับสถาบันวิจัยภาษาฯ ขอขอบคุณบุคลากรจากสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ที่ร่วมเป็นวิทยากรในการเก็บตัวอย่างพืชและการบันทึกข้อมูลการใช้ประโยชน์จากพืชให้กับโครงการฯ และที่สำคัญอย่างยิ่งคือทีมวิจัยชุมชนเขมรถิ่นไทย หมู่ 8 บ้านขนาดปริง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ นำโดยผู้ใหญ่ปุด กลีบแดง และคณะ ซึ่งเป็นพื้นที่ในการทำวิจัยของโครงการฯ หากไม่มีพื้นที่ชุมชนดังกล่าว โครงการฯ นี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

ทีมวิจัยขอขอบคุณ ดร.ณรงเดช พันธะพุมมี ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กรุณาตรวจทานภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ทั้งสองเล่มนี้และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้เนื้อหาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณทีมงานผู้ช่วยวิจัยในโครงการฯ ได้แก่ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ได้แก่ นายกิมระพัฒน์ รongสวัสดิ์ นายชัยวัฒน์ หอมขง นายธีรรัช รุ่งเรืองวงษ์ และนางสาวกมนทรรัตน์ ดอกเมฆ ที่มีความสนใจและร่วมทำงานเรียนรู้มาด้วยกันตลอดเวลา 3 ปี นอกจากนี้ยังมีทีมพี่เลี้ยง

จากศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา - วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล ได้แก่ นางสาวกুমารี ลากอาภรณ์ นางสาวอัจฉราภรณ์ ถาวรพัฒน์ และ นายธนากร รักวงศ์ ที่ได้อำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่ครั้งแรก พร้อมทั้งแนะนำทีมวิจัย ชุมชนให้รู้จักกับทีมวิจัย

สุดท้ายนี้ทีมวิจัยขอขอบคุณ คุณพิจารณา สัมครการ ผู้จัดการโปรแกรมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม สถานเอกอัครราชทูตอังกฤษ ประจำประเทศไทย ที่ให้กำลังใจและให้โอกาส ในการขอทุน Newton Fund ตลอดจน รวมทั้งท่านอื่นๆ ที่มีส่วนร่วมในโครงการฯนี้ แต่ไม่สามารถกล่าวชื่อได้ทั้งหมด ทั้งในระดับชุมชน สถาบัน และต่างประเทศ ที่ทำให้โครงการ วิจัย ฯ นี้สำเร็จลุล่วงทุกประการ

ศิริเพ็ญ อังสิทธิพูนพร หัวหน้าโครงการฯ

สารบัญ

หน้า

1. เกริ่นนำ และที่มาของหนังสือ	1
2. จุดประสงค์ และประโยชน์ของหนังสือเล่มนี้	4
3. ขอบเขตและข้อจำกัด	5
4. ระบบตัวเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย	5
5. พืชในป่าเตาแก้วและบทสนทนาเกี่ยวกับประโยชน์การนำไปใช้	10
5.31 กคบชวราชะ	11
5.32 กทินนรงเยยะ	14
5.33 กดยจุน	18
5.34 งบปรี	21
5.35 จังก๊วงฮิณ	25
5.36 จังกร็องชวา	28
5.37 ชเดา	31
5.38 ชเบืวี	34
5.39 ชวาย ปรี	38
5.40 ชำเปือร	42
5.41 ชเคาะชดอร	46
5.42 ชเมา ตเซ็ด	50
5.43 ชเมา ปเร็จ	54
5.44 ชเมา ปัวะ	58
5.45 ชมอล บาย	61
5.46 ชังเคีรี	67
5.47 เคิม จรูยุ	70
5.48 โคงปเรียฮ	76
5.49 ไคคมอจ	79
5.50 แดกคอก	83
5.51 ตระนมตัญญุ	88
5.52 ตลัด	92

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.53 ตมุง	96
5.54 ตราจ	99
5.55 ตรูถ	102
5.56 ตลัวะ	106
5.57 ตเทาะ	109
5.58 ทเม็ญตเรียชบาค	112
5.59 เนียงจุม	115
5.60 ปะปเลียบ	118
5.61 มเรียะ	122
5.62 รันเค็ญ	126
5.63 เวีอิร ชโบน	130
5.64 อันตืวงซอ	133
5.65 อำปรัมปแรปรอย	137
6. สรุปลการแบ่งกลุ่มพืชตามประโยชน์ใช้สอย	142
7. เอกสารอ้างอิง	144
ดัชนีคำ	145

เรียนภาษาเขมรถิ่นไทยแบบบูรณาการ

1. เกริ่นนำ และที่มาของหนังสือ

กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยในประเทศไทยมีจำนวนประชากรประมาณ 1.4 ล้านคน (สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ, 2547) อาศัยอยู่มากในจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ จันทบุรี ตราด ฯลฯ ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนประชากรเป็นจำนวนมากก็ตาม แต่ก็เผชิญปัญหาการถดถอยของการใช้ภาษาและวัฒนธรรม เนื่องจากการใช้ภาษาไทยมากขึ้น และใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด จากการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชาวเขมรถิ่นไทยบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา

เริ่มจากผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโพธิ์ทองเมื่อ พ.ศ. 2550 ซึ่งมีเชื้อสายเขมรถิ่นไทย มีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล เห็นความสำคัญของภาษาท้องถิ่น ซึ่งคนส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นชาวเขมรถิ่นไทย ท่านผู้อำนวยการได้รวบรวมคุณครูในโรงเรียนบ้านโพธิ์ทองเป็นทีมวิจัยทำโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ภาษาเขมรถิ่นไทยเพื่อการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นและเสริมสร้างการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” (ประชุมพร สังข์น้อยและคณะ, 2553) เพื่อนำภาษาท้องถิ่นไปสอนในโรงเรียน ในช่วงเวลานั้นเยาวชนเขมรถิ่นไทยยังพูดภาษาเขมรถิ่นได้อย่างคล่องแคล่ว

จากกระแสการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษาในโรงเรียนโดยใช้ภาษาแม่เป็นฐานการเรียนรู้สู่ภาษาราชการ ได้แพร่หลายมากขึ้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ กลุ่มมลายูปาดานิ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา – วัฒนธรรม ในภาวะวิกฤตร่วมกับที่ปรึกษาชาวต่างชาติ และหน่วยงานราชการอีกหลายหน่วยงานทำการวิจัยเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ทำให้กลุ่มเขมรถิ่นไทย โดยผู้อำนวยการฯ คนเดิม ได้ประเมินความสามารถของเด็กในโรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง จึงได้เสนอโครงการวิจัยต่อเนื่องเป็นโครงการที่สอง คือ โครงการ “รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยแบบทวิภาษา โดยใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยร่วมจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” (ประชุมพร สังข์น้อยและคณะ, 2556)

แต่อย่างไรก็ดี สถานการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโครงการที่สอง กำลังดำเนินอยู่ ทีมวิจัยชุมชนได้พบว่า เด็กในชั้นอนุบาลไม่สามารถสื่อสารภาษาเขมรถิ่นไทยได้อย่างคล่องแคล่วเหมือนรุ่นที่ผ่าน ๆ มา ทำให้การใช้ภาษาแม่ในการสอนชั้นอนุบาลไม่ประสบผลเท่าที่ควร คุณครูต้องใช้ภาษาไทย

ในการสื่อสารร่วมกับภาษาเขมรถิ่นไทย เด็กบางคนไม่ยอมพูดเขมรถิ่นไทย บางคนก็ไม่ค่อยเข้าใจภาษาเขมรถิ่นไทยสาเหตุเนื่องจากผู้ปกครองของเด็กมีการใช้ภาษาไทยที่บ้านมากขึ้น ทีมวิจัยชุมชนมีความตระหนักถึงสถานการณ์ทางภาษาเขมรถิ่นไทยที่ถดถอยลงอย่างรวดเร็ว เกรงว่าเยาวชนรุ่นใหม่จะไม่สามารถใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยในการสื่อสารได้ จึงได้ทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น อีกโครงการชื่อว่า โครงการ “พัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อการฟื้นฟูภาษาเขมรถิ่นไทยบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” (สุรัญญา ทะวงศ์ดี และคณะ, 2559) โดยหวังว่าจะเริ่มปลูกฝังภาษาเขมรถิ่นไทยตั้งแต่เด็กเริ่มเข้าเรียนในศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งมีบุคลากรในศูนย์เด็กเล็กเป็นชาวเขมรถิ่นไทยที่สื่อสารภาษาได้ดี

การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชาวเขมรถิ่นไทย ยังไม่หยุดเพียงในโรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็กเท่านั้น เพราะความรู้ด้านอื่น ๆ ยังมีอีกมาก อย่างเช่น เรื่องพืชสมุนไพรในป่าชุมชนซึ่งสมัยก่อนเป็นแหล่งอาศัยและยารักษาโรคของกลุ่มเขมรถิ่นไทยเช่นกัน การอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของชาวเขมรถิ่นไทย จึงขยายผลมาที่หมู่บ้านขนาดปริง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ โดยมีผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 เป็นหัวหน้าทีมวิจัยในโครงการ “ทิว มโสบ ทน้า ปรีดาทาส (เที่ยว อาหาร ยา ป่าตาเกว) บ้านขนาดปริง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” (ปุด กลีบแดงและคณะ 2563) ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชนที่จะบันทึกความรู้เรื่องชื่อพืช คุณประโยชน์การใช้สอย เพื่อสืบทอดและส่งต่อความรู้เหล่านี้สู่รุ่นต่อ ๆ ไป ผลผลิตจากโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโครงการนี้คือรวบรวมชื่อพืชที่สำรวจในป่าตาเกวในช่วงเวลาทำโครงการฯ แล้วผลิตเป็นหนังสือชื่อ “ทิว มโสบ ทน้า ปรีดาทาส (เที่ยว อาหาร ยา ป่าตาเกว) บ้านขนาดปริง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์”

จากโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และด้านวิชาการมีทีมพี่เลี้ยงและนักภาษาศาสตร์จากศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ทำงานร่วมกัน ทั้งยังผลักดันให้ระบบเขียนภาษาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้รับการรับรองจากราชบัณฑิตยสภาให้เป็นคู่มือระบบเขียนภาษาท้องถิ่นด้วยอักษรไทย ในการเขียนบันทึกความรู้ท้องถิ่น หรือทำเป็นสื่อการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับ และภาษาเขมรถิ่นไทยก็เป็นหนึ่งใน 10 กลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำเสร็จใน พ.ศ. 2556 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ในการจัดทำคู่มือระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย มีผู้เชี่ยวชาญจากทีมวิจัยชุมชนจังหวัดสุรินทร์ร่วมเป็นกรรมการด้วย เนื่องจากต้องมีการตรวจสอบระบบเสียงและได้รับการยอมรับจากเจ้าของ

ภาษา ดังนั้น หนังสือเล่มนี้ จึงใช้คู่มือระบบเขียน ฉบับราชบัณฑิตยสถานเป็นแนวทางในการเขียนภาษาเขมรถิ่นที่บ้านขนาดปริง

สถานการณ์ทางภาษาในชุมชนบ้านขนาดปริงนั้น มีชาวบ้านที่เป็นคนในพื้นที่มาแต่กำเนิด และชาวบ้านจากที่อื่นเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกัน จึงพบการใช้ภาษาที่หลากหลาย โดยมีการผสมกลมกลืนกันในการพูดคุยสนทนา ได้แก่ ภาษาเขมรถิ่น ภาษาไทยกลาง ภาษาอีสาน และภาษาลาว ด้านการใช้ภาษาของคนในชุมชน พบว่า ผู้สูงอายุจะใช้ภาษาเขมรถิ่นมากกว่าภาษาไทยกลาง ช่วงอายุวัยทำงานจะพูดภาษาเขมรถิ่นและภาษาไทยกลาง และมีการใช้ภาษาไทยกับภาษาเขมรถิ่นปนกัน ในช่วงวัยรุ่นส่วนใหญ่จะใช้ภาษาไทยกลาง สามารถสื่อสารภาษาเขมรถิ่นได้บ้าง ในช่วงวัยเด็กส่วนใหญ่จะพูดภาษาไทยกลาง ไม่ค่อยพูดภาษาเขมรถิ่น แต่ฟังรู้เรื่องบ้าง ซึ่งพ่อแม่จะพูดภาษาไทยกลางกับลูก และพยายามพูดภาษาเขมรถิ่นด้วยบ้าง เพราะยังอยากให้ลูกหลานสามารถสื่อสารภาษาเขมรถิ่นได้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภาษาของบรรพบุรุษและเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพในอนาคต

โครงการ “การบันทึกความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล: การทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์ นักภาษาศาสตร์ และคนในชุมชน” มีวัตถุประสงค์หลักคือ ต้องการบันทึกองค์ความรู้ด้านภาษาศาสตร์ การใช้ประโยชน์ และการจัดกลุ่มพันธุ์พืชตามภูมิปัญญาของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์ ในรูปแบบดิจิทัลเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถส่งต่อให้ลูกหลานชาวเขมรถิ่นไทยได้มาศึกษาหาความรู้ในรูปแบบดิจิทัล และสามารถนำเนื้อหาไปขยายผลในรูปแบบสื่อการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือความรู้เกี่ยวกับพืชและการใช้ประโยชน์ พจนานุกรมคำศัพท์ หนังสือเรียนภาษาเขมรถิ่นไทย เป็นต้น

ในส่วนที่เป็นข้อมูลดิจิทัลมีลักษณะเป็นไฟล์วิดีโอ พร้อมคำบรรยายที่ได้จากการถอดถอดเสียงการสนทนาเกี่ยวกับพืชชนิดต่างๆ โดยมีภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย ความหมายภาษาไทย และสัทอักษรสากล ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ที่ <https://langarchive-th.org/th/collection/northern-khmer> สำหรับเว็บไซต์ <https://langarchive-th.org/> เป็นเว็บไซต์คลังข้อมูลดิจิทัลที่พัฒนาขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาด้านภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย จัดทำโดยสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล แต่ในชุมชนเจ้าของภาษาก็ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลดิจิทัล ทางโครงการจึงได้จัดทำในรูปแบบหนังสืออิกเวอร์ชันหนึ่ง เพื่อความสะดวกของผู้เรียนที่อยู่ในชุมชน ลูกหลานชาวเขมรถิ่นไทยจะได้ใช้อ่านพร้อมกับพ่อแม่ ปู่ย่าตายายในบ้าน หรือผู้ใหญ่ใช้สอนเด็กก็สะดวกดี

ข้อมูลพีชที่นำมาเรียบเรียงในหนังสือ “เรียนภาษาเขมรถิ่นไทยแบบบูรณาการ” เป็นเพียงการนำเสนอพีชส่วนหนึ่งของปาตาเกวที่เก็บบันทึกด้วยวิธีโอในระหว่างการทำโครงการวิจัยฯ เนื่องจากการบันทึกวิธีโอต้องใช้เวลาอย่างมาก รวมทั้งการถ่ายทอดเสียงทางภาษาศาสตร์จึงไม่สามารถนำเสนอพีชทั้งหมดได้ องค์ความรู้ที่ได้นี้ได้รับความร่วมมือจากทีมวิจัยชุมชนที่เป็นเจ้าของภาษาได้ทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นควบคู่กันไป อาจกล่าวได้ว่า โครงการบันทึกความรู้ด้านพฤกษศาสตร์ในปาตาเกว เป็นความต้องการของคนในชุมชน จึงได้ทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ส่วนโครงการ “การบันทึกความรู้ทางด้านพฤกษศาสตร์ของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล: การทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์ นักพฤกษศาสตร์ และคนในชุมชน” ต้องการต่อยอดในการบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องมือที่มีคุณภาพสูงและเก็บในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้เก็บได้เป็นเวลานาน และเป็นการอนุรักษ์ภาษา-วัฒนธรรมท้องถิ่นรวมทั้งต่อยอดทางด้านวิชาการอีกด้วย

2. จุดประสงค์และประโยชน์ของหนังสือ

จุดประสงค์หลักคือ เป็นแบบเรียนภาษาเขมรถิ่นไทย ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นที่ใช้ระบบตัวเขียนอักษรไทยในการเขียน เนื่องจากอักษรเขมรไม่เหมาะกับเขมรถิ่นไทย เพราะมีคนอ่านได้จำนวนน้อยหรืออ่านไม่ได้เลย แต่อักษรไทยนั้นเขมรที่เข้าเรียนในระบบโรงเรียนของรัฐบาลไทยสามารถอ่านภาษาไทยได้ ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้อักษรไทยเขียนแทนเสียงภาษาเขมรถิ่น ทำให้ชาวเขมรถิ่นไทยไม่ต้องเรียนวิธีการเขียนใหม่ เพียงแต่ต่อยอดจากวิธีการประสมอักษรในภาษาไทยก็สามารถอ่านได้ และเมื่อรู้ระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทย อักษรไทย หรือได้รับการแนะนำเพียงเล็กน้อยก็สามารถอ่านภาษาเขมรถิ่นไทยในเล่มนี้ได้ อย่างคล่องแคล่ว

จุดประสงค์รอง เป็นหนังสือเรียนภาษาอังกฤษที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งคำศัพท์ไม่ยาก จึงเหมาะกับเยาวชนระดับประถมศึกษาตอนปลาย หรือมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถใช้เป็นแบบฝึกอ่านนอกเวลาเรียนเพิ่มเติมได้ ทั้งยังได้รับความรู้เกี่ยวกับพีชท้องถิ่นอีกประการหนึ่งด้วย

จุดประสงค์เสริม เป็นหนังสือสำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจความรู้เรื่องพีชท้องถิ่นของเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์ เพราะมีคำแปลความหมายเป็นภาษาไทย ทั้งยังมีภาพพีชประกอบ รวมทั้งนักภาษาศาสตร์ที่สามารถอ่านตัวอักษรได้ จึงนับว่าเป็นประโยชน์แก่วงการภาษาศาสตร์อีกชั้นหนึ่ง

3. ขอบเขตและข้อจำกัด

ขอบเขตองค์ประกอบของหนังสือเล่มนี้ มีจุดเน้น 3 ส่วนด้วยกัน คือ

(1) ความรู้เรื่องระบบตัวเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย เพื่อให้ผู้ที่ต้องการเรียนรู้เข้าใจสัญลักษณ์และวิธีการเขียนโดยสังเขป ซึ่งผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ภาษาไทยจะสามารถอ่านได้ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา และแน่นอนว่าเจ้าของภาษาที่รู้จักคำศัพท์ภาษาเขมรถิ่นไทยย่อมต้องอ่านออกเสียงได้ในภาษาของตนเอง

(2) ชื่อพืชที่เป็นภาษาเขมรถิ่นไทย พร้อมรูปภาพ บางชนิดอาจมีชื่อภาษาไทยด้วย แต่บางชนิดอาจจะไม่ทราบจึงไม่สามารถระบุภาษาไทยได้ ส่วนชื่อทางวิทยาศาสตร์ได้รับความอนุเคราะห์จากนักพฤกษศาสตร์ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม แต่ที่มิวิจัยคิดว่ามีประโยชน์จึงนำมาใส่ไว้ด้วย

(3) บทสนทนาลักษณะของพืชและการใช้ประโยชน์ของพืชแต่ละชนิด ซึ่งประกอบด้วยภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย การถอดเสียงโดยใช้สัทอักษรสากล ความหมายภาษาไทย และความหมายภาษาอังกฤษ

ข้อจำกัดของเนื้อหาในเล่มมีหลายประการ ได้แก่ รูปพืช ควรมีให้หลากหลาย ส่วนประกอบ เช่น ส่วนใบ ราก ลำต้น ผล ดอก ฯลฯ แต่เนื่องจากช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลในป่าไม่สามารถทำได้ทุกฤดูกาล พืชบางชนิดช่วงเวลาที่เข้าป่าอาจจะไม่พบ หรือไม่ใช่อายุที่มีดอก มีผล ก็ไม่สามารถเก็บภาพได้ครบ ในส่วนของรายละเอียดของพืชและการใช้ประโยชน์ในบทสนทนาควรมีความหลากหลาย และมีความยาวมากกว่านี้ แต่เนื่องจากเจ้าของภาษาไม่มีความชำนาญในการถามคำถามที่หลากหลาย ดังนั้นในช่วงเริ่มต้น จึงมักจะเป็นประโยคเดิม ๆ อาจทำให้ผู้อ่านเกิดความน่าเบื่อ ทว่าหากอ่านให้ครบทุกชนิด ในส่วนของการใช้ประโยชน์ของพืชจะพบว่ามีความแตกต่างกัน จึงทำให้ได้รับคำศัพท์ใหม่ ๆ เพิ่มเติมแม้จะจำนวนไม่มากแต่ก็ได้เพิ่มจากพืชทุกชนิด

4. ระบบตัวเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย

ระบบตัวเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทยอ้างอิงจาก “คู่มือระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย” ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556 ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการจัดทำระบบเขียนภาษาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยอักษรไทย สำหรับฉบับภาษาเขมรถิ่นไทยประกอบด้วยกรรมการจากราชบัณฑิตยสถาน นักวิชาการจากหลายมหาวิทยาลัย และผู้เชี่ยวชาญภาษาเขมรถิ่นไทย ซึ่งระบบเขียนฉบับราชบัณฑิตยฯ นี้ได้พัฒนาระบบเขียน

ที่ใช้สำเนียงถิ่นสุรินทร์เป็นสำเนียงกลางในการสร้างระบบเขียนด้วยอักษรไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2531 แล้วนำมาปรับปรุงให้เป็น “คู่มือระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย” เพื่อเป็นมาตรฐานและใช้กันในวงกว้างต่อไป

ระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทยนี้ โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ได้นำไปประยุกต์ใช้ทำสื่อการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่น และงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จึงมีผู้เชี่ยวชาญจำนวนหนึ่งเป็นครูที่สอนอยู่โรงเรียน บ้านโพธิ์ทอง แต่บางท่านก็เกษียณอายุไปแล้ว ทั้งนี้ที่มวิจัยของโรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ได้ขยายผล โดยนำระบบเขียนนี้ไปเผยแพร่ในโรงเรียนและหมู่บ้านใกล้เคียง รวมทั้ง บ้านขนาดปริง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยในโครงการ “การบันทึกความรู้ทางด้านพจนานุกรมของกลุ่มเขมรถิ่นไทยในรูปแบบดิจิทัล: โดยการทำงานร่วมกันของนักภาษาศาสตร์ นักพจนานุกรม และคนในชุมชน” ด้วย ความแตกต่าง ระดับภาษาถิ่นระหว่างบ้านโพธิ์ทองกับบ้านขนาดปริงหรือหมู่บ้านใกล้เคียง มีเพียงเล็กน้อย สามารถสื่อสารกันเข้าใจเป็นส่วนมาก แต่จะมีเสียงแปรบางเสียงเท่านั้น ตัวอย่างเช่น รไซ ~¹ รเซยี “ไม้ไผ่” มรวย ~ มโรย ~ มรุษ “หนึ่งร้อย” โบะ ~ เบาะ “ดำ” แวีย ~ เวีย “ดี” มพิ ~ มเพีย “ฮิลิป” จากการสังเกตพบว่า มีเสียงแปรที่เป็นเสียงสระค่อนข้างมาก แต่ไม่เป็น ปัญหาในการใช้ระบบเขียนนี้

สรุประบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย ประกอบด้วย

(1) พยัญชนะต้นที่ออกเสียงเหมือนพยัญชนะไทย 21 ตัว ได้แก่ ก กง จ ช ฅ ด ต ท น บ ป พ ฟ ม ย ร ล ว อ ฮ และพยัญชนะที่ออกเสียงต่างจากภาษาไทย 1 ตัว คือ ญ

(2) พยัญชนะสะกดที่ออกเสียงเหมือนพยัญชนะไทย 8 ตัว ได้แก่ กง ด น บ ม ย ว และพยัญชนะสะกดที่ออกเสียงต่างจากภาษาไทย 5 ตัว ได้แก่ จ ญ ร ล ฮ

(3) พยัญชนะต้นควบ ประกอบด้วยตัวอักษร 2 ตัว ตัวที่อยู่ตำแหน่งที่ 1 ได้แก่ ก กจ ช ฅ ท บ ป พ ส่วนตัวที่อยู่ตำแหน่งที่ 2 ได้แก่ ร ล ว ซึ่งโดยปกติจะออกเสียงควบกัน โดยไม่มีระยะห่าง แต่บางครั้งอาจออกเสียงมีระยะห่างได้ เช่น ตรำ “แซ่” อาจออกเสียง เป็น [ตรำ หรือ ต-รำ]

(4) สระที่ออกเสียงเหมือนสระไทย ได้แก่ -ะ -า -ิ -ี -ึ -ู -เะ -เ -แะ -แ -เอะ -เอ -โะ -โ -เาะ -อ -เียะ -เีย -เือะ -เือ -ะ -ัว -ำ -ไ -เ -

(5) สระที่ออกเสียงไม่เหมือนสระไทย แต่ใกล้เคียงกับสระไทย จึงใช้สระที่เสียง ใกล้เคียง

¹ ~ เป็นสัญลักษณ์ที่หมายถึง การแปรเสียง

แล้วเติมเครื่องหมายจุด (·) เติมเต็มได้สระที่มี อ ประกอบ หรือได้ตัวอักษรที่สระไม่มี อ ประกอบ เช่น ปเรอ “ไช้” เติม “ตัน” ซเลอะ “ไบ” คือ “ข้างบน”

ตารางสรุประบบตัวเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย และสัทอักษรสากล

ในเชิงภาษาศาสตร์ การอธิบายเรื่องเสียงพยัญชนะ จะต้องประกอบด้วย ลักษณะการออกเสียง ตำแหน่งการเกิดเสียง และการสั่น (โหนะ) ของเส้นเสียง โดยบางเสียงจะแยกด้วยการพ่นลมหรือไม่พ่นลมด้วย ดังนั้น ในตารางข้างล่างนี้จะใช้อักษรไทยควบคู่กับ สัทอักษรสากล ในการแสดงเสียงต่าง ๆ ดังนี้

ลักษณะการออกเสียง		ตำแหน่งเกิดเสียง				
		ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
เสียงหยุด	อโหนะ ไม่พ่นลม	ป / p	ต / t	จ / c	ก / k	อ / ʔ
	อโหนะ พ่นลม	พ / p ^h	ท / t ^h	ช / c ^h	ค / k ^h	
	โหนะ	บ / b	ด / d			
เสียงเสียดแทรก	ฟ / f	ซ / s			ฮ / h	
เสียงข้างลิ้น		ล / l				
เสียงนาสิก	ม / m	น / n	ญ / ɲ	ง / ŋ		
เสียงลิ้นร่ว		ร / r				
เสียงอรรหสระ	ว / w		ย / j			

ตารางสระ

ระดับลิ้น	ตำแหน่งลิ้น					
	หน้า		กลาง		หลัง	
สูง	ิ / i	ี / ii	ึ / i	ื / ii	ู / u	ุ / uu
กึ่งสูง	ิ. / I	ี. / II	ึ. / ɤ	ื. / ɤɤ	ู. / U	ุ. / UU
กลาง	เะ / e	เ / ee	เอะ / ə	เอ / əə	โะ / o	โ / oo
กึ่งต่ำ	เะ / ɛ	เ / ɛɛ	เอะ / ʌ	เอ / ʌʌ	โะ / ɔ	โ / ɔɔ
ต่ำ			ะ / a	า / aa	เ.าะ / ɒ	อ. / ɒɒ
สระประสม	เียะ / iə	เีย / iia	เือะ / iə	เือ / iia	ัวะ / uə	ัว / uua

หลักในการเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย

คำในภาษาเขมรถิ่นไทยส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดียวและคำสองพยางค์ และคำหลายพยางค์แต่ก็มีจำนวนน้อย

คำพยางค์เดียว เขียนตามอักขระวิธีเขียนภาษาไทย เช่น ดึก “น้ำ” รือ “ราก”

คำที่มีเสียงควบก็เขียนตามอักขระวิธีไทย ยกเว้นบางสระที่มี เ- และ โ- ใ- เป็นส่วนประกอบ ให้วางพยัญชนะต้นที่ 1 อยู่หน้ารูปสระ เ- และ โ- ใ- เนื่องจากภาษาเขมรถิ่นไทยมีตัวสะกดที่ออกเสียงต่างจากภาษาไทย ซึ่งอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ จึงกำหนดให้เขียนต่างจากอักขระวิธีไทย เช่น กร “แคร่” ถ้าเขียนเป็น เกร จะสับสนกับคำที่มีเสียงสะกด -ร ในภาษาเขมรถิ่นไทย

คำที่มีสระเสียงสั้นประกอบ ให้เพิ่มไม้ไต่คู้ และเขียนเรียงต่อจากสระบน (ถ้ามี) เช่น เมื่อ “ปาก” ๗รู้ “ข้าวเปลือก” เพื่อความสะดวกในการพิมพ์คอมพิวเตอร์ ซึ่งบางฟอนต์พิมพ์ได้ บางฟอนต์พิมพ์ไม่ได้

คำสองพยางค์ ที่มีพยัญชนะต้นสองตัวเรียงกัน จะไม่ได้สระ –ะ หลังพยัญชนะตัวแรก เช่น คำว่า “ขวา” ทน้า “ยา” คีย้อล “ลม”

คำที่มีพยัญชนะต้น สามตัวเรียงกัน โดยพยัญชนะสองตัวแรกออกเสียงควบกัน จะได้สระ –ะ หลังพยัญชนะตัวที่สอง เช่น ตระเซาะ “แดงกวา”

คำที่มีพยัญชนะต้น สามตัวเรียงกัน แต่ออกเสียงควบตัวที่สองกับสาม จะได้สระ –ะ หลังพยัญชนะตัวแรก เช่น ชะกร็อม “ไม้แดง”

คำหลายพยางค์ให้เขียนติดกัน เช่น กันตุมรุษ “แมลงปอ”

คำประสมและคำซ้อน ให้เขียนติดกัน เช่น บองปโอง “พี่น้อง” นางบาย “หม้อข้าว” การเขียนประโยคและข้อความภาษาเขมรถิ่นไทย ให้เขียนเว้นวรรคเป็นคำ ๆ เพื่อให้อ่านง่าย เช่น

ภาษาเขมรถิ่นไทย : หนึ่ง เดิม นิส กุเฮา เดิม ซเคีย นิส?

ภาษาไทย : หนึ่ง ต้นนี้เขาเรียกว่าต้นอะไร?

หมายเหตุ รายละเอียดปลีกย่อยอื่น ๆ หากผู้ใดสนใจ สามารถอ่านและทำความเข้าใจเพิ่มเติมได้จาก “คู่มือระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย” ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556

5. พืชในป่าดงและบทสนทนาเกี่ยวกับประโยชน์การนำไปใช้

ในส่วนนี้จะป็นความรู้เรื่องพืชและการใช้ประโยชน์จากพืชในป่าดงเาว์ ซึ่งประกอบด้วย ชื่อพืชเป็นภาษาเขมรถิ่นไทย หากมีภาษาไทยจะใส่ชื่อภาษาไทยไว้ ชื่อวิทยาศาสตร์ บทสนทนาเกี่ยวกับพืชแต่ละชนิดด้วยภาษาเขมรถิ่นไทย ถ่ายถอดเสียงด้วย สัทอักษรสากล ความหมายภาษาไทย และความหมายภาษาอังกฤษ ส่วนรูปนั้นบางรูปจะมี แถบสี และมาตรวัดประกอบอยู่ในภาพ เพื่อใช้เทียบสีและขนาด เพราะการถ่ายภาพใกล้ ไกล ขยาย จะมีผลให้ภาพนั้นต่างจากความจริง

ตัวอย่าง

ภาษาเขมรถิ่นไทย

ตา นิส กุเฮา ทา เดิม ซเคีย นิส

สัทอักษรสากล

taa nih ku haw t^haa d^lam sadəj nih

ภาษาไทย

ตา นี่เขาเรียกว่าต้นอะไร?

ภาษาอังกฤษ

Granpa, how do they call this one?

5.31) กอบขะระ /kak^hopsrɔʔ/

ชื่อไทย

ตะขบบ้าน

ชื่อวงศ์

Muntingiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Muntingia calabura L.

ประโยชน์

ผลกินได้ มีรสชาติดีหวาน เป็นผลไม้สมัยโบราณ
เป็นสมุนไพรลดน้ำตาลในเลือด

กคบขเราะ /kak^hopsrɔʔ/

1

ไป แพว นิส ฤเฮา ทา อย เคิม ซเคีย
paj p^hɛw nih ki haw t^haa ʔoj
dɔɔm sadəj

น้ำแพวนีเขาเรียกว่าอะไร ต้นอะไร?
Anutie Phaew, how do they call
this one? What's this plant?

2

เคิมกคบขเราะ นิส นะ
dɔɔm kak^hopsrɔʔ nih naʔ
นี่ต้นตะขบบ้านนะ
This is 'dɔɔm kak^hopsrɔʔ.'

3

อ้อ เวีย คอฮ นื่อง ซเราะ
ʔwɔ wiə dɔɔh nɔŋ srɔʔ
อ้อ มันขึ้นในหมู่บ้าน
Oh, can it be found in our
village?

4

จา คอฮ นื่อง ซเราะ ตาม เมือค ตเปียง
เกอะ จเริน
caa dɔɔh nɔŋ srɔʔ taam miət
tapiəŋ kaʔ crɔɔn
กะ ขึ้นในหมู่บ้าน ตามปากหนองน้ำก็เยอะ
Yes, it can. It grows in the village.
Around pond or marsh.

5

จา
caa
กะ
Alright...

6

เกิด ทน้า อย คลัส นะ?
kɔɔt t^hanam ʔoj k^hlah naʔ
เป็นยาอะไรได้บ้าง?
Does it have any medical uses?

7

เต มัน เค็ญ มัน เมียน ทน้า เต เค็ญ ตา พแล
เวีย โสบ บาน
tee man deŋ man miən t^hanam
tee deŋ taa p^hlɛ wiə hoop
baan
ไม่รู้จะทำยาอะไรได้รู้แต่ว่าผลของมันกินได้
I don't know if it can be made
into drug. But we can eat its
fruits.

8

คุม ปแอม
tum paʔɛm
ผลสุกหวาน
The ripe fruit is sweet.

9

โกนกเมญ ชอบ แป๊ะ โฮบ

koonkameep chopp beh hoop

เด็ก ๆ ชอบเก็บกิน

Children like to eat them.

10

อา ตุม ซี้ กฮอม เนาะ

ʔaa tum sii kahom noʔ

ผลสุกสีแดงใช่ไหม

The ripe ones are red, aren't they?

11

จา

caa

กะ

Yes.

12

เคิม อย อ๊ว มัน บาน เต?

dlam ʔoj ʔar man baan tee

ต้นของมันเลื่อยไม่ได้ใช่ไหม?

Can this plant be sawn into pieces?

13

เต เวีย มัน เมียน เคิม ทม เต

tee wiio man miien dlam tʰom tee

ไม่ได้ มันไม่มีต้นใหญ่

No, it cannot. It's not a big plant.

4.32) กทินนรงเยียะ /kat^hinnarongjieʔ/

ชื่อไทย

กระถินณรงค์ชัย

ชื่อวงศ์

Fabaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Acacia auriculiformis A. Cunn. ex Benth.

ประโยชน์

ส่วนของลำต้นใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ สร้างบ้านก็ได้

กทินนรงเยยะ /kat^hinnaronjioʔ/

1

ไป แพร นิส ก็เฮา ทา เดิม ซเคีย?

paj p^hɛw nih kɯ haw t^haa
dɔm sadɔj

น้ำแพร นี่เขาเรียกว่าต้นอะไร?

Auntie Phaew, how do they call
this plant?

2

เดิมกทินนรงเยยะ

dɔmkat^hinnaronjioʔ

ต้นกทินนรงยักษ์

It is 'dɔmkat^hinnaronjioʔ.'

3

อ้อ เดิม เวีย ทม ปันนา ไป แพร?

โ้ว dɔm wiə t^hom pannaa
paj p^hɛw

อ้อ ต้นของมันใหญ่ขนาดไหนน้ำแพร?

Well, how big is it, Auntie
Phaew?

4

อ้อ เบอ ตุก เกอะ ตาทม เฮย

โ้ว bɔ tuk kɔʔ taat^hom həj

อ้อ ถ้าเอาไว้ต้นมันก็ใหญ่

Well, if we let it grow, it will
become quite huge.

5

เดิม ก็ กัด อ้อ เทอ เฟอร์นิเจอร์ บาน

dɔm kɯ kat ʔar t^hə fəɔnicəə
baan

เขาเลื่อยต้นของมันไปทำเฟอร์นิเจอร์ได้

People cut it down to make
furniture.

6

เกิด เดิมเชอ เดิมเชอ เศรษฐกิจ

kɔt dɔmc^hə dɔmc^hə
seet^hakit

เป็นต้นไม้เศรษฐกิจ

It is economic wood.

7

เจีย เดิม นิส

ciə dɔm nih

ต้นนี้ดี

This one is good.

8

ก็ ต้อง ก็ กัด คือด คยง อย นุส นือฮ?

kɯ tɔŋ kɯ kat dɔt k^hajuŋ ʔoj
nuh nɔh

ต้นนี้ที่เขาชอบตัดเอาไปเผาถ่านใช่ไหม?

Is it this one that people usually
take it to make charcoal?

9

จา ก็ กัด คี๊ด คยุง เเคิม ทม ๆ
 caa kii kat dot k^hajuunɣ dɛɛm
 t^hom t^hom

กะ เขาตัดเอาต้นไม้ใหญ่ ๆ ไปเผาถ่าน
 Yes, they take the big logs to
 make charcoal.

10

เมจ เเคิม นา ทม ๆ ก็ เทอ เฟอร์นิเจอร์ เทอ
 โต๊ะ เก้าอี้ ออ ลออ
 meec dɛɛm naa t^hom t^hom kii
 t^həw fəɛnɪcəw t^həw toʔ kawʔii
 ʔoj laʔw

กิ่งใหญ่ ๆ เขาทำเฟอร์นิเจอร์ ทำโต๊ะและ
 เก้าอี้สวย
 The big branch can be made into
 furniture. Those beautiful tables
 and chairs.

11

เคิม เวีย คเมา
 dɛɛm wiɛw k^hamaw

ต้นไม้ของมันสีดำ
 Its wood is black.

12

คเล็ม เวีย ลออ
 k^hlem wiɛw laʔw

แก่นไม้ของมันสวย
 Its heartwood is beautiful.

13

เกิด เจียย นัฮ นื่อง ซเราะ ยิง เดีย ยาง แจ๊ฮ
 kɛɛt ɲiiəj nah nɔŋ sɾəʔ jɛɛɲ
 dɔj jaan ceh
 มันขึ้นง่ายไหมในหมู่บ้านของเรา ดินอย่าง
 นี้?

Does it grow easily in our village,
 on this kind of soil?

14

โอ้ ซเราะ ยิง คำ เจียย
 ʔoo sɾəʔ jɛɛɲ dam ɲiiəj
 โอ้ย บ้านของเราปลูกง่าย

Oh, our village is a good place to
 grow it.

15

เคิม นิส
 dɛɛm nih
 ต้นนี้

This plant...

16

นื่อง ซเร เมียน นัฮ
 nɔŋ sɾeɛ miɛn nah
 ในที่นามีไหม?

Can it be found in the rice fields?

17

เมียน
 miɛn

มีติ

Yes, it can.

18

เมียน เวีย คอส ทัวไป เฮย นือส?

miien wiie dooh t^huəpaj həj
noh

มีขึ้นทัวไปใช่ไหม?

They naturally grow around our
village, right?

19

จา เวีย รซัด กรือ๊บบ ทเลียะ โม เวีย เกอะ คอส

caa wiie rasat kriəp t^hliə? moo
wiie ka? dooh

กะ เมล็ดปลิวตกลงมามันก็ขึ้น

Yes, when the wind blows its
seeds away and they fall down,
it grows easily anywhere.

20

จา เมียน กรุบ บาน นือส?

caa miien krup baan noh

มีทุกที่ใช่ไหม?

It grows everywhere, right?

21

จา

caa

กะ

Yes.

22

เมียน ประยอม อย ติด เต? ปั้นแน๊ส แอญ?

miien prajwəc ʔoj tɪt tee
panneh ʔəɲ

มันมีประโยชน์อะไรอีกไหม? เท่านั้นหรือ?

Anything else for its use? Is that
all?

23

ปั้นแน๊ส เฮย ประยอม เกินี้ เค็ม นือส

panneh həj prajwəc k^hən
dɛm nih

ประโยชน์ของต้นนี้มีเท่านี้แหละ

That's all for its use.

5.33) กตัญจน /katujcuun/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

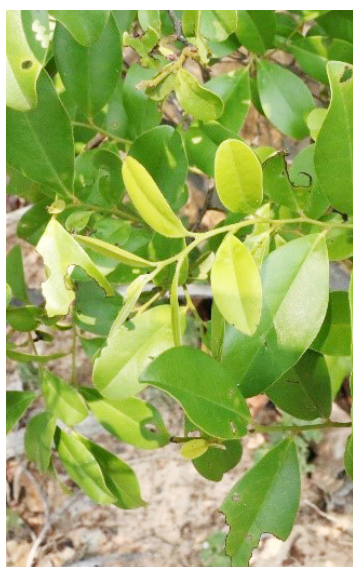
-

ชื่อวิทยาศาสตร์

-

ประโยชน์

เป็นสมุนไพร ใช้ส่วนรากต้มกินเป็นยาแก้ช้ำเส้น

กตุยจูน /katujcuun/

1

ไป แพร นิส กิ เฮา ทา เคิม ซเคีย?

paj p^hɛɛw nih kɪ haw t^haa
dɛɛm sadɔj

น้ำแพร นี่เขาเรียกว่าต้นอะไร?

Auntie Phaew, how do they call
this plant?

2

เคิมกตุยจูน

dɛɛmkatujcuun

ต้นกตุยจูน

It is called 'dɛɛmkatujcuun.'

3

อ้อ เคิม กตุยจูน ประयोग ทน้า เทอ อย
บาน คลีฮ?

ໄວ້ dɛɛm katujcuun prajɔɔ
t^hanam t^həɔ ʔoj baan k^hlah

อ้อ ต้นกตุยจูน มันเอาทำยาอะไรได้บ้าง?

Oh, well, it is 'dɛɛmkatujcuun.'

Can it be used as medicine?

4

เต ประयोग ทน้า มัน กิย เคีย ทา กิ เทอ
อย บาน เต

tee prajɔɔ t^hanam man kɪɯj
dɛɛp t^haa kɪ t^həɔ ʔoj baan tee

ฉันไม่เคยรู้ว่า ประโยชน์ทางยาของมันทำ
อะไรได้บ้าง

I don't know what its medical
use is.

5

เคีย ตา พลแ เวีย โสบ บาน จีอด ๆ

dɛɛp taa p^hlɛɛ wiɪə hoop baan
cɔt cɔt

รู้ว่า ผลของมันกินแล้วฝาด ๆ

But I know that its fruit tastes
a bit acidulous.

6

โสบ บาน ตอน ตรา?

hoop baan tɔɔn traɐ

กินได้ตอนไหน?

When should we eat it?

7

กเคีย เวีย รเคีย แค ทเลียะ พลึญ

kadɔp wiɪə radɔw k^hɛɛ t^hliəʔ
p^hliɯj

ลูกอ่อนของมันจะกินได้ก็ตอนฤดูฝน

We can find the young fruits
only in the rainy season.

8

ปซาฮ นิส เฮย

pasaah nih həɔj

ฤดูฝน (เดือนพฤษภาคม) นี้แหละ
In the rainy season (around May).

9
เวีย จะ เมียน พลัด กเด็บ
wiə ca? miən p^hlɛɛ kadəp
มันจะมีผลอ่อน
The young fruits will come out.

10
คุม เวีย โสบ บาน นะ จือส?
tum wiə hoop baan na? cəh
แล้วผลสุกของมันกินได้ไหม?
Can we eat them when they
ripen?

11
คุม เวีย โสบ บาน
tum wiə hoop baan
ผลสุกของมันก็กินได้
Yes, you can.

12
จืด ๆ ปแอม ๆ
cət cət paʔɛm paʔɛm
ฝาด ๆ หวาน ๆ
They taste quite acidulous
and sweet.

13
มัน เชวี เมียน อารา เก โสบ เต มัน เชวี
เมียน อารา รุส ดบ
man səw miən ʔaaraa kee hoop
tee man səw miən ʔaaraa ruh dop
ไม่ค่อยมีใครกินหรอก เพราะเขาไม่ค่อย
เข้าป่ากัน
People don't usually eat it because
they hardly go into the forest.

14
เวีย คอส นื่อง ดบ?
wiə dɔɔh nəŋ dop
มันขึ้นในป่าเหรอ?
Does it grow in the forest?

15
จา คอส นื่อง ดบ
caa dɔɔh nəŋ dop
ค่ะ มันขึ้นในป่า
Yes, it grows in the forest.

5.34) งบปรี /ᨧᩢ᩠ᨦᩉ᩠ᩅᩢᨯ/

ชื่อไทย

ขนหมา

ชื่อวงศ์

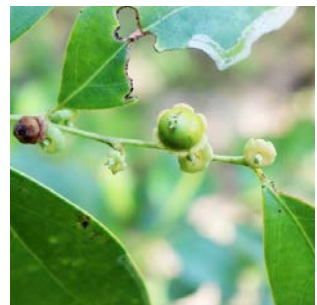
Phyllanthaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Breynia fruticosa (L.) Müll. Arg

ประโยชน์

ใช้ช็อคอ่อนสดหรือตากจิ้มน้ำพริกกิน
หรือนำไปแกง

งบปรี /ŋopprɪ/

1

หนึ่ง อานิส ก็เฮา เคิม งบ เมนนัฮ?

niŋ ʔaanɪh kɪ haw dɛɛm ŋop
meennah

หนึ่ง อันนี้เขาเรียกต้นงบไซ้ไหม?

Neung, do they call this plant
'ŋop'?

2

จา งบปรี ไปแพว

caa ŋopprɪ paj paew

คะ ต้นงบป่า น้ำแพว

Yes, it's ŋopprɪ, Auntie Phaew.

3

ก็เทอ อย คลัฮ?

kɪ tʰəə ʔoj kʰlah

เขาเอาไปทำอะไรบ้าง?

How do they use it?

4

ครูย กแจ๊ย เวีย นิส ชั่ว เดวี จรัวะ บาน

truɯj kacej wiie nih juuə təw
cruəʔ baan

ขอดอ่อนของมันเอาไปจิ้มน้ำพริกได้

We can eat its young top leaves.

We dip them with chili paste.

5

ชั่ว เดวี ชั่นลอ โสบ เกอะ ตาปาน

juuə təw sanləw hoop kɛʔ
taabaan

เอาไปแกงก็ได้

It can be ingredient for cooking
curry.

6

ไปแพว กุ๊ย โสบ ตางบชเราะ

paj paew kɯj hoop taa
ŋopsrəʔ

น้ำแพวเคยกินแต่ต้นงบตามบ้าน

I used to eat only the one that
grows around my house.

7

พลัด กดล กดล

pʰlɛɛ kadol kadol

ผลกลมๆ

It has a round fruit.

8

จา เวีย เกอะ เมียน รสชาติ เด็จ ๆ ตา คเนีย

นุฮ เฮย จา

caa wiie kɛʔ miien rotʰaat
dɛc dɛc taa kʰaniie nuh həj
caa

คะ มันก็มีรสชาติคล้าย ๆ กันนั้นแหละคะ

Yes, the one I found in my garden
has a similar taste to this one.

9

แต่ เพียง ตา อานิส เวีย เกิด อี คบ

tɛɛ p^hiəŋ taa ʔaanih wiə kʌt

ʔi dop

แต่อันนี้มันขึ้นในป่า

But this one grew in the forest.

10

เดิม เวีย ทม กันทุบรูป นัส?

dʌm wiə t^hom kant^huprup

nah

ต้นของมันใหญ่แผ่กิ่งก้านสาขาไหม?

Is its stem big? Does it spread
its branches widely?

11

จา

caa

ค่ะ

Yes, it does.

12

เบอ ลออ เกอะ ลิก กบาล เต็จ ทา จ้อฮ เฮย

bʌ laʔɔp kʌʔ lik kabaal tɛc

t^haa cɔh həɔj

ถ้าต้นมันสวยก็สูงท่วมหัวเหมือนกัน

If it grows up well, it will be taller
than our head.

13

ชเลอะ ตุม รเอ็ด รเอ็ด นือฮ?

slʌʔ tum raʔel raʔel nɔh

ใบแก่มันจะลื่น ๆ ใช่มั้ย?

Its mature leaves are smooth,
aren't they?

14

จา

caa

ค่ะ

Yes.

15

จรั๊วะ จังญ

cruəʔ caŋɔn

เป็นผักจิ้มอร่อย

It's good as vegetable side dishes.

16

ปคลัฮ เกอะ เวีย แจ็ญ ลวีญ เต็จ เต็จ

pak^hlah kʌʔ wiə cɛp lawiɲ tɛc tɛc

บางที่ก็มีรสขมหน่อย ๆ

Some also taste bitter.

17

ปเดิม นา เกอะ มัน ลวีญ

padʌm naa kʌʔ man lawiɲ

บางต้นก็ไม่ขม

Some don't.

18

เทอ หนา บาน นัฮ?

tʰəʔ tʰanam baan nah

ใช้ทำยาได้ไหม?

Can it be made into medicine?

19

เต มัน แด้ล ลือ ทา กิ เทอ หนา อย

tee man del lɯʔ tʰaa kɯ tʰəʔ

tʰanam ʔoj

ไม่เคยได้ยินเขาว่าทำยาอะไรได้

I have never heard people use it
as drug.

20

แด้ล กิ เกิด มลัวะ

del kɯ kʰat maluəʔ

เพราะมันเป็นผักจิ้ม

Because it's just a kind of vegetable
side dish.

5.35) จังก้วงฮิญ /caŋkuəŋhiŋ/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

-

ประโยชน์

เป็นสมุนไพร ใช้รากต้ม ใส่กระเทียม พริกไทย
กินน้ำสำหรับผู้หญิงอยู่ไฟ และเป็นยาขับเส้น

จังก๊วงฮีญ /caŋkuəŋhiɪŋ/

1

หนึ่ง กู เฮา ซเคีย ตูจ ซแญะ ซแญะ
niŋ ku haw sadəj tuuc saŋɛ?
saŋɛ?

หนึ่ง นี่เขาเรียกอะไร ต้นมันเล็ก ๆ
เป็นกลุ่มก้อนแน่นๆ (เต็มไปด้วยหมด)
Neung, how do they call this
one? It's quite small and tightly
clumped.

2

นิส เฮย กู เฮา ทา จังก๊วงฮีญ
nih həj ku haw t^haa
caŋkuəŋhiɪŋ
นี่เขาเรียกว่าจังก๊วงฮีญ
People call it 'caŋkuəŋhiɪŋ.'

3

เคิม เวีย ทม น้อ?
dlaam wiɛ t^hom nah
ต้นของมันใหญ่ไหม?
Is it big?

4

เคิม เวีย มัน เชวี๋ ทม บลา เต
dlaam wiɛ man səw t^hom
blaa tee
ต้นของมันไม่ค่อยใหญ่หรอก
It is not that big.

5

กบ๊วฮ์ ซเมอ จังก๊วง
kapuəh saməə caŋkuəŋ
สูงเท่าหัวเข่า
It is as tall as our knees.

6

ปเรอ การ ปเรอ ประยอจ อย บาน คล๊ฮ์?
praə kaar praə prajɔɔc ʔoj
baan k^hlah
ใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง?
How can they make use of it?

7

กู ยัว ต้อง เคิม ต้อง รือ
ku juuə tɔŋ dlam tɔŋ rih
เขาเอาทั้งต้นทั้งราก
They take both of its stem and root.

8

โม ซงอร เพอะ
moo saŋɔɔr p^hə?
มาต้มดื่ม
To boil and drink.

9

โกน ซเรีย นา เนวี๋พลึง มัน คเลียน โสบ
koon sreɪ na nəw^hphliəŋ man
บาย น้อ
k^hliəŋ hoop baaj nah

ผู้หญิงคนไหนที่อยู่ไฟแล้วกินข้าวไม่ได้
This medicine is for those women
who have a bad appetite while
they are in the confinement after
childbirth.

10

ซงอร เพอะ เตวี เกอะ คเลียน โสบ บาย
saŋɔɔr p^hʌʔ təw kʌʔ k^hliən
hoop baaj
ดื่มดื่มแล้วจะกินข้าวได้
Drinking this decoction will help
them to eat well.

11

ออย เมียน ตีก ค้อฮ ออย โจนเม้ม
ʔəʊj miən tik dɔh ʔəʊj koonmem
แล้วก็ให้นมให้นมให้ลูกดื่ม
Also it helps increase breast milk
for their baby.

13

ป็นแน๊ส เฮย ทา
panneh həʊj t^haa
แค่นี้หรือ?
Is that all?

14

จา เกิด ทน้า ป็นแน๊ส เฮย จังก้วงฮิญ
caa kʌʌt t^hanam panneh həʊj
caŋkuəŋhiɪŋ
กะ มันเป็นยาแค่นี้แหละ ดันจังก้วงฮิญ
Yes, that's all for its medical use.

4.36) จังกริ่งขวา /cangkroongswaa/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

Fabaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Crotalaria sp.

ประโยชน์

ใช้รากกินสด หรือตำกินกับหมาก

หรือใช้รากเคี้ยวกับหมากเป่าแก้พิษแมลงกัดต่อย

จิ้งกริ้งขาว /caŋkroŋswaa/

1

ไป แพบ นิส กิเฮา ทาเคิม ซเคีย?

paj p^hɛw nih ki haw t^haa
dɔɔm sadɔj

น้ำแพบ นี่เขาเรียกว่าต้นอะไร?

Auntie Phaew, how do they call
this plant?

2

เคิมจิ้งกริ้งขาว นิส นะ

dɔɔmcaŋkroŋswaa nih na?

นี่ต้นจิ้งกริ้งขาว

This one is ‘dɔɔmcaŋkroŋswaa.’

3

อ้อ แก ทน้า อย คลัฮ?

ʔɔɔ kɛ t^hanam ʔoj k^hlah

อ้อ มันเป็นยาใช้แก้โรคอะไรบ้าง?

Oh, what kind of drug can it be
made into?

4

ริส เวีย ขัว โม

rih wiɔ juuə moo

รากของมันเอามา

We take its roots...

5

จิจ บาน ขัว โม ซงอร นื่อง กันตรุม กันตรืวง
ทน้า แก เตีฮ

ciic baan juuə saŋoor noŋ
kantrum kantruəŋ t^hanam
kɛ tɔɔh

ขุดได้ก็เอามาต้มกับกันตรุม และกันตรืวง
เป็นยาแก้ผดผื่นคัน

Dig them up to boil with ‘kantrum’
and ‘kantruəŋ’. They can heal food
allergy.

6

โกนซเรีย ยั้ง เนวี พลึง เกอะ ซงอร แก เตีฮ

koonsrej jɔŋ noŋ p^hlɔŋ kɔ?
saŋoor kɛ tɔɔh

ลูกสาวของเราที่กำลังอยู่ไฟ ก็ต้มดื่มแก้ผด
ผื่นคัน

When my daughter was in
the confinement after childbirth,
she drank she drank it to help
relieve allergy symptoms.

7

จาเมียน สรรพคุณ บันเน็ฮ แอญ ไป แพบ

caa miɔn sapp^hak^hun panneh
ʔɛŋ paj p^hɛw

กะ มันมีสรรพคุณแก้ไอไข้ไหมน้ำแพบ?

Well, is that all for its medical
use?

8

จา ปันนีฮเฮ

caa pannoh hǎj

คะ เท่านั้นแหละ

Yes, that's all.

9

เดิม เวีย ทม เป็นี้นา?

dɛm wiɛ tʰom panna

ต้นของมันใหญ่ขนาดไหน?

Is it big?

10

เดิม ทม กเทียเรีย มั่น เชวี กปวีฮ เต

dɛm tʰom katʰiəriɛ man səw

kapuəh tee

ต้นใหญ่เป็นพุ่มไม่ค่อยสูงเท่าไร

It grows into a big bush, but not too tall.

11

ซเมอ จังก๊วง ยี้ง ปันนีฮเฮ

saməɔ cangkɔŋ jɪŋ pannoh

hǎj

สูงเท่าหัวเข่าของเราเท่านั้นแหละ

It's as tall as our knees.

5.37) ซเดา /sadow/

ชื่อไทย

สะเดา

ชื่อวงศ์

Meliaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Azadirachta indica A. Juss.

ประโยชน์

ใบหมักทำยาฆ่าแมลง รดผัก

ดอกและยอดอ่อน เอามาจิ้มน้ำพริกเป็นยาระบาย

ซเดา /sadaw/

1

ไป แพร นิส ก็เฮา ทา ทรูย ซเดี?

paj p^hɛw nih kii haw t^haa

truuj sadəj

น้ำแพว นี้เขาเรียกว่าชอคอะไร?

Auntie Phaew, how do they call
this one?

2

ทรูย ซเดา

truuj sadaw

ชอคสะเดา

It is 'truuj sadaw.'

3

อ้อ ก็ ชั่ว เตวี เทอ อย บาน คลัฮ?

ʔəw kii juuə təw t^həw ʔoj baan
k^hlah

อ้อ เขาเอาไปทำอะไรได้บ้าง?

Well, how do they use it?

4

เบอ เดิม ทม ก็ อ้อ เกิด กรังลือ ปเตียฮ บาน

bəw dɛm tɔm kii ʔəw kɔŋ lɛw pɛtɛi h baan

kriŋ lɔx patɛi h baan

ถ้าต้นใหญ่ เขาเลื่อยไปทำโครงหลังคา
บ้านได้

If it is big, they saw its log for
house-building.

5

ทรูย เวีย จร๊วะ บาน ปกา เวีย เกอะ จร๊วะ
บาน

truuj wiə cruə? baan pakaa

wiə kɔ? cruə? baan

ชอคอ่อนของมันใช้จิ้มน้ำพริกได้ ดอกมัน
ก็ใช้จิ้มน้ำพริกได้

We can dip the top leaves with
chili paste. Its flowers, as well.

6

เป็น เบอ เกี่ยวกับ นื่อง หนา

pen bəw kiiəwkap nəw t^hanam

ถ้าใช้เป็นยา

If we want some drugs.

7

ยั้ง โสบ ซ้อบ ใจ เกอะ เกิด หนา รบาย

jɔŋ sɔp ʔəw kɔ? kɔŋ

t^hanam rabaaj

เรากินทุกวันก็เป็นยาระบาย

We can eat it everyday as a laxative.

8

รบาย เต็จ ๆ เนาะ?

rabaaj tɛc tɛc nə?

เป็นยาระบายอ่อน ๆ ใช่ไหม?

It is a laxative, isn't it?

9

จา

caa

คะ

Yes, it is.

10

มัน ทื่อ ตา จี๋ฮั้ววี่ฮ คั้ง เต เนาะ?

man t^{hi} taa cəhpua^h k^hlaŋ tee
nə?

มันไม่ได้ท้องเสียมากใช่ไหม?

You won't have diarrhea,
will you?

11

เต

tee

ไม่คะ

No.

12

จี๋ฮ เมียน รดชาด ยางจนา จรัวะ เดวี?

cəh miəŋ rotc^haat jaŋcanaa

cruə? təw

แล้วเวลาเราจิ้ม (กิน) มันมีรสชาติอย่างไร?

And how does it taste when we dip
it with chili paste?

13

ลวิญ

lawiɲ

ขม

Bitter.

14

ลวิญ แต จังญ

lawiɲ tɛɛ caŋaŋ

ขมแต่อร่อยคะ

Bitter but good.

15

จา

caa

คะ

Well.

5.38) ขมิ้น /sabaw/

ชื่อไทย

หญ้าคา

ชื่อวงศ์

Poaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Imperata cylindrica (L.) Raeusch.

ประโยชน์

สมุนไพร ใช้รากนำมาต้มกินแก้โรคผิวหนัง
ใบใช้มุงหลังคา

ซเบวี่ /sabɿw/

1

ไป แพว นิส ก็ เฮา ทา อย?

paj p^hɛw nih kɿ haw t^haa ʔoj

น้ำแพว นี้เขาเรียกว่าอะไร?

Auntie Phaew, how do they call this one?

2

เดิมซเบวี่

dɿmsabɿw

ต้นซเบวี่

It is 'dɿmsabɿw.'

3

อ้อ ก็ ยัว เดวี เทอ ประยอจ อย คลัซ?

ʔwɿ kɿ juuə təw t^hə prajwɔc

ʔoj k^hlah

อ้อ เขาเอาไปทำประโยชน์อะไรบ้าง?

Oh, how do people use it?

4

ยี่ เบอ เวีย คอซ จริน ก็ จโรจ บาน ก็ ยัว เดวี กรอง

jii bɿ wiə dɔɔh crɿɿn kɿ

crooc baan kɿ juuə təw kɿrɔŋ

อิม ถ้ามันมีมาก เขาเกี่ยวได้ก็เอาไปสาน

ทำหลังคา

If they grow quite a lot, they can cut those grasses to make thatch for roofs.

5

บัง เทอ กตี๋ม เทอ อย เกิด

ban t^hə katuəm t^hə ʔoj kɿɿt

มุงทำกระท่อม

Thatch for hut.

6

กตี๋ม ซแร อย ตา บาน

katuəm srɛ ʔoj taa baan

ที่ทุ่งนาที่ได้

In the rice field.

7

เดวี กรอง เกิด แพน ๆ เนาะ

təw kɿrɔŋ kɿɿt p^hɛn p^hɛn nɔ?

ไปถักเป็นแผ่น ๆ นะ

Weave them together.

8

จาเวญ ๆ

caa ween ween

กะ ยาว ๆ

Well, those long roofs.

9

ประยอจ เกอะ เวเลีย เทอ บัง กตี๋ม บาน

ยี่ง เนวี เวีย ตเจียะ

prajwɔc kɿ weeliə t^hə ban

katuəm baan jɿɿŋ nɔw wiə

taciə?

พอเอา(หญ้า)ไปมุงแล้ว เวลาเราอยู่มันก็จะ
เย็นสบาย

When we use them as roofs,
the cabin will be comfortably cool.

10

เวีย มัน กเดา

wiie man kadaw

มันไม่ร้อน

That's not hot.

11

คอส อี้ คบ จเริน นะ?

dooch ?ii dop craan na?

มันขึ้นที่ป่าเยอะไหม?

Are there many of them growing
up in the woods?

12

รือ คอส ขางนา?

rii dooch jaangnaa

หรือขึ้นอย่างไร?

Or how does it grow?

13

คอส อี้ คบ คอส ตาม พลือซเร เบอ พลือซเร
นา เวีย คอส เวีย คอส เมนเตน

dooch ?ii dop dooch taam

p^hliisree baa p^hliisree naa wiie

dooch wiie dooch meenteen

ขึ้นที่ป่า ขึ้นที่ตามคันนา ถ้าคันนาไหนที่
มันขึ้น มันก็ขึ้นเยอะจริง ๆ

It grows in the woods and along
dykes in the rice fields. If you find
them in any dykes, there will be
more of them.

14

เต เบอ เคิร์ จิ้ง ตติ เกอะ เวีย คอส โม เกอะ มุด

tee baa daar caxx tatii ka?

wiie dooch moo ka? mut

ถ้าเดินเท้าเปล่า พอมันขึ้นมาก็บาดเท้า

If we walk barefoot, it can cut
our feet.

15

ชือ แด้จ กเนีย

c^hii dec k^haniiə

เจ็บเหมือนกัน

It quite hurts.

16

เมียน ต้อง ประยอง เมียน ต้อง โทด

miion tong prajooe miion tong

t^hoot

มีทั้งประโยชน์และโทษ

They have both good and bad sides
to them.

17

จา โทด เวีย คอฮ โม ชรุจ ๆ เวีย เกอะ มุด
จิง ยิง นะ

caa t^hoot wiieə d^{oo}h moo sruuc
sruuc wiieə ka? mut cɤɤŋ jɤɤŋ
na?

คะ โทษของมัน ก็พอมันงอกขึ้นมาแหลม ๆ
มันก็จะบาดเท้าเรานะ

Well, it's bad because of its
sharp blades. It can cut our feet.

18

ประยอม เวีย เกอะ กรอง เทอ

praj^{oo}oc wiieə ka? kɤɤŋ t^həə

ประโยชน์ของมันก็คือ ใช้สานทำ

It's good because it can be
weaved into...

19

อาชนิ เวณู ๆ เทอ กตี๋วม ชเร

ʔaasani? ween ween t^həə

katuəɯ sɤɤ

อันยาว ๆ ทำกระท่อมที่ทุ่งนา

Long thatch can be used to roof
a hut in the rice field.

20

ประยอม เวีย จเริน ปั้นแน๊ฮ เฮย

praj^{oo}oc wiieə cɤɤŋ panneh həəj

ประโยชน์ของมันก็เท่านั้นแหละ

That's all for its use.

21

เมียน ประยอม ปั้นแน๊ฮ เฮย นอ?

miieɯ praj^{oo}oc panneh həəj n^{oo}

มีประโยชน์เท่านั้นใช่ไหม?

Is that all for its use?

22

จา ปั้นแน๊ฮ เฮย

caa panneh həəj

คะ เท่านั้นแหละ

Well, that's all.

5.39) ขวาย ปรี่ /swaaj prii/

ชื่อไทย

มะม่วงป่า

ชื่อวงศ์

Anacardiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Mangifera sp.

ประโยชน์

สมุนไพร เอาเปลือกมาฝนกับน้ำซาวข้าวเหนียว
แก้โรคคางทูม บวมรากฟัน

ชวาย ปรี /swaaj prii/

1

ไป แพบ นิส ก็ เฮา เคิม ซเคีย?

paj p^hɛw nih kɯ haw dɯm
sadɔj

น้ำแพว นี้เขาเรียกต้นอะไร?

Auntie Phaew, how do they call
this plant?

2

เคิม ชวาย ปรี

dɯm swaajprii

ต้นมะม่วงป่า

It is 'dɯm swaajprii.'

3

อ้อ เคิม เวีย ทม เป็นนา?

ɿw dɯm wiɛ t^hom panna

อ้อ ต้นของมันใหญ่ขนาดไหน?

Oh, how big is it?

4

เคิม เวีย ทม เฮย ทม

dɯm wiɛ t^hom hæj t^hom

ต้นของมันใหญ่มาก

Its trunk is quite big

5

อ้อ เทอ กดาร ฟิน กดาร อย บาน

ɿar t^həw kadaar p^hin kadaar ɔj
baan

เลื่อยทำพื้นกระดานไม้ หรือกระดานอื่นๆ ได้

They saw it to make wooden plank
or boards.

6

เกอะ เมียน ประยอจ อ้อ กดาร ฟิน ปันนีฮ
แอญ?

kɔ? miɛn prajwɔɔ ɿar kadaar
p^hin pannoh ɿɛɲ

ก็มีประโยชน์แค่เลื่อยทำพื้นกระดาน

เท่านั้นเองหรือ?

Is that all for making wooden
plank?

7

ประยอจ เวีย เมียน พลล เวีย เมียน พลล
โสบ บาน

prajwɔɔ wiɛ miɛn p^hlɛ wiɛ
miɛn p^hlɛ hoop baan

ประโยชน์ของมันที่ มันมีผล ผลของมัน
กินได้

It is useful because it has fruits.

We can eat them.

8

หน้า?

t^hanam

แล้วทำยาละ?

What about making drug?

9

อ้อ หน้า

ใ้ t^hanam

ส่วนยา...

Well, for making drug...

10

หน้า ชั่ว เตวี เทอ อย?

t^hanam juuə təw t^həw ʔoj

เอาไปทำยาอะไรได้?

What kind of drug can it be made into?

11

ชั่ว ยางนา เกิด หน้า?

juuə jaŋnaa kʌt t^hanam

ส่วนไหนของมันทำยา?

Which part of it can we take to make drug?

12

ชั่ว ชมอุส เวีย เนาะ ชมอุส เวีย เฮย เนาะ

juuə samooh wiə nɔʔ samooh

wiə hɔəj nɔʔ

เอาเปลือกของมัน

We take its bark.

13

เซนี้ตัวส ชั่ว ชมอุส เวีย

səntuəh juuə samooh wiə

กะเพาะเอาเปลือกของมัน

Peel them off.

14

คะ เลียช ซเคีย?

daʔ liəj sadəj

ผสมกับอะไร?

Mix with something?

15

จูย ปร๊ับ โม เออ คะ เลียช ซเคีย?

cuuj prap moo ʔəw daʔ liəj

sadəj

ช่วยบอกหน่อยสิว่าผสมอะไร?

Can you please tell me what it can be mixed with?

16

ชั่ว สรรพคุณ นะ ชมอุส เวีย เซนี้ตัวส คะ

เลียช ซเคีย จูย ปร๊ับ คเนีย นะ

juuə sapp^hak^hun naʔ samooh

wiə səntuəh daʔ liəj sadəj

cuuj prap k^haniə naʔ

สรรพคุณของเปลือกมันเป็นอย่างไร

กะเพาะแล้วเอาไปผสมกับอะไร ช่วยบอกทีสิ

What is the medical use of its barks? After peeling them off, what should I mix them with?

Can you tell me?

17

คะ นื่อง ตึกบาย

daʔ nɔŋ tɨkbaaj

ผสมกับน้ำข้าว (ที่หุงเช็ดน้ำ)

We mix them with rice water...

18

ยัว เตวี ต้อฮ นื่อง ตึกบาย

juəw tɔw dɔh nɔŋ tɨkbaaj

เอาไปฝนในน้ำข้าว

Grind them with rice water

19

แก อย?

kɛɛ ʔoj

ใช้แกอะไร?

What can it heal?

20

อ้อ แก เอิมกเบ

ʔɔw kɛɛ hɛm̩kabee

อ้อ แกโรคางทุม

Well, it heals mumps.

21

เมียน ปั้นน้อส แอญ ทน้า

miən pannoʔ ʔɛɛn tʰanam

ใช้เป็นยาได้แก่นี้หรือ?

Is that all for its medical use?

22

ปั้นน้อส เฮย แก เอิมกเบ

pannoʔ hɔɔj kɛɛ hɛm̩kabee

เท่านั้นแหละ แกโรคางทุม

Yes, that's all. Just to heal mumps.

5.40) ขำเปือย /samppier/

ชื่อไทย

มะหาด

ชื่อวงศ์

Moraceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Artocarpus lakoocha Roxb.

ประโยชน์

เอาเปลือกไปตากแห้งใช้กินกับหมากพลู
ผลกินได้มีรสหวานอมเปรี้ยว

ชำเปือร /sɑmpʰiəʔ/

1

ไป แพบ นิส กิเฮา ทาอย?

paj pʰɛw nih ki haw tʰaa ʔoj

น้ำแพบ นี้เขาเรียกว่าอะไร?

Auntie Phaew, how they call this one?

2

เดิม ชำเปือร

dɛm sɑmpʰiəʔ

ต้นชำเปือร

It is 'dɛm sɑmpʰiəʔ.'

3

อ้อ ประขอก กิ ขั้ว เทอ อย บาน?

ʔwə prajwɔɔ ki juuə tʰəə ʔoj

baan

อ้อ เขาเอาไปทำประโยชน์อะไรได้?

Well, what can it be used?

4

ประขอก เวีย พแล เวีย โสบ บาน จังญ

prajwɔɔ wiə pʰlɛ wiə hoop

baan caŋaŋ

ประโยชน์ของมัน คือผลของมันกินได้

อร่อย

It's useful. We can eat its fruits.

They're good.

5

เปรี้ยว หวาน ปแอม จู ๆ

priəw waan paɛem cuu cuu

เปรี้ยว ๆ หวาน ๆ

They are quite sour and sweet.

6

เกอะ ขั้ว เทอ อย คึด?

kɛ ʔ juuə tʰəə ʔoj tɪt

แล้วเอาไปทำอะไรอีก?

Anything else?

7

ทน้ำ?

tʰanam

ยาละ?

What about drug?

8

ทน้ำ ขั้ว ตรูย เวีย

tʰanam juuə truɔj wiə

ทำยาที่เอายอดของมัน

To make drug, we take its young leaves...

9

นี้อง ซเดีย หนอ เวีย ตรูย เวีย โม

noŋ sadəj no wiə truɔj wiə moo

เอายอดของมันกับอะไรนะ

Take its young leaves and...

10

คำเปี้ยว ซัดอฮ โกงงา

tampiə sadh konḡaa

เอามาเคี้ยวแล้วเป่าเด็กทารก

We chew and blow them over
toddlers...

11

เดก กันตร้าส นะ

deek kantrah na?

ที่นอนสะดุ้งนะ

...who have a fitful sleep.

12

จื่อฮ เเคิม เวีย เเคิม ทม ๆ ชั่ว เทอ อย บาน
นะ?

cəh dlam wiə dlam tʰom
tʰom juuə tʰəə ʔoj baan na?

แล้วต้นใหญ่ ๆ ของมันเอาไปทำอะไรได้
ไหม?

What about its big log? How
could we use it?

13

เคิม เวีย ทม ๆ ปเรอ การ เทอ ตระซอ
กั่วม ตระซอ อย บาน

dlam wiə tʰom tʰom praa kaar
tʰəə trasəp katuəm trasəp ʔoj
baan

ต้นของมันทำเสากระท่อม หรือเสาอื่น ๆ ได้

Its log can be used to make pillars
for house-building or other building.

14

เคิม ทม ๆ

dlam tʰom tʰom

ต้นใหญ่ ๆ

The big ones.

15

เวีย เกิด เเคิม ทม เนาะ

wiə klat dlam tʰom nə?

มันเป็นต้นใหญ่เหรือ

Well, its trunk is quite big.

16

จา

caa

กะ

Yes.

17

พแล เกอะ โสบ บาน จังญ ตี้ด

pʰlæ kə? hoop baan caŋɲ tɪt

ผลของมันก็กินได้ อร่อยด้วย

We can eat its fruits. They are really
good too.

18

ทนำ ปันเนื้ส แอญ

t^hanam panneh ใญญ

ยาแก้เนื้เอง

That's all for its medical use.

19

ปันเนื้ส แอญ เต็ญ ทนำ เต็ญ ปันเนื้ส เฮย

panneh ใญญ dep t^hanam dep

panneh หอจ

เท่านั้นแหละ รู้เท่านั้น

That's all, that's all I know.

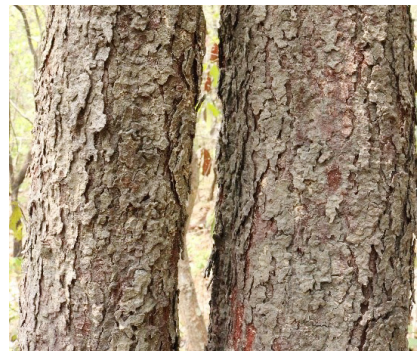
20

อ้อ จา

ใวว caa

กะ

Oh, well.

5.41) ซเดะซดอ /səɔ̌ʔsəɔ̌r/

ชื่อไทย	-
ชื่อวงศ์	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	-
ประโยชน์	ก้านหรือรากหรือใบ ผสมหมาก พลู เคี้ยว แล้วนำมาเป่าให้เด็กเล็กที่ร้องแง ส่วนเปลือกฝนกับน้ำ นำมารักษาฝีแตกหรือแผลน้ำเหลือง

ชเคาะชดอ /sadbʔsadoʔr/

1

หนึ่ง อานิส ก็ เฮา ชเลอะ ชเคีย?

niŋ ʔaanih kɯ haw slʔ sadəj

หนึ่ง นี่เขาเรียกใบอะไร?

Neung, how do they call these leaves?

2

ชเลอะ ชเคาะชดอ ไป แพว

slʔ sadbʔsadoʔr paj paew

ใบชเคาะชดอ น้ำแพว

This is 'sadbʔsadoʔr', Auntie Phaew.

3

นิส เบ็ส โม ตา ชเลอะ เวีย

nih beh moo taa slʔ wiie

นี่เก็บมาแค่ใบของมันหรือ?

Do they collect only its leaves?

4

จา เบ็ส โม ตา ชเลอะ ปรีวี่ส เคิม เวีย ทม

caa beh moo taa slʔ prueh

ɗaam wiie tʰom

กะ เก็บมาแต่ใบของมัน เพราะต้นของมันใหญ่

Yes. Only leaves because the trunk is quite big.

5

ก็ เทอ อย คลัซ?

kɯ tʰəʔ ʔoj kʰlah

เขาเอาไปทำอะไรได้บ้าง?

How do they use its leaves?

6

ชเลอะ เวีย นิส เกิด ทน้า เนอ หนา

slʔ wiie nih kʌt tʰanam nəʔ naa

ใบของมันนี่ก็เป็นยานะ

Its leaves are also a kind of medicine.

7

ยัว ชเลอะ เวีย นิส เดวี ตำเปีย เลียช ชราริง

juuə slʔ wiie nih təw tampiə liəj sraarɨŋ

เอาใบของมันนี่ไปเคี้ยวกับหมากแข็ง

(หมากสุก)

We chew its leaves with betel nuts...

8

ชเคาะ โคนกเมญ

sadoʔ koonkameej

เป่าเด็ก (เป่าได้ทุกที่)

... and blow them over the infant's body.

9

ยั่ว เตวี ซเคาะ โจนกเมญ กเม็ช ออย
โจนกเมญ ยุม

juuə təw sɑdɔʔ koonkameep
kamej ʔəj koonkameep jum

เอาไปเป่าเด็กเพื่อไม่ให้เด็กร้องไห้

We blow them to calm those
infants down from crying.

10

เกิด หนา

kʌt tʰanam

เป็นยาละ

It is a drug.

11

ซเน็ชเกอะ ชมอุส เวีย

sanehkʌʔ samɔɔh wiə

แล้วก็เปลือกของมันละ

What about its peel?

12

ยั้ง เตวี จัง ยั่ว ชมอุส

jʌŋ təw caŋ juuə samɔɔh

เราไปถากเอาเปลือกของมัน

We scrap its peel...

13

ยั่ว เตวี ค้อฮ นื่อง ตีก

juuə təw dɔh nəŋ tik

เอาไปฝนกับน้ำ

...and grind some with water.

14

ยั่ว โม รักษา แค็ล เน็ช

juuə moo raksaa dɛl neh

เอามารักษาที่เป็น...

We use them to heal...

15

ปวง แบก

puuəŋ bæk

ฝีแตก, แผลน้ำเหลือง

...the infected wounds of pock
or pustule.

16

ซเน็ช รือ เวีย เกอะ ยั่ว เตวี ซงอร เพอะ

saneh riə wiə kʌʔ juuə təw

saŋɔɔr pʰʌʔ

แล้วก็เอารากของมันไปต้มดื่ม

We also take its root to boil and
drink it as a decoction.

17

แก โรก มะเร็ง

kɛɛ rook mareŋ

รักษาโรคมะเร็ง

It could treat cancer.

18

เมียน ทน่ำ ประขอจ จเร็น ขาง เดิม

ชเคาะชดอ นิส

miəŋ tʰanam praxɔɔc cɾaŋ

jaaŋ dɯm sadɔʔsədɔʔr nih

มีประโยชน์ทำยาได้หลายอย่าง

ต้นชเคาะชดอนี้

This sadɔʔsədɔʔr has many
medical uses.

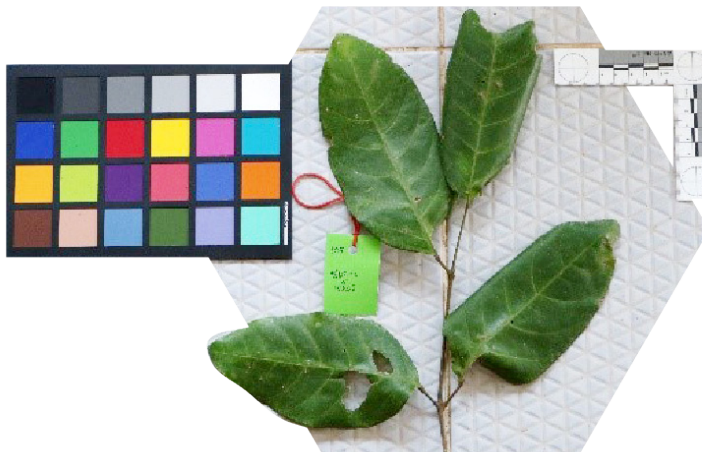
19

จา

Caa

จ๊ะ

Well.

5.42) ซเมา ตเซ็ด /samaw taset/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

Cyperaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Scleria sp.

ประโยชน์

สมุนไพร ส่วนรากประมาณ 1 กำ ดมกับกระเทียม พริกไทย
ดมกินน้ำ แก้ขับเลือด ขับลม ขับน้ำคาวปลา

ซามา ตเซ็ด /samaw taset/

1

ไป แพร นิส ก็เฮา ทา เคิม ซามา ออย?

paj p^hɛw nih kɯ haw t^haa
dɯm samaw ʔoj

น้ำแพว นี่เขาเรียกว่าต้นหญ้าน้ำอะไร?

Auntie Phaew, how do they call
this kind of grass?

2

ซามา ตเซ็ด

samaw taset

หญ้าน้ำเซ็ด

It is called 'samaw taset.'

3

อ้อ เมจ เกอะ เวีย กรึม ขาง แจ็ส?

ʔw meec kɯ? wiə kɯm jaan
cɛh

อ้อ ทำไมมันแห้งอย่างนี้?

Oh, well, why is it dried like this?

4

เวีย แด ปรง เวีย แด ปรง เคิม เวีย ซเว็ด

wiə k^hɛ prɔŋ wiə k^hɛ prɔŋ
dɯm wiə swet

หน้าแล้ง ต้นของมันก็เหี่ยว

It's now the dry season,
so it dried out.

5

ประยอจ ก็ ยัว เตวี เทอ อย บาน คลัฮ?

prajwɔc kɯ juuə təw t^həw ʔoj
baan klah

มันเอาไปทำประโยชน์อะไรได้บ้าง?

How do they make use of it?

6

ประยอจ ยัว รีส เวีย เตวี ซงอร เพอะ นื่อง
กติม มริจ

prajwɔc juuə rih wiə təw
saŋwɔr p^hɯ? nɔŋ katim maric

เอารากของมันไปต้มคั้นกับกระเทียมและ
พริกไทย

Boil its roots with some garlic and
pepper to drink it as a decoction.

7

แก เจียม

kɛ c^hiəɯm

แก้โรคเลือด

It can heal women after childbirth
(it dissolves blood clots in the body).

8

แก เจียม ลึง ชมอง โจนซเรีย เนวี พลึง

เนวี อย เจียม เวีย กอก เกอะ เพอะ ซงอร
แต่ญ

kɛ c^hiəɯm ʔɔŋ samwɔŋ
koonstrej nəw p^hʔɔŋ nəw ʔoj

c^hiə̌m wiə̌ kək kə? p^hə?

saŋwə̌ dɛ̌n

แก้โรคเลือดขึ้นสมอง ผู้หญิงที่กำลังอยู่ไฟ
เลือดมันคั่งก็ดื่มยานี้ขับเลือด

It heals blood clots for women
after childbirth. This drug helps
blood flow out.

9

จา เขียว

caa c^hiə̌m

คะ แก้โรคเลือด

Well, it heals women with blood
problem after childbirth.

10

ประยอจ ปั่นนื้อส แอญ?

prajwə̌c pannə̌h ʔə̌ɛ̌n

ประโยชน์ของมันมีเท่านั้นใช่ไหม?

Is that all for its use?

11

จา

caa

คะ

Yes.

12

จื้อส ซเลอะ เวีย ยางเงืส นุส เมียน จอว์
นัส เด?

cə̌h slə? wiə̌ jaŋcə̌h nuh

miə̌n caʔar nah tee

แล้วใบของมันคมไหม?

And does it have a sharp leaf?

13

อานิส ตู เกินี้ เวีย นัส

ʔaanih tuu k^hən wiə̌ nah

อันนี้ต้นของมัน

This part is its stem.

14

เบอ เดิม ชรือส

bə̌ə dɛ̌m srə̌h

ถ้าต้นสด

If it is fresh...

15

คิว เวีย เกอะ เคิร เดวี ปัส เวีย จะ มุด จอว์ มุด

k^hiə̌w wiə̌ kə? dɛ̌ə tə̌w pah

wiə̌ ca? mut caʔar mut

ต้นของมันเป็นสีเขียว ถ้าเดินไปเจอ

คมของมันก็จะบาด

Its stem is green. If you ever find
it in the forest, its blade can cut you.

16

อานิส เจือบ เฮย เนวี ตา

ʔaanih ɲə̌p hə̌əj nə̌w taa

อันนี้ตายแล้วก็ยัง

Is this one dead?

17

นอ เจี๊บบ เฮย เนวี ตา จั๊ว

nɔw ɲəp hɔɔj nɔw taa caʔar

(ขนาดต้น) ตายแล้วก็ยังคม

It's dead but still sharp.

18

เบอ เดิม ชร้อฮ พอง เตวี บิด มัน บาน เต

bəɔ dɛɪm srɔh pʰɔŋ tɔw biit

man baan tee

ถ้าต้นของมันยังสด เข้าใกล้ไม่ได้เลย

If it is still green, we cannot get close to it.

19

เมียน ตี๋อง ประขอจ เมียน ตี๋อง โทด

miən tɔŋ prajɔɔc miən tɔŋ tʰoot

มีทั้งประโยชน์และโทษเลยนะ

It is useful but can hurt us.

20

จา

caa

ค่ะ

Yes.

5.43) ซเมา ปะร็จ /samaw prec/

ชื่อไทย

หญ้าเพ็ก

ชื่อวงศ์

Poaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Vietnamosasa pusilla (A.Chev.& A.Camus) T.Q. Nguyen

ประโยชน์

ใช้รากซเมา ปะร็จ รวมกับแก่นของต้นขอ

แก่นของต้นมเมียง ใส่กระเทียม พริกไทย

นำมาต้มรวมกัน กินน้ำแก้กษัยเส้น ปวดเมื่อยตามตัว

ชเมापเร็จ /samaw prec/

1

หนึ่ง อานิส ก็ เฮา เคิม ชเมา อย
nɨŋ ʔaanɨh kɨi haw dɯm
samaw ʔoj

หนึ่ง นี่เขาเรียกต้นหญ้าอะไร?
Neung, how do they call this
grass?

2

นิส ก็ ทา ชเมापเร็จ
nɨh kɨi tʰaa samaw prec

นี่เขาเรียกหญ้าปเร็จ
People call it 'prec.'

3

นิส ก็ ขั้ว เตวี เทอ อย บาน ขางนา ประยอม
nɨh kɨi juuə təw tʰəə ʔoj baan
jaan̄naa prajwɔɔc

นี่เขาเอาไปทำประโยชน์อะไรได้บ้าง?
How do they use this one?

4

ประยอม เวีย เกอะ เมียน จเร็น จา
prajwɔɔc wiɨə kɔʔ miən cɾan̄
caa

ประโยชน์ของมันก็มีเยอะค่ะ
We can use it in many ways.

5

ตรูย กแจ็ย เกอะ ขั้ว ออย กู แกบ็ย โสบ เกอะ
ตา บาน

truɯj kacej kɔʔ juuə ʔwɔj kuɯ
kabej hoop kɔʔ taabaan

ยอดอ่อนของมันก็ให้วัวควายกินได้
Its young leaf is good for feeding
cattle.

6

คเวียล ตาม ดบ เวีย เกอะ เตวี ซึ น้อส
kʰwiɨl taam dop wiɨə kɔʔ təw
sii nɔh

พามันเลี้ยงในป่ามันก็ไปกินนะ
When we take cattle into the forest,
they like to eat those.

7

ชเน็สเกอะ รือส เวีย เกอะ ขั้ว เตวี ชงอร
เกิด ทน้า เพอะ
sanɛhkɔʔ rɨh wiɨə kɔʔ juuə təw
sanwɔɔr kɔʔ tʰanam pʰɔʔ

ที่นี้ก็รากของมัน เอาไปต้มดื่มเป็นยาได้
Then, we can use the root to boil
into a decoction.

8

ทน้า ตไซ แด็จ ตา คเน็ย นุส เฮย
tʰanam tasai dɛc taa kʰaniɨə nuh
həɔj

ยาแก้กษัยเส้นเหมือนกัน
It is a relaxant too.

9

ยั่ว โม ปซ้อม คเนีย จริน

juuə moo pasəm k^haniə crɛn

เอามาผสมกันหลายอย่าง

Mix it with other things.

10

เคิม ฉัวปรี มัญ

ɖɛm juuəprɪ mən

คันขอป่าเมื่อ

Mix it with ‘juuəprɪ’ that I just mentioned.

11

เกอะ เคิม มเมียง ยั่ว โม ปซ้อม คเนีย บาน
เกอะ

kɛ? ɖɛm mamien juuə moo
pasəm k^haniə baan kɛ?

แล้วก็คั่นมเมียง เอามาผสมกัน

And then. Also mix it with
‘mamien’.

12

ยั่ว โม ชงอร เพอะ

juuə moo ʃɔŋɔr p^hɛ?

แล้วก็เอามาต้มดื่ม

Then, drink it as a decoction.

13

เกิด ทน้า ตไซ

kɛt t^hanam tasaj

เป็นยาแก้กษัย

As a relaxant.

14

เบอรเดวี กิ ออจ คบ เวีย เลือฮ ทเมีย

bɛɔ radəw ki ʔɔɔc dop wiə
liəh t^hamej

ถ้าถึงฤดูเผาป่า มันก็จะผลิใบอ่อน

After they burn dried leaves and
twigs in the forest, it will bud.

15

เลือฮ โม เกอะ ลมวม ซเมา กู กเบีย นือส

liəh moo kɛ? lamuəm samaw
kuu kabɛj nɔh

แตกใบอ่อนมากก็เป็นหญ้าวัวควายพอดี

Young leaves bud out just in
time to feed cattle.

16

คเวียล ตาม คบ

k^hwiiəl taam dop

ไ่ว้วควายไปเลี้ยงในป่า

We take cattle to the forest, so
they can eat it.

17

เต เคิม เวีย มั่นเชวี กปวีส บลา เต

tɛɛ ɖɛm wiə mansəw kapuəh
blaa tee

แต่ต้นของมันไม่ค่อยสูงเท่าไร

But this one is not very tall.

18

เดิม เวีย รวาง ปั้นแน๊ฮ เฮย ลออ ที่สุด

dlaam wiie rawaang panneh hœj
laʔɔɔ t^hiisut

ต้นของมันสูงประมาณนี้ สวยที่สุด

It's best if the plant grows well and
tall like this.

5.44) ซเมา ปัวะ /samaw puəʔ/

ชื่อไทย

หญ้ารูปร่าง/ หญ้าเหนียวหมา

ชื่อวงศ์

Poaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Centotheca lappacea (L.) Desv.

ประโยชน์

สมุนไพร ใช้ตำต้นตัดมา 7 ชิ้น เคี้ยวรวมกับหมาก (ก่อนแปรงฟัน)

เป่าแก้เคล็ดขัดยอก และยังเอารากมาต้มกับกระเทียม

พริกไทย กินน้ำเพื่อกระชับมดลูก

ซมา ปัวะ /samaw puəʔ/

1

ไป แพร อานิส ก็เฮา ทา เดิม ซมา อย?

paj p^hɛɛw ʔaanih kɯ haw t^haa
d^{aa}m samaw ʔoj

น้ำแพว อันนี้เขาเรียกว่าต้นหญ้าอะไร?

Auntie Phaew, how do they call
this grass?

2

ซมาปัวะ

samawpuəʔ

หญ้าวีร์แพร์

They call it 'samawpuəʔ.'

3

ก็ ประยอจ เทอ อย บาน คลัฮ?

kɯ prajɔɔc t^həə ʔoj baan k^hlah

เอาไปทำประโยชน์อะไรได้บ้าง?

How do they use it?

4

ยี้ กุ๊ย ลือ ก็ ทา ชงอร เพอะ

jii kɯɯj lii kɯ t^haa saŋɔɔr p^hʌʔ

เคยได้ยินเขาว่า มันเอาไปต้มดื่มได้

I heard that they boil and drink it.

5

แก เนวีพลึง

kɛɛ nəwp^hlɔɯŋ

แก้อยู่ไฟ

For women's confinement after
childbirth.

6

โพง ซเรีย เนวีพลึง ยัว เดวี ชงอร เพอะ

p^hooŋ sarej nəwp^hlɔɯŋ juuə
təw saŋɔɔr p^hʌʔ

พวกผู้หญิงที่กำลังอยู่ไฟเอาไปต้มดื่ม

Those women in confinement
after childbirth can drink it.

7

โพง ซเรีย ยึง เนวีพลึง นุส เฮย

p^hooŋ sarej jɯŋ nəwp^hlɔɯŋ
nuh həəj

พวกผู้หญิงเราที่อยู่ไฟนั่นแหละ

Yes, for those of us who just
give birth.

8

เวีย คอฮ ตาม รบอง ตาม ปเตียฮ ยึง เกอะ
จเริน

wiiə dɔh taam rabɔŋ taam
patieh jɯŋ kʌʔ crʌn

มันขึ้นตามรั้วบ้านเราก็เยอะ

A lot of them grow and climb on
our fences.

9

แก อย พอง?

kɛɛ ʔoj pʰɔŋ

แกอะไรอีก?

Can it be used for something
else?

10

เอ เด็ญ เดวี ปันนีฮเฮย

ʔee den tɔw pannoh hɔɔj

เอ ฉันรู้เท่านั้นแหละ

Well... that's all I know.

11

เด็ญ ตา ซงอร เนวีพลึง แก มนีฮ เนวี โจน
ซเรีย เนวีพลึง โจนงา

den taa saŋɔɔr nəwpʰlɔɔŋ

kɛɛ manxh nəw koonsrej

nəwpʰlɔɔŋ koonŋaa

รู้แต่ดื่มสำหรับผู้หญิงที่กำลังอยู่ไฟ

I only know that it can be used
for women's confinement after
childbirth.

5.45) ชมอด บาย /samool baaj/

ชื่อไทย

หมีเหม็น

ชื่อวงศ์

Lauraceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Litsea glutinosa (Lour.) C. B. Rob.

ประโยชน์

ใช้ใบสดห่อข้าวร้อน ทำเหมือนกรวยแล้วนำมาเป่าตา
แก้ท้องกระจก ส่วนรากนำไปฝนกับน้ำให้เด็กดื่ม
แก้ท้องอืด ไม่สบายท้อง

ชมอล บาย /samool baaj/

1

ตานีส อากิเฮา ซเดี๋ย นีส ตาเฮา เคิม ออย
taa nih ʔaa kɯ haw sadəj nih
taa haw dɯɯm ʔoj

ตานีเขาเรียกอะไร เรียกต้นอะไร
Grandpa, how do they call this
plant?

2

นีส กิเฮา เคิม ชมอลบาย
nih kɯ haw samoolbaaj
นี่เขาเรียกต้นชมอลบาย
This is called ‘samoolbaaj’

3

จัส กิเฮา ชมอลบาย
cah kɯ haw samoolbaaj
คนแก่เขาเรียกชมอลบาย
Old people called it ‘samoolbaaj.’

4

นีส เวีย เมียน
nih wiə miən
นี่มันมี...?
This one has..

5

เมียน ปกา ตืด ปปรุงปเปรียด
miən pakaa tɯt paprunpapriət

มีดอกอีก สะพรั่ง

It has blooming flowers.

6

กิเทอ หนำ ออย คลัส
kɯ tʰəw tʰanam ʔoj kʰlah
เขาใช้ทำยาอะไรบ้าง?
What drug can this one be made
into?

7

หนำ กิ จัส อาคลัส กิ เกอะ ยัว เตวี ซลี
tʰanam kɯ cah ʔaakʰlah kɯ kɯ?
จูวอ ตอว ชาลี
ยาที่คนแก่บางคนเขาเอาไปขยี้
A kind of drug that some old
people used it to scrub....

8

กิเทอ ซเดี๋ย ตืด ยัว โม ตาม จือ มั่น เตัญ
ทา กิ เทอ ออย เต ปูเคิม
kɯ tʰəw sadəj tɯt juuə moo cɯɯ
man deɲ tʰaa kɯ tʰəw ʔoj tee
puɯdɯɯm
เขาทำอะไรไม่รู้ ตามความเชื่อ สมัยก่อน
ไม่รู้เขาเอามาทำอะไร
I don’t know what kind of drug
is that. According to their belief
in the past.

9

ลือ กิ ปรับ

lii kii prap

ได้ยินเขาบอก

I just heard that from them.

10

จือฮ อานิส ซเดีฮ เวีย พลล รี ปกา

cəh ʔaanih sadəj wiə p^hlɛɛ riʔ

pakaa

แล้วอันนี้คืออะไร ผลหรือดอกคะ?

What is this part, fruit or flower?

11

พลล

p^hlɛɛ

ผล

Fruit.

12

พลล เวีย ยังแจ็ฮ แอญ

p^hlɛɛ wiə jaŋceh ʔɛɲ

ผลของมันเป็นอย่างนี้หรือคะ?

Well, its fruit looks like this?

13

พลล เวีย คีอูล นิส เตวี พลล กคด เจียง นิส

p^hlɛɛ wiə dɔl nih təw p^hlɛɛ

kadol ciəŋ nih

ต่อไปผลของมันจะกลมกว่านี้

Soon its fruits will become more round.

14

ตุ้ม กเมา คเมา

tum k^hamaw k^hamaw

ผลสุกจะเป็นสีดำๆ

Its ripe fruits are black.

15

ตเรวี หนา กิ คอฮ ยัว ตุก เพอะ

trəw t^hanam kii dɔpɰ juuə tuk

p^hʌʔ

เอาไปฝนทำยาไว้ดื่ม

They grind it to make a decoction.

16

ยัว เตวี คอฮ แจ็ฮ

juuə təw dɔpɰ cəh

เอาไปฝนให้ไหม?

Grind it, right?

17

คอฮ

dɔpɰ

เอาไปฝน

Yes. Grind it.

18

ยัว ชวน นา เวีย เดวี คอฮ

juuə suuən naa wiə təw dɔh

เอาส่วนไหนไปฝน?

Which part can we use to grind?

19

ยัว รืฮ เวีย

juuə rɪh wiə

เอารากของมัน

We use the roots.

20

จือฮ เวีย เดิม กปวืฮ บลา

cɔh wiə dɛm kapuəh bla

แล้วคั่นของมันสูงขนาดไหน?

How tall it is?

21

กปวืฮ เวีย ราว

kapuəh wiə raaw

มันสูงประมาณ...

It could be about...

22

ปีร เม็ด นื้อฮ

piir met nɔh

ประมาณ 2 เมตร

About two-meter tall.

23

จิจ ยัวตา รืฮ เวีย แอญ

ciic juuətaa rɪh wiə ʔɛɲ

ขุดเอาแต่รากของมันใช่ไหม?

Dig up its roots, right?

24

จิจ ยัวตา รืฮ เวีย บาน อันเต็จ

ciic juuətaa rɪh wiə ʔantɛc

ขุดเอารากของมันแค่นี้หน่อย

Yes, dig up some of them.

25

จิจ โม เกอะ คอฮ คอฮ เพอะ

ciic moo kəʔ dɔh dɔh pʰəʔ

ขุดมาฝนแล้วก็ดื่ม

Dig it up. Grind it to make
a decoction.

26

คอฮ มันบาส เลียช ซเคีย เต เวีย คอฮ ตา

ติก เจีย เจีย เลย เจือ

dɔh manbaah liəʃ sadəʃ tee wiə

dɔh taa tɪk ciə ciə ləʃ cɛh

ไม่ต้องฝนผสมกับอะไรใช่ไหม?

ฝนกับน้ำเปล่าเลยใช่ไหม?

Do we have to mix it with anything
else? Just grind it with some
water?

27

เออ คอซ เจีย เจีย เกอะ คอซ คอซ โม คะ
 เพอะ กเมญกมาง เพอะ
 ใ้อ dɔh ciə ciə kɔʔ
 dɔh dɔh moo daʔ pʰɔʔ
 kameɛŋkamaŋ pʰɔʔ
 ฝนเปล่า ๆ กับน้ำมาให้เด็กเล็ก ๆ ดื่ม
 Plainly grind it with some water.
 Small children can drink it.

28

ยังเกอะ กเมญ เลื๊อ บ มนัซ
 jaŋkɔʔ kameɛŋ liəp manah
 เด็กที่มีอาการผิวดำแดงใช่ไหม?
 Children who get sick from food
 poisoning, right?

29

กเมญ เลื๊อ บ กเมญ อย
 kameɛŋ liəp kameɛŋ ʔoj
 เด็กที่มีอาการผิวดำแดงอะไร
 Any child who has food poisoning.

30

นิส คอซ เพอะ
 nih dɔh pʰɔʔ
 นี่แหละใช้ฝนดื่ม
 Grind and drink it as a decoction.

31

ชเลอะ เวีย เกอะ มั่น เมน หนา เต จือซ
 slɔʔ wiə kɔʔ man meen tʰanam
 tee cɔh
 ใบของมันใช้ทำยาไหม?
 Can its leaves be made into
 medicine?

32

เต ชเลอะ เวีย เกอะ เดิม คลัซ มั่น เต็ญ กุ๊ย
 ปเรอ อากลัซ กุ๊ ปเรอ พง คมวด เกิด มั่น
 เต็ญ อ่า บอน
 tee slɔʔ wiə kɔʔ dɛɛm kʰlah
 man dɛŋ kɔʔ pɔŋ prɔɔ ʔaakʰlah
 kɛɛ prɔɔ pʰoŋ kʰamaat kɛɛt
 mantɛŋ ʔaa bɔn
 บางคนเขาก็ใช้ใบ แต่ผมเกิดไม่ทันช่วงนั้น
 Some people in the past used them.
 But I haven't been born yet to
 witness how they did it.

33

มนืซจัส กุ๊ ปรับ
 manɪh cah kɛɛ prap
 คนแก่เขาบอก
 The old people told me.

34

ชเกือต ตารือ เวีย กุ๊ย เกิญ กุ๊ ยัว เตวี ตเน็ญ
 กุ๊ ทา ยัว เตวี เทอ อย

sakɪəl taa rih wiə kɪj kʰəŋ
kɪ juuə təw tanɛŋ kɪ tʰaa juuə
təw tʰəə ʔoj

รู้แต่ใช้รากของมัน เคยเห็นเขาใช้เลยไป
ถามเขาว่า เอาไปทำอะไร

I only know that they used the roots.
I used to see how they made it,
so I'd asked them what they used
it for.

35

ยัว ตา อานิส เดวี เพอะ

juuə taa ʔaanih təw pʰʌ?

เอาแต่อันนี้ไปดื่ม

They took only this part to drink.

36

แก โจนกเมญ เวีย ปวี๊ส เวีย

kɛ koonkameɛŋ wiə puəh wiə

ใช้รักษาเด็กที่ท้องมัน...

To treat those children whose
stomach...

37

มัน ชรุล เวีย เอ็ม

man saruul wiə hɛm

ไม่สบายท้อง ท้องอืด

When they feel sick in stomach
or have flatulence.

38

บาค เกอะ ดอฮ เพอะ

baat kʌ? doh pʰʌ?

กรับ ก็ใช้ฝนแล้วดื่ม

Yes, grind and drink it as
a decoction.

39

เคิญตา ปั่นนีอฮ เฮย

kʰəŋtaa pannoh həj

เห็นเขาใช้แก่นี้แหละ

That's all I used to see them do
it in the past.

40

จา

caa

คะ

Alright.

5.46) ชังเคีร /sɔŋk^hər/

ชื่อไทย

หนามเหี่ยว/ เล็บเหี่ยว

ชื่อวงศ์

Rhamnaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Ziziphus oenoplia (L.) Mill.

ประโยชน์

ใช้รากต้มกับรากต้นปลิด จะมีรสฝาด กับกระเทียม
พริกไทย คั้นแก้กษัยเส้น ขับน้ำคาวปลา ผลมีรสเปรี้ยว
กินได้ตามฤดูกาล มีประมาณเดือนพฤศจิกายน

ซังเคี /saŋk^hər/

1

หนึ่ง เคิม นิส ก็เฮา เคิม ออย?

niŋ d^lam nih ki haw d^lam

ʔoj

หนึ่ง ต้นนี้เขาเรียกว่าต้นอะไร?

Neung, how do they this plant?

2

นิส เคิม ซังเคี

nih d^lam saŋk^hər

นี่ต้นซังเคี

This is saŋk^hər.

3

นุส ซเลอะ เวีย

nuh sl^ʔ wiio

นั่นใบของมัน

That's its leaf.

4

ซเลอะ เวีย เกอะ มเม็ส มเม็ส

sl^ʔ wiio kl^ʔ mameh mameh

ใบของมันเป็นขน ๆ

It has hairy leaves.

5

เคิม เวีย เกอะ นิส เมียน ปันลา ตาม เมจ

d^lam wiio kl^ʔ nih miøn panlaa
taam meec

ต้นของมันก็จะมีหนามตามกิ่ง

This plant has thorns on its
branches.

6

เวีย เมียน พลแล น้อ?

wiio miøn p^hlæ nah

มันมีผลไหม?

Does it have fruits?

7

เมียน พลแล เวีย เกอะ โสบ บาน

miøn p^hlæ wiio kl^ʔ hoop
baan

มี ผลมันก็กินได้

Yes, it does. We can eat them.

8

พลแล เวีย ตุม เกิด ชี คเมา

p^hlæ wiio tum kl^ʔ sii k^hamaw

ผลสุกของมันจะเป็นสีดำ

The ripe one is black.

9

เกอะ ชัว เตวี โสบ บาน

kl^ʔ juuə təw hoop baan

ก็เอาไปกินได้

We can eat it.

10

พลแล กแจ็ย เกอะ โสบ บาน แด็จ คเน็ย
 p^hlæ kacej kʌ? hoop baan dɛc
 k^haniə

ผลอ่อนของมันก็กินได้เหมือนกัน

We can eat the young one too.

11

ประยอจ เคินี้ เว็ย เทอ อย บาน คลัฮ?
 prajwɔc k^hən wiə t^həʔ ʔoj baan
 k^hlah

ประโยชน์ของมันทำอะไรได้บ้าง?

How can we make use of it?

12

เก็ด หนา
 kʌʌt t^hanam

เป็นยา

It's a kind of drug.

13

ยัว รืฮ เว็ย เตวี ชงอร เพอะ
 juuə rih wiə tew saŋwɔr p^hʌ?

เอารากของมันไปต้มน้ำดื่ม

Use its root to boil and drink it as a decoction.

14

หนา แก ยั้ง ชือ ตไซ นัฮ
 t^hanam kɛɛ jɔɔŋ c^hii tasaj nah

เป็นยาแก้ปวดเส้นนะ

It's a relaxant to treat muscle strains.

15

ชือ จั้ง ชือ ไค

c^hii jɔɔŋ c^hii daj

แก้ปวดข้อมือข้อเท้า

It treats pains and aches from muscle strains.

16

ป็นนื้อส เฮย นื้อส

pannɔh həʔj nɔh

แค่นี้แหละนะ

That's just all.

17

จา ประยอจ เว็ย เกอะ ป็นนื้อส เฮย จา
 caa prajwɔc wiə kʌ? pannɔh
 həʔj caa

คะ ประโยชน์ของมันก็เท่านั้นแหละคะ

Yes, that's all for its use.

5.47) เดิม จรูญ /dʌʌm cruuj/

ชื่อไทย

กรวยป่า

ชื่อวงศ์

Salicaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Casearia grewiaefolia Vent.

ประโยชน์

ใช้ลำต้นต้มรวมกับ ต้นและรากของต้นลเลี้ยก กินน้ำ
สำหรับผู้หญิงอยู่ไฟ เอาลำต้นมาหั่น 7 ชิ้น ต้มกับต้นตระมูงเซา
พริกไทย กระเทียม กินแก้ขับเลือด ขับน้ำคาวปลา ผู้หญิงอยู่ไฟ

เดิม จรูย /dɛm cruuj/

1

เอวี อานิส ก็ เฮา ทา เดิม อย

ʔaw ʔaanih kɯ haw tʰaa dɛm
ʔoj

พ่อ นี่เขาเรียกว่าต้นอะไร

Farther, how do they call this
plant?

2

อานิส ก็ เฮา ทา เดิม จรูย

ʔaanih kɯ haw tʰaa dɛm cruuj

อันนี้เขาเรียกต้นจรูย

They call it ‘cruuj.’

3

ก็ ตริวี หนา อย คลัซ

kɯ traw tʰanam ʔoj kʰlah

มันเป็นยา (รักษาโรค) อะไรได้บ้าง

What kind of drug can it be
made into?

4

หนา นิส เมียน ตา หนา โรค เนีรวลึง

ทเมื่อย

tʰanam nih miən taa tʰanam
rook nɔwpʰɯɣ tʰamej

มีแต่เป็นยาแก้โรคอยู่ไฟ

It is only for woman’s confine-
ment after childbirth

5

มัน เชวี ชรูล มัน เชวี อย นะ

man səw srul man səw ʔoj
na?

ไม่ค่อยสบายอะไร

It’s also for when you are sick.

6

เกิด จื่อ โม ยูรยูร เกอะ ร้ว เพอะ หนา นิส

มัน ตริวี หนา นุส มัน ตริวี

kɛt caŋɣ moo juurjuur kɛ?
ruuə pʰɛ tʰanam nih man trəw
tʰanam nuh man trəw

เป็นโรคนานาน กินยาอะไรก็ไม่หาย

When you’ve been sick for some
times and no medicine can cure it.

7

เอ อารา กึย เถียน เดิม จรูย คลัซ

ʔee ʔaaraa kɣj kʰəŋ dɛm
cruuj kʰlah

ใครที่เคยเห็นต้นจรูย

Those who know this plant...

8

ก็อ ก็ เถียน ทา อย เดิม ตระะ

kɯ kɯ kʰəŋ tʰaa dɛm trə?

เขาเห็นว่า ต้น(จรูย) อยู่ตรงนั้น

They can spot it right away.

9

เดิม จรูย เดิม จรูย นิส

dɛm cruj dɛm cruj nih

ต้นจรูยนี้

This plant...

10

เตวี กาบ บาน ยัว คเล็ม บาน ยัว โม ชงอร
เพอะ

təw kaap baan juuə k^hlem baan
juuə moo saŋɔr p^hʌ?

(คนที่เคยเห็น) จึงไปตัดเอาแก่นไม้มาต้มดื่ม
Those who can recognise it will
cut its heartwood to boil and
make a decoction.

11

อือ จรูย นิส เวีย เดิม ทม บลา หนอ เดิม
เวีย เดิม

ʔi cruj nih wiə dɛm t^hom
blaa nɔw dɛm wiə dɛm

อือ ต้นจรูยนี้มันใหญ่ขนาดไหน

Yes, how big is this cruj tree?

12

ทม เฮย เมียน ทม เกอะ ทม

t^hom həj miən t^hom kʌ? t^hom

ต้นใหญ่ก็มี

There are big ones.

13

ทม ลิก กบาล เตวี นะ

t^hom lik kabaal təw na?

สูงใหญ่ท่วมหัวเลยไหม

Are they taller than my head?

14

ลิก กบาล เฮย

lik kabaal həj

สูงใหญ่ท่วมหัวเลย

Some are taller than your head.

15

เดิม ทม เปิ่นเนื่อ เกอะ เมียน ทม เปิ่นเนื่อ
เกอะ เมียน

dɛm t^hom panneh kʌ? miən

t^hom panneh kʌ? miən

ต้นใหญ่เท่านี้ก็ มี เท่านี้ก็

Some are as big as this one. Also
this one.

16

พอ ตากี้วล เวีย มั่นเชวี เวญ ซโรจ เต

p^hɔw taakuəl wiə mansəw

ween srooc tee

แต่ต้นมันไม่ค่อยยาวตรงหรอก

But the stem is not quite straight.

17

กึ ยัว เมจ

kɪ juuə meec

เขาเอากิ่ง

They take its branch.

18

กึ๋ ขั้ว บอนตรา เวีย โม

kii juuə bɔntraa wiə moo

เขาเอาส่วนไหนของมัน

Which part of it do people use?

19

คเล็ม เวีย คเล็ม

k^hlem wiə k^hlem

แก่น มัน แก่น

Its heartwood.

20

เคิม เวีย นิฮ เฮา คเล็ม

dɛɪm wiə nih haw k^hlem

ต้นมันเรียก แก่น

The stem, we call it heartwood.

21

เคิม เวีย กาบ กาบ ตา ซเมาะ แจ้ญ ขั้วตา
คเล็ม

dɛɪm wiə kaap kaap taa

samɔʔ cɛɲ juuə taa k^hlem

ผ่าเอาเปลือกออก เอาแต่แก่นของมัน

Cut its bark out, use only the

heartwood.

22

โม ปีร เบี้ย ทนัง เกอะ โม ปุส ปุส ปุส

moo piir bej t^hanaŋ kɛʔ moo

puh puh puh

มา 2 - 3 ท่อน มาผ่า

Two or three long pieces to cut.

23

จรีจ เกิด จนัง ตูจ ตูจ ตะ ชงอร เพอะ

cariic kɛʔt canaŋ tuuc tuuc daʔ

saŋɔɔr p^hɛʔ

สับเป็นท่อนเล็ก ๆ ต้มดื่ม

Into small pieces and boil them

to make a decoction.

24

กัต เคิม เวีย

kat dɛɪm wiə

ตัดต้นมัน

Cut its stem.

25

เคิม ทม เวีย เลียดๆ

dɛɪm t^hom wiə liiət liiət

ต้นใหญ่มันแผ่ๆ

A big one normally spreads out
its branches.

26

ปูล ขั้ว ทนัง ซงอร เพอะ

puh juuə t^hanaŋ saŋɔɔr p^hʌ?

ผ่าเป็นท่อนเอาไปต้มดื่ม

Cut them into pieces to boil and
drink as decoction.

27

อานิส อานิส แคล ขั้ว โม่ นิส เมจ เวีย เนาะ

ʔaanih ʔaanih dɛɛl juuə moo

nih meec wiioŋ nɔ?

ส่วนนี้ที่เอามานี้กิ่งมันใช่ไหม

Is this one its branch?

28

เต อานิส เมจ เวีย เตอ เคิม เวีย อา เคิม ทม

เวีย เคิม ทม

tee ʔaanih meec wiioŋ tɔə dɛɛm

wiioŋ ʔaa dɛɛm t^hom wiioŋ

dɛɛm t^hom

ไม่ใช่ อันนี้กิ่งของมัน ต้นมันใหญ่

No. This one instead is its
branch. The tree itself is quite
big.

29

ยั้ง ขั้ว โม่ กาบ ซงอร เพอะ

jɔŋ juuə moo kaap saŋɔɔr p^hʌ?

เราเอามาผ่าต้มดื่ม

We cut them first before we boil
it and drink as a decoction.

30

เมียน พลแล นะ

miəŋ p^hlɛɛ na?

มันมีผลไหม

Does it have any fruit?

31

เมียน เฮย

miəŋ həɔj

มี

Yes, it does.

32

พลแล เวีย

p^hlɛɛ wiioŋ

ผลของมัน

Its fruit...

33

เวเลีย เวีย เบจ เดวี กยาง เบจ เกิด สาม แฉก

weeliə wiioŋ bɛɛc tɔw kajaŋ

bɛɛc kɛɛt saam c^hɛɛk

เวลาผลของมันแตก มันจะบานเป็น 3 แฉก

It bears fruits like three-pointed
star.

34

ประยอจ อย คลัซ พลแล เวีย

prajɔɔc ʔoj k^hlah p^hlɛɛ wiioŋ

ผลของมันมีประโยชน์อะไรบ้าง

For its fruit, does it have any
use?

35

พล เวีย มัน แคล บาน ปเรอ อย เต
p^hlɛɛ wiɪə man dɛɛl baan prɛə
prajwɔɔ ʔoj tee
ผมไม่เคยใช้ประโยชน์อะไรจากผลมันเลย
I have never used its fruit at all.

36

เคิดูตา พล โม ปื กเนิด เฮย
k^həɯntaa p^hlɛɛ moo pui kanɛɛt
həɯj
เห็นแต่ผลมาตั้งแต่เกิดแล้ว
I've seen its fruits only once
since I was born.

37

อือ จูย ปะกริวส มีอ มะ
ʔiɪ cuɯj pakruəh mɯɯ ma?
อือ ช่วยวิเคราะห์หน่อยสิ
Well, could you think about it?

38

ตา ปราบ มีอด เฮย
taa prap mɔt həɯj
ตาบอกหมดแล้ว
I told you all.

39

เนียง เกอะ มัน เค็ดู ตเน็ญ อย ติด
เป็นี้้อส
niəŋ kəʔ man dɛp tanɛp ʔoj tɪt
pənnɔh
น้องก็ไม่ว่าจะถามอะไรอีก
I don't know what else to ask too.

40

ประขอจ เกอะ เป็นี้้อส เฮย
prajwɔɔ kəʔ pənnɔh həɯj
ประโยชน์ก็เท่านั้นแหละ
That's all for its use.

41

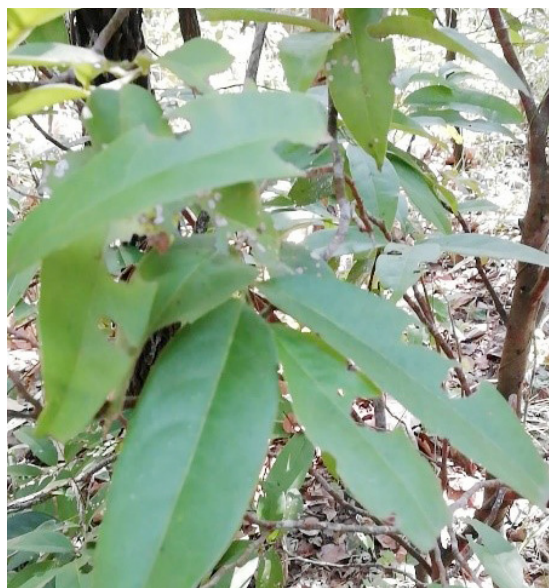
นือส ตา
nɔh taa
ใช่ไหมตา?
Is that all, Grandpa?

42

มือด เป็นี้้อส เฮย
mɔt pənnɔh həɯj
หมดเท่านั้นครับ
Yes, that's all.

5.48) โดงปเรียฮ์ /doonprieh/

ชื่อไทย	-
ชื่อวงศ์	-
ชื่อวิทยาศาสตร์	-
ประโยชน์	สมุนไพร เอาราก 7 ชิ้น และต้น 7 ชิ้น น้ำมะพร้าว 7 ลูก ฝาน (เป็นส่วนประกอบของคันไถที่เป็นตะขอ ภาษาเขมรถิ่นเรียก แอคนอย) 7 ชิ้น ต้มรวมกัน แก้สมรรถนะทางเพศเสื่อม

โดงปเรียฮ /doongpriəh/

1

ไป แพร นิส กิเฮา ทาเคิม ซเคีย?

paj p^hɛw nih kɪ haw t^haa
dɔɔm sadɔj

น้ำแพร นี่เขาเรียกว่าต้นอะไร?

Auntie Phaew, how do they call
this?

2

เคิมโดงปเรียฮ

dɔɔmdoongpriəh

ต้นโดงปเรียฮ

It is called 'dɔɔmdoongpriəh.'

3

กิยัว เตวี เทอ ทน้า อย บาน คลัฮ?

kɪ juuə tɔw t^həw t^hanam ʔoj
baan k^hlah

เขาเอาไปทำยาอะไรได้บ้าง?

What kind of medicine do they
make it into?

4

ยี่ ลือ จัฮ กิ ทา ยัว รือ เวีย

jii lii cah kɪ t^haa juuə rɪh wiə

ฉันได้ยินคนแก่เขาว่า เอรากของมัน

I heard from the old people that
they used its roots.

5

โม ชงอร นื่อง ตีก โดง ปราปิล พแล

moo saŋɔr nɔŋ tik doong
prampil plɛɛ

มาต้มกับน้ำมะพร้าว 7 ผล

Boil them with seven portions of
coconut juice.

6

แก

kɛɛ

ใช้แก้

It heals...

7

บำรุง กลุน ยึง ตไซตซุด ออย เวีย ชรูล

กลุน นะ

bamrun klun jɯŋ tasajtasuut
ʔɔɔj wiə sruul klun na?

บำรุงร่างกายของเรา คลายเส้นให้สบาย

ตัวนะ

It helps nourish our body and
muscles. It's a kind of a relaxant.

8

ชงอร เพอะ

saŋɔr p^hʌ?

ต้มดื่ม

Boil and drink it.

9

เพอะ บาน ตี๋อุง ซเรี้ย ตี๋อุง ปรี้อส เนาะ?

p^hΛ? baan tɔŋ sreɣ tɔŋ prɔh nɔ?

ดื่มได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงใช่ไหม?

Can both men and women drink
this medicine?

10

จา

caa

ค่ะ

Yes...

11

เมียน ปันแนือ แอญ หนา

miəŋ panneh ʔeɣ t^hanam

ใช้เป็นยาได้แก่นี้หรือ?

That's all for its medical use?

12

ปันนีอฮ เฮย

pannoh həɣ

แก่นั้นแหละ

That's all.

13

จือฮ เดิม เวีย ทม เป็นี้นา

cɔh dɛɪm wiə t^hom pannaa

แล้วต้นของมันใหญ่ขนาดไหน?

How big is its stem?

14

กบี่วืส ซเมอ กบาล ยึง เนาะ

kapuəh saməə kabaal jɯŋ nɔ?

สูงเท่าหัวเรานั้นแหละ

It's as tall as our head.

15

ปันนีอฮ เฮย เนาะ หนา

pannoh həɣ nɔ? t^hanam

ใช้เป็นยาได้แก่นั้นเนาะ?

That's all for its medical use.

16

จา

caa

ค่ะ

Yes...

5.49) ไคคมอจ /dajk^hamwɔc/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

-

ประโยชน์

นำใบมาต้มอาบแก้อาการแพ้ บวมตามตัว

ไดคมอง /dajk^hamooɔc /

1

หนึ่ง อานิส กิเฮา เวี้อร ซเดี๋ย?

niŋ ʔaanih ki haw wiəɔr sadəj

หนึ่ง อันนี้เขาเรียกเถาอะไร?

Neung, how do people call this vine?

2

อานิส กิเฮา เวี้อร ไดคมอง

ʔaanih ki haw wiəɔr

dajk^hamooɔc

อันนี้เขาเรียกเถาไดคมอง

This one people call it

‘dajk^hamooɔc.’

3

อ้อ

ʔoo

อ้อ

Alright.

4

กิ ปเรอ ประยอม อย คลัฮ?

ki prəu prajooɔc ʔoj k^hlah

เขาเอาใช้ประโยชน์อะไรบ้าง?

How can they make use of it?

5

เกิด ทน้า เตอ

kʌɬt t^hanam təu

ใช้เป็นยานะ

It is used as a medicine.

6

ไดคมอง นิส นื้อส

dajk^hamooɔc nih nɔh

เถาไดคมองนี้หรือ?

From this dajk^hamooɔc vine?

7

จา

caa

กะ

Yes.

8

เกิด ตเรีฮ

kʌɬt trɛh

ตรงนี้

Here, use this part.

9

เกิด ทน้า

kʌɬt t^hanam

เป็นยา

Be a medicine.

10

ริส เวีย

rih wiie

รากของมันเหรอ?

Is it its root?

11

จา

caa

คะ

Yes.

12

ยัว เดวี ซงอร

juuə təw saŋoɔr

เอาไปต้มดื่ม

Boil it and drink it as a decoction.

13

นีอง เควิม พเวียส

noŋ dɛɪm pʰəŋiəh

กับต้นพเวียส

Mix it together with pʰəŋiəh.

14

จา

caa

คะ

Yes.

15

เกอะ เดิม

kaʔ dɛɪm

แล้วก็ต้น.....?

Also with plant.....?

16

เซาะเนียง

səʔniəŋ

เซาะเนียง

(Mix them with) səʔniəŋ (too).

17

อ้อ

ไวว

อ้อ

Well.

18

แบีย ยาง

bəj jaŋ

3 อย่าง

As three ingredients.

19

จา ยัว โม ซงอร รุม กเนีย

caa juuə moo saŋoɔr ruum

kʰəniə

เอามาต้มรวมกันคะ

Boil them together.

20

บาน เกอะ ชั่ว เดวี ฆุด อารา แด็ล เอ็ม คณุ นัฮ

baan kaʔ juuə təw ɲuut ʔaaraa
dəl həəm kʰluən nah

พอได้แล้ว ใครที่เป็นลมพิษ (ตัวบวม)
ก็เอาไปอาบ

When it is done, those who have
urticaria can use it to wash
themselves.

21

เกิด ขาง ลมพิษ นีฮ

kaat jaan lompit nɔh

เป็นเหมือนลมพิษนะ

For those who have that
allergy, right?

22

จา

caa

คะ

Yes.

23

จา

caa

คะ

Alright.

24

ฆุด เดวี เวีย เกอะ บัด

ɲuut təw wiə kaʔ bat

อาบแล้วมันก็หาย

Washing yourself with this medicine
will help heal the allergy.

25

อ้อ จา

ʔə caa

อ้อคะ

Well, alright.

5.50) แตกตอก /teektok/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

Phyllanthaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Bridelia sp.

ประโยชน์

ใช้รากับต้นตระนมหิตกยูง 2 อย่างมาต้มกินแก้กษัยเส้น

แตกตอก /tɛɛktɔɔk/

1

หนึ่ง ก็ เขา เดิม อย นิส ซเลอะ ตูจ ๆ

niŋ kɯ haw dɯɯm ʔoj nih slɔʔ
tuuc tuuc

หนึ่ง ต้นนี้เขาเรียกอะไร? ที่ใบของมันเล็ก ๆ

Neung, how do they call this
small-leaved plant?

2

มเมือ มเมือ

mameh mameh

มีขน ๆ

A hairy one.

3

ก็ เขา ทา เดิม แตกตอก

kɯ haw tʰaa dɯɯm tɛɛktɔɔk

เขาเรียกว่า ต้นแตกตอก

They call it 'tɛɛktɔɔk.'

4

เดิม เวีย ทม น้อ?

dɯɯm wiɛ tʰom nah

ต้นของมันใหญ่ไหม?

Is it a big plant?

5

ทม กรืออื่น เฮย ไป แผว

tʰom kriən həɔj paj pʰɛw

ใหญ่เหมือนกัน น้ำแผว

It's quite big, Auntie Phaew.

6

ซเลอะ เวีย มเมือ น้อส

slɔʔ wiɛ mameh nɔh

ใบของมันมีขนนะ

Does it have hairy leaves?

7

จา ซเลอะ เวีย มเมือ มเมือ ต้วน ต้วน

caa slɔʔ wiɛ mameh mameh

tuən tuən

คะ ใบของมันมีขนนิ่ม ๆ

Yes, it does. They are soft too.

8

เมียน ปกา เมียน อย น้อ?

miən pakaa miən ʔoj nah

มีดอกไหม?

Does it have flowers?

9

เมียน จา

miən caa

มีคะ

Yes, it does.

10

เมียน ปกาเฮย เกอะ ต้อง เมียน พลล นื้อฮ
miien pakaa həəj kʌ? tɔŋ miien
pʰlɛɛ nɔh

มีดอกแล้วก็ต้องมีผล

It has flowers and its fruits.

11

เมียน

miien

มี

Yes, it has.

12

ประยอจ เคินี้ เวีย?

prajɔɔc kʰən wiə

ประโยชน์ของมันล่ะ?

What can we make use of it?

13

ประยอจ เคินี้ เวีย ยัว รือ เวีย โม

prajɔɔc kʰən wiə juuə rih wiə
moo

ประโยชน์ของมันก็เอารากของมันมา

We can make use of it by taking
its root...

14

ซงอร นื้อง

səŋɔɔr nɔŋ

ต้มกับ

To boil with....

15

รือส ตระนมนติญญ

rih tranomtɪŋɔɔj

รากของต้นตระนมนติญญ

tranomtɪŋɔɔj's root.

16

ซเดีย ตึด

sadəj tɪt

มีอะไรอีกไหม?

Anything else?

17

ปือ ยาง ปันเนฮ เฮย จา

piir jaŋ panneh həəj caa

2 อย่างแค่นี้แหละค่ะ

Only these two.

18

ยัว โม ซงอร เพอะ แก ยึง ชือ ใด ชือ จิง

juuə moo səŋɔɔr pʰʌ? kɛɛ jɪŋ
cʰhɪ daj cʰhɪ cɪŋ

เอามาต้มดื่มแก้ปวดมือปวดเท้า

Boil and drink it as a decoction.

It can treat pains on our feet and
hands.

19

ชื้อ ตไซ

c^hii tasaj

ปวดเส้น

Muscle strain

20

ดบ ยึ่ง ปรี ยึ่ง นิส ร้ว บาน นัฮ?

dop j^haj^h prii j^haj^h nih ruuə

baan nah

ป่าของเรานี้หาได้ไหม?

Can we find it in our forest?

21

จา ร้ว บาน เฮย

caa ruuə baan həøj

หาได้ค่ะ

Yes, we can.

22

เนวี เมียน

nəw miien

ยังมีอยู่

There are still some.

23

เดิม ลักษณะ เดิม เวีย

dəəm laksana? dəəm wiie

ต้นของมันเป็นอย่างไร?

What does this plant look like?

24

เดิม เวีย เกอะ จะ ซี ทิว

dəəm wiie kə? ca? sii k^hiiəw

ต้นของมันเป็นสีเขียว

Its stem is green.

25

กปวีส

kapuəh

สูง

And tall.

26

กปวีส กเรื่ออื่น เฮย เมน กปวีส คลัง นัฮ

kapuəh kriəu həøj meen

kapuəh k^hlan nah

สูงเหมือนกัน แต่ไม่สูงมาก

It's quite tall, but not too much.

27

ปามาน มา เมตร นัฮ?

paamaan maa meet nah

ประมาณ 1 เมตรไหม?

Is it around one-meter tall?

28

จา เกิน นุส เกอะ ตา เมียน

caa kəən nuh kə? taa miien

สูงกว่านั้นก็มี

Some are also a bit taller than that.

29

ອ້ອ ຈາ

ໃວວ caa

ອ້ອ ຄໍ້ະ

Alright.

5.51) ตระนมติญกุญ /tranomtjnkuj/

ชื่อไทย

กระตุกอี้ง

ชื่อวงศ์

Fabaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Dendrolobium lanceolatum (Dunn) Schindl.

ประโยชน์

ใช้รากกับต้นแตกตอก 2 อย่างมาต้มกิน

แก้กษัยเส้น

ตระนมติญญ /tranomtjnkuvj/

1

หนึ่ง อานิส ก็ เขา เดิม

niŋ ʔaanih kɯ haw dɔɔm

หนึ่ง อันนี้เขาเรียกต้นอะไร?

Neung, how do people call this plant?

2

เดิม ตระนมติญญ

dɔɔm tranomtjnkuvj

ต้นตระนมติญญ

It is called 'tranomtjnkuvj.'

3

เวีย ลักษณะ เดิม ขางนา?

wiɪə laksanaʔ dɔɔm jaan̩naa

ต้นของมันเป็นอย่างไร?

What does this plant look like?

4

เวีย เดิม เวีย มัน ทม เต

wiɪə dɔɔm wiɪə man tʰom tee

ต้นไม่ใหญ่หรือ

It is not big.

5

รวาง ปันเนือ ปันเนือ เฮย ไป แพว

rwaan̩ panneh panneh həəj paj

pʰɛw

ประมาณเท่านี้แหละ น้ำแพว

It is just around this size, Auntie Phaew.

6

เวีย เกอะ กปวีส

wiɪə kɔʔ kapuəh

มันก็สูงเหมือนกัน

It is quite tall.

7

เบอ ลออุ เวีย เกอะ ลิก กบาล

bəʔ laʔuə wiɪə kɔʔ lik kabaal

ถ้าต้นสวยก็สูงท่วมหัวเลย

If it grows up well, it might be taller than our head.

8

บ่

bəʔ

จริงหรือ?

Really?

9

จา

caa

ค่ะ

Yes.

10

ดบ ตากาส ยี่ง เมียน จเร็น นัฮ?

dop taakah jɿŋ miən crɛn nah

ป่าตากาสเรามีเยอะไหม?

In the Takah forest, are there a lot of them?

11

เมียน จเร็น กรี่อื่น เฮย

miən crɛn kriən həj

มีเยอะเหมือนกัน

There are quite a lot.

12

มัน เซวี รัว ยาก บลา เต

man səw ruə jaak blaa tee

หาไม่ยากเท่าไร

It is not difficult to find.

13

ชเลอะ เวีย มเมืฮ นัฮ?

sləʔ wiə mameh nah

ใบของมันมีขนไหม?

Is its leaf hairy?

14

เต ลลึญ เตอ

tee laliŋ təə

ไม่เรียบๆ

No. It is smooth.

15

กิ เทอ หนา ขางนา?

ki tʰəə tʰanam jaŋnaa

เขาเอาไปทำยาอย่างไร?

What kind of drug do they make it into?

16

กิ ยัว โม ปซ็อม คเนีย ยัว รือส หนา

ki juuə moo pasəm kʰaniə

juuə rih naa

เขาเอารากของมันมาผสม

They mix its root with...

17

ยัว โม ปซ็อม คเนีย ปีร ยาง

juuə moo pasəm kʰaniə piir

jaan

เอามาผสม 2 อย่าง

They mix it with two things...

18

นีอง

now

กับ

With...

19

แตกตอก

tɛɛktɔk

ต้นแตกตอก

With 'tɛɛktɔk' ...

20

ยัว โม เพอะ แก รวมรีด

juuə moo p^hʌʔ kɛɛ ruuəmrɪt

เอามาต้มแก้ปวดเมื่อย

Drink it as a decoction to relieve pains and aches.

21

ยาง ยี่ง เทอ การ รวมรีด เกอะ ชงอร เพอะ
นีฮ

jaaŋ jɪŋ tʰəʔ kaar ruuəmrɪt

kʌʔ saŋɔr p^hʌʔ nɔh

อย่างเราทำงานแล้วปวดเมื่อยก็ให้ดื่มดืมยา
นี้นะ

Like when we work hard and got pains and aches, we just drink this decoction.

22

เพอะ ออย รชาข

p^hʌʔ ʔɔɔj rasaaj

ดื่มให้มันคลายตัว

Drink it as a relaxant.

23

จา

caa

กะ

Alright.

5.52) ตลัด /talat/

ชื่อไทย

มะกอกเกลื่อน/ หมากละเลียม

ชื่อวงศ์

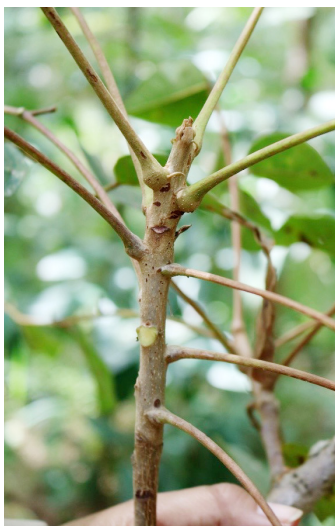
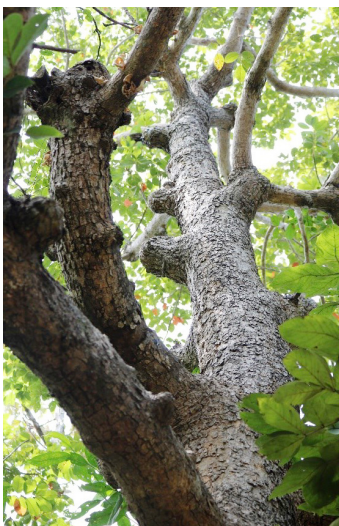
Burseraceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Canarium subulatum Guillaumin

ประโยชน์

เมล็ดในกินดิบได้ หรือนำไปเป็นส่วนผสมชนิดหนึ่ง
ในการกวนข้าวทิพย์ เฉพาะเทศกาลออกพรรษา

ตลัด /talat/

1

หนึ่ง อานิส ก็ เขา เค็ม ตลัด เมนนัส?

nɨŋ ʔaanɨh kɨ haw dʌm talat
meennah

หนึ่ง อันนี้เขาเรียกต้นตลัดใช่ไหม?

Neung, do they call this one
'talat'?

2

จา นิส เฮย ก็ ทา เค็ม ตลัด

caa nih hœj kɨ tʰaa dʌm talat

กะ นี่แหละ เขาเรียกว่าต้นตลัด

Yes. They call it 'talat'.

3

เค็ม เวีย ทม นัส?

dʌm wiɛ tʰom nah

ต้นของมันใหญ่ไหม?

Is its stem big?

4

จา ปะจนา เกอะ ทม ราว ปันเน็ส

caa pacanaa kʌ? tʰom raaw

panneh

กะ บางต้นก็ใหญ่ ประมาณนี้

Yes, some are big. About this.

5

ปะจนา เกอะ เค็ม นา เกอะ ทม มัน คี้อล

pacanaa kʌ? dʌm naa kʌ?

tʰom man dɔl

บางต้นก็ใหญ่ไม่ถึง

Some are smaller than this.

6

ชเลอะ เวีย จรีน นัส?

slʌ? wiɛ crʌn nah

ใบของมันเยอะไหม?

Does it have a lot of leaves?

7

จา ชเลอะ เวีย จรีน เฮย

caa slʌ? wiɛ crʌn hœj

กะ ใบของมันเยอะเหมือนกัน

Yes, it does.

8

สมัยปู่เค็ม ขาง ก็ เมียน ต้นเรีย นือส

samajpɨdʌm jaŋ kɨ miɛn

tanrej nɔh

สมัยก่อนที่เขามีช้างนั้น

In the past, when people lived
with elephants...

9

ก็ เกอะ โม กัช ชเลอะ ตลัด นิส เฮย เตวี

kɨ kʌ? moo kac slʌ? talat nih

hœj tɔw

เขาก็มาตัดกิ่งใบตลัดนี้แหละไป

They collected its branches...

10

ตันเรี้ย เวีย ซี

tanrej wiie sii

(ให้)ช้างมันกิน

To feed those elephants.

11

ค็อง เมจ ตูจ ตูจ จา

təŋ meec tuuc tuuc caa

ทั้งกิ่งเล็ก ๆ ค่ะ

All those small branches.

12

เกอะ พแล เวีย นุฮ?

kə? pʰlɛ wiie nuh

แล้วผลของมันล่ะ?

What about its fruit?

13

พแล เวีย

pʰlɛ wiie

ผลของมัน

Its fruit...

14

นิฮ พแล เวีย

nih pʰlɛ wiie

นี่แหละผลของมัน

These are its fruits...

15

ค็อล เวีย จัฮ เตวี๋ ยัว เตวี๋ ปุฮ

dol wiie cah təw juuə təw puh

เมื่อผลมันแก่ก็เอาไปผ่า

When the fruits are mature, we

cut it off...

16

ปุฮ ตเรื้อฮ

puh trəh

ผ่าตรงนี้

Cut it right here...

17

เมียน จะ เมียน กเรื้อบ คาง กนี้อง

miən ca? miən kriəp kʰaən

kanəŋ

มันจะมีเมล็ดข้างใน

The seeds inside.

18

ซัก คาง กนี้อง

sac kʰaən kanəŋ

เนื้อข้างใน

Underneath pulp.

19

ปชีอม คเนีย บาน ออย จเริน

pasom k^haniə baan ʔəj crʌn

(เมล็ดกับเนื้อ) ผสมกันให้ได้โยะ

Mix pulp and seeds well.

20

ยัว เดวี โกร ข้าวทิพย์

juə təw koor k^haawt^hip

เอาไปกวนข้าวทิพย์

It can use to cook k^haawt^hip.

21

อ้อ รเดวี แจ้ญ ปชา นือส

ʔə radəw cɛɲ pasaa noh

อ้อ ตอนออกพรรษานะ

Well, at the end of Buddhist Lent
Day.

22

ยัว พลอ อานิส จกิล โกร ข้าวทิพย์

juə p^hlɛ ʔaanih cakɪl koor

k^haawt^hip

เอาผลนี้มาแกะ เอาเมล็ดไปกวนข้าวทิพย์

Scoop out its seeds to cook

k^haawt^hip.

23

จา

caa

คะ

Well.

5.53) ตมุง /tamuung/

ชื่อไทย

ส้มโมง

ชื่อวงศ์

Clusiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Garcinia sp.

ประโยชน์

สมุนไพร นำรากมาต้มแก้กษัยเส้น ส่วนยอดอ่อนใช้ทำอาหาร
เพิ่มความเปรี้ยว เช่น ใส่ในต้มขาคู

ตมุง /tamuun/

1

ไป แพร นิส เฮา ทา ซเคีย ?

paj p^hεew nih haw t^haa sadəj

น้ำแพว นี้เขาเรียกว่าอะไร?

Auntie Phaew, how do they call
this one?

2

เดิม ตมุง

dΛΛm tamuun

ต้นตมุง

It is 'tamuun.'

3

ทหน้า เกิด ขัว เดรี ปเรอ ยังนา กลัฮ

t^hanum kΛΛt juuə təw prΛΛ

jaŋnaa k^hlah

เอาไปใช้เป็นยาอย่างไรบ้าง?

How can they use it as medicine?

4

ทหน้า เวีย ขัว รือ เวีย โม ชงอร แก ตไซ

t^hanum wiie juuə riə wiie moo

saŋvə kεε tasaj

เอารากของมันมาต้ม แก้กษัย

They boil its roots to drink as a
relaxant.

5

ชือ จังแกฮ ชือ จังก๊วง ชงอร เพอะ

c^hii caŋkeh c^hii caŋkuəŋ saŋvə

p^hΛ?

แก้ปวดเอว ปวดเข่า ใชต้้มดื่ม

To heal pains and aches on waist
or knees, boil and drink it as a
decoction.

6

จือฮ ตรุย เวีย นุฮ

cəh truuj wiie nuh

แล้วยอดของมันล่ะ?

And what about its young
leaves?

7

ตรุย เวีย ชงอร จิง จรูก จังญ น้อ

truuj wiie saŋvə cʰəŋ cruuk

caŋaŋ nah

ยอดของมันเอามาต้้มขาหมูร่อยมาก

You can use the young leaves as
ingredient for pork knuckle stew.

That is so good.

8

ชงอร ปเซี๊ พอง นือฮ

saŋvə pasət p^həŋ nəh

ต้้มกับเห็ดด้วยใช่ไหม?

Can it be boiled with mushrooms?

9

ฮะอื่อ เม่น ซงอร ปะซีดี

haʔiʔ meen saŋoɔr pasət

ใช่แล้ว ต้มเห็ด

Yes, with mushrooms.

10

จื่อฮ พแล เวีย นุส

cəh pʰlɛɛ wiə nuh

แล้วผลของมันล่ะ?

And what about its fruit?

11

พแล เวีย เกอะ ตุก ปน้อช ดำ เกิด โจน โม
ติ๊ด บาน

pʰlɛɛ wiə kʌʔ tuk panəɕ dam
kʌʌt koon moo tɪt baan

ผลของมันก็เก็บไว้เพาะ ปลูกใหม่ได้อีก

We usually keep its fruits for new
planting.

12

ขยายพันธุ์

kʰajaajpʰan

ขยายพันธุ์

For planting.

5.54) ตราจ /traac/

ชื่อไทย

เหียง

ชื่อวงศ์

Dipterocarpaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

-

ประโยชน์

ใช้ส่วนของยางลำต้นเป็นเชื้อไฟ หรือใช้เป็นยาทา แก้ปวดฟัน
ลำต้นใช้สร้างบ้าน เฟอร์นิเจอร์

ตราจ /traac/

1

ไป แพร่ อานิส ก็ เฮา ทา ซะเคีย?

paj p^hɛw ʔaanih kɯ haw t^haa
sadəj

น้ำแพร่ อันนี้เขาเรียกว่าอะไร?

Auntie Phaew, how they call this
one?

2

เค็ม ตราจ

dɯm dɯmtraac

คันตราจ

This is ‘dɯmtraac.’

3

เกิด ทน้า ขางนา?

kɯt t^hanam jaan^hnaa

มันเป็นยาอย่างไร?

What drug can it be made into?

4

เบอ เบอ เบอ เกิด ทน้า จ้อส ขัว เจือร์ เวีย

bɯ bɯ bɯ kɯt t^hanam cɔh
juuə ciər wiə

ถ้าเป็นยากี่จะเอาของของมัน

If you want a kind of medicine,
use its latex.

5

เกอะ นื่อง กันโลจ กดาม

kɯ? nɯŋ kanlooc kadaam

ก็เอาปูมาเผาให้เป็นจีเถ้าผสมกับยางตราจ

We burn crabs into ashes and
mix them with the plant’s latex.

6

ข้าว โม เลียบ ทเม็ญ

juuə moo liəp t^hamɛŋ

เอามาทาฟัน

Paste it over teeth.

7

แก ชือ ทเม็ญ

kɛɛ c^hɿ t^hamɛŋ

แก้ปวดฟัน

To treat toothache.

8

เกอะ เทอ ขางนา ตืด?

kɯ? t^həə jaan^hnaa tɯt

แล้วทำอะไรได้อีก?

What else can it be made?

9

เกอะ ประขอจ เวีย เกอะ เทอ ปเตียฮ

kɯ? prajɔɔc wiə kɯ? t^həə
patiəh

ก็ประโยชน์ของมันก็ทำบ้าน

It can be used for house-building.

10

เดิม เวีย ทม เกอะ เทอ ปเตียฮ บาน

dΛΛm wiə tʰom kaʔ tʰə

patiəh baan

ต้นใหญ่ก็ทำบ้านได้

The big log can also be used
for house-building.

11

ขัว เดวี อ้อ

juə təw ʔaʔ

เอาไปเลื่อย

Saw it off.

12

เกอะ แซเน็ส แซเดี่ย ติด?

kaʔ sanəh sadəj tɪt

แล้วอะไรอีก?

And, anything else?

13

ประขอจ เวีย ปั้นนีอฮ เฮย

prajɔɔ wiə pannəh həj

มันก็มีประโยชน์เท่านั้นแหละ

That's all for its use.

14

เทอ ปเตียฮ นื่อง จือส เจือร์ เลียบ ทเม็ญ

tʰə patiəh nəŋ cəh cəʔ liəp

tʰamɛŋ

ทำบ้านและเจาะเอายางของมันไปทาฟัน

For house-building and its latex
paste for teeth.

15

จา

caa

กะ

Well.

5.55) ตริไล /tril/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

Annonaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

-

ประโยชน์

สมุนไพร รากนำมาต้มดื่มเป็นยาแก้ยุงเส้น
ผลสุกกินได้ มีรสเปรี้ยวอมหวาน

ตรืล /trɯl/

1

หนึ่ง ก็เฮา เดิม อย นิส นัฮ?

nɨŋ kɯ haw dɯm ʔoj nih nah

หนึ่ง นี่เขาเรียกต้นอะไรนี่?

Neung, how do they call this plant?

2

นิส ก็เฮา ทา เดิม ตรืล

nih kɯ haw tʰaa dɯm trɯl

นี่เขาเรียกว่าต้นตรืล

This plant is called 'trɯl.'

3

เดิม เวีย ทม นัฮ?

dɯm wiɛ tʰom nah

ต้นของมันใหญ่ไหม?

Is it big?

4

จา ทม กเรื้ออื่น เฮย

caa tʰom kriən həj

ใหญ่พอสมควรค่ะ

It is quite big.

5

ปะจนา เกอะ เป็นี้ กอ จิง เกอะ ตา เมียน

pacanaa kɯ? pɛn kɔɔ cɯŋ kɯ? taa miən

บางต้นเท่าข้อเท้าก็มี

Some of them are as tall as our ankle.

6

เป็นี้ กอ ไค เกอะ ตา เมียน

pɛn kɔɔ daj kɯ? taa miən

เท่าข้อมือก็มี

Some are about our wrist.

7

เดิม เวีย สี คเมา แจ็ส แอญ?

dɯm wiɛ sii kʰamaw cɛh ʔɛɣ

ต้นของมันสีดำอย่างนี้หรือ?

Is its stem black?

8

จา แจ็ส เฮย

caa cɛh həj

ค่ะ (สีดำ)อย่างนี้แหละ

Yes, it is just like that.

9

ปะจนา เดิม เวีย เวีย เตวี เวี้อ

pacanaa dɯm wiɛ wiɛ təw wiər

บางต้นเถาของมันเลื้อยไปพัน

Some of its vines climbs over...

10

เตี๊ว เวี๊อ นื่อง เคิม คล็อง

təw wiəŋ nəŋ dlam k^hlɔŋ

พันต้นคล็อง

Over k^hlɔŋ tree.

11

เวีย เกอะ เล็ง เตี๊ว กบ๊ว๊ส

wiə kə? lɛŋ təw kapuəh

มันก็เลื้อยขึ้นไปสูง

It climbs up quite high.

12

ชเลอะ เวีย มเมืฮ นือส

slə? wiə mameh nəh

ใบของมันเป็นขนนะ

Does it have hairy leaves?

13

จา มเมืฮ

caa mameh

คะ ใบมันเป็นขน

Yes, it does.

14

ชกาจ ชกาจ

sakaac sakaac

สาก ๆ

Quite rough.

15

เมียน พลแล เมนนัฮ?

miən p^hlɛɛ mennah

แล้วมันมีผลไหม?

Does it have fruits?

16

จา พลแล เวีย เมียน เก็ด จังกอม

caa p^hlɛɛ wiə miən kəɬt

caŋkəom

มีคะ ผลของมันเป็นพวง

Yes, it does. They come in a bunch.

17

พลแล กเจีย เวีย ซี คิว

p^hlɛɛ kəcɛj wiə sii k^hiəw

ผลอ่อนของมันสีเขียว

The young fruit is green.

18

เบอ ตุม เวีย ซี กฮอม รือ ซี ลึง

bəɬ tum wiə sii kahəom riə sii

lɛŋ

ถ้าสุกจะเป็นสีแดงหรือสีเหลือง

Its ripe one is red or yellow.

19

โสบ บาน

hoop baan

กินได้

We can eat them.

20

เมียน รดชาด จี๊ด เต๋จ เต๋จ ปเดิม นา
เกอะ ปแอม

miəŋ rotc^haat cət təc təc

pad^ham naa k^h? paʔeɛm

มีรสชาดฝาดเล็กน้อย แต่บางต้นก็หวาน

It tastes a little acidulous, but
some are sweet.

21

กิ ปเรอ หนา พอง แอญ?

kɪ pr^haa t^hanam p^hɔŋ ʔeɲ

เขาใช้ทำยาด้วยไหม?

Do they use it as medicine?

22

จา ยัว เตวี ชงอร เพอะ

caa juuə təw saŋɔr p^h?

คะ เอา (ต้น) ไปต้มดื่ม

Yes, they boil its stem and drink
it as a decoction.

23

ยัว เดิม เวีย นัฮ เตวี ชงอร เพอะ

juuə d^ham wiə nah təw saŋɔr

p^h?

เอาต้นของมันไปต้มดื่ม

They boil its stem and drink it as
a decoction.

24

แก อย

kɛ ʔoj

แก้โรคอะไร

What kind of disease does it
heal?

25

แก ตไซ เต๋จ คเนีย เฮย จา

kɛ tasaj təc k^haniə həj caa

แก้กษัยเส้นเหมือนกันคะ

It treats muscle strains too.

26

อ้อ จา

ʔə caa

อ้อ ค่ะ

Well, alright.

5.56) ตลัวะ /tluəʔ/

ชื่อไทย

มะพอก

ชื่อวงศ์

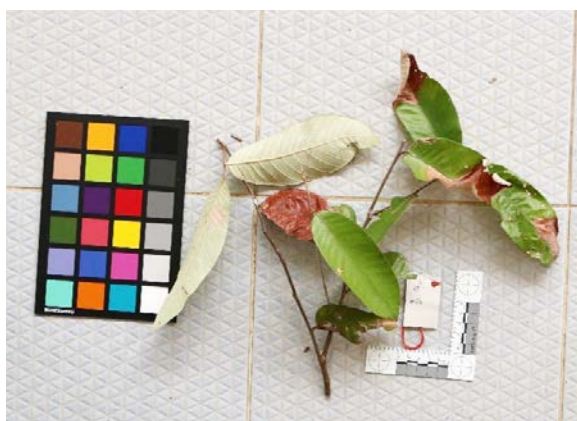
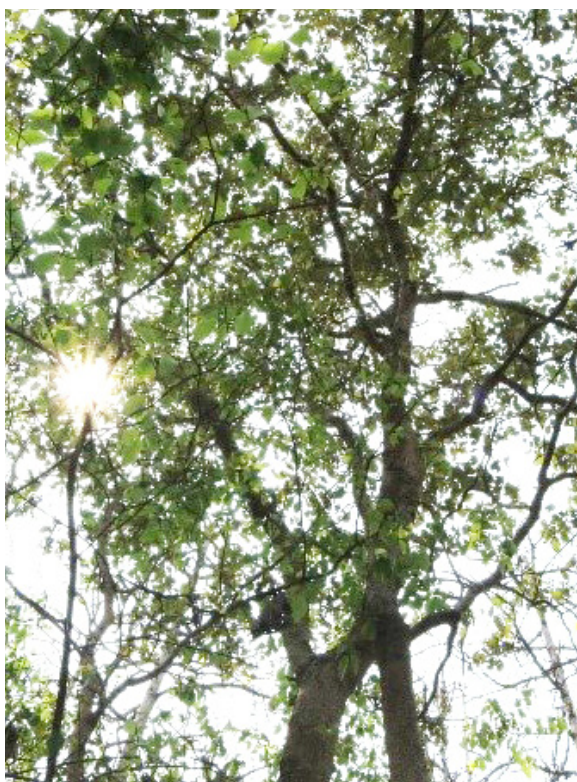
Chrysobalanaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

-

ประโยชน์

ผลสุกกินได้ รสชาติหวานหอม เป็นผลไม้โบราณ
ต้นใช้ทำพื้นกระดาน

ตลัวะ /tluəʔ/

1

ไป แพร นิส กิเฮา ทา อย?

paj p^hɛw nih ki haw t^haa ʔoj

น้ำแพร นี่เขาเรียกว่าอะไร?

Auntie Phaew, how do they call this one?

2

เคิม ตลัวะ

dɛɛm tluəʔ

ต้นตลัวะ

It is called 'dɛɛm tluəʔ.'

3

เมนเตน เวีย ทม เปื่อนีนา?

meenteen wiə t^hom pannaə

จริง ๆ แล้วมันใหญ่นาไหน?

How big is it actually?

4

โอ้ เมนเตน เวีย ทม นา เคิม กเทียเรีย ทม

ʔoo meenteen wiə t^hom naa

dɛɛm kat^hiəriiə t^hom

ที่จริงต้นมันใหญ่แผ่กิ่งก้านสาขาใหญ่

Oh, it is very big and spreads its branches widely.

5

พแล เกอะ จเร็น

p^hlɛɛ kaʔ cɾaɛn

ผลก็เยอะ

With lots of fruits too.

6

จือส ชัว เตวี เทอ อย บาน คลัซ ประยอจ

cɔh juuə təw t^həʔ ʔoj baan

k^hlah prajɔɔc

แล้วเอามันไปทำประโยชน์อะไรได้อีกบ้าง?

Is there any use of it?

7

เคิม อา เคิม ทม ๆ อัว เทอ กดาร ฟิน บาน

dɛɛm ʔaa dɛɛm t^hom t^hom ʔar

t^həʔ kadaar p^hiin baan

ต้นใหญ่ ๆ ก็เลื่อยทำพื้นกระดานได้

They saw the mature one into wood plank for house.

8

พแล เวีย

p^hlɛɛ wiə

ผลของมัน

Its fruit...

9

ยั้ง คับ ชัว ซัก คางกนีอง โม เทอ โบจะจัวะ

บาน

jɔɔŋ dap juuə sac k^haŋkanɔŋ

moo t^həʔ bocruəʔ baan

เราผ่าเอาเนื้อข้างในมาทำน้ำพริกได้
We cut the pulp out to make
a kind of chili paste.

10

เบอ รเดวี โกร คาวทิบ

bəʌ radəw koor kʰaawtʰip

ถ้าช่วงฤดูกวนข้าวทิพย์

When the season of making
'kʰaawtʰip' dessert comes...

11

ยั้ง รือ พลแล เวีย ปซ้อม บาน จเริน จเริน

เกอะ ยัว จเกอะส ยัว กเรื้อบ เวีย ปุส

jɯŋ r̥iə pʰlæ wiə pasəm baan

cr̥aŋ cr̥aŋ kʰɿ juuə cakah

kriəp wiə puh

เราเก็บผลของมันได้เยอะ ๆ ก็เอามาผ่า

แล้วเคาะเอาเมล็ดของมันออก

We collect its fruits and plug out
their seeds.

12

ยัว กเรื้อบ ยัว ชัก คางกนึ่ง เดวี ปซ้อม

โกร คาวทิบ

juuə kriəp juuə sac kʰaankanɯŋ

təw pasəm koor kʰaawtʰip

เอาเมล็ดและเนื้อข้างในไปผสมกวนข้าวทิพย์

After plugging their seeds out,
we take those seeds to cook with
rice in the 'kʰaawtʰip' ceremony.

13

แจ็ญ ปซา

cɛŋ pasaa

ออกพรรษา

On the end of Buddhist Lent Day.

14

เกอะ หนา อย มัน เมียน เต?

kʰɿ tʰanam ʔoj man miən tee

แล้วต้นนี้ไม่มีสรรพคุณทางยาอะไรหรือ?

Is there any medical use of this
plant?

15

เทอ มัน เกิด เต?

tʰəʊ man kʰaət tee

ทำไมเป็นหรือ?

Can't you do that?

16

เต มัน กึย เลีย กึ ปเรอ

tee man kɯj kəŋ kɯ prəʊ

ฉันไม่เคยเห็นใครเขาทำนะ

I haven't seen people make drug
from this one.

17

อ้อ จา

ʔəʊ caa

ค่ะ

Oh, yes.

5.57) ตทาะ /tat^hʋ/

ชื่อไทย

เอื้องหมายนา

ชื่อวงศ์

Costaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cheilocostus speciosus (J. Koenig) C. D. Specht

ประโยชน์

ใช้หุ้มตาแล้วปิดแผลแก้พิษงู พิษตะขาบ
ใช้ตำต้นแช่น้ำกับใบตองสุก พักแวน และเชาะเนียง
ให้เด็กอาบน้ำ แก้พิษไข้หัด

ตทေး /tat^həʔ/

1

ไป แพบ นิส ก็เฮา ทา เคิม ซเคีย?

paj p^hɛw nih kɯ haw t^haa
dɯɯm sadəj

น้ำแพบ นี่เขาเรียกว่าต้นอะไร?

Auntie Phaew, how do they call
this plant?

2

เคิม ตทေး

dɯɯm tat^həʔ

ต้นตทေး

It is 'tat^həʔ'.

3

ก็ ขัว โม เทอ อย?

kɯ juuə moo t^həw ʔoj

เขาเอามาทำอะไร?

How do they use it?

4

ยี่ ก็ ขัว โม โบะ

jii kɯ juuə moo boʔ

เขาเอามาตำ

Well, they pound it...

5

ขัว กบาล เวีย ขัว กบาล เมิม เวีย โม โบะ

เลียบ แก กแอบ คำ

juuə kabaal wiə juuə kabaal
wiə mɯɯm wiə moo boʔ liəp
kɛɛ kaʔɛɛp k^ham

เอาหัวของมันมาตำทาแก้ตะขาบกัด

Pound it into pieces and apply
the paste over the centipede bite.

6

แต เคิม เวีย กปวีส ปามาณ ซเมอ จังแก็ส

tɛɛ dɯɯm wiə kapuəh
paamaan saməw caŋkeh

แต่ต้นของมันสูงประมาณเอว

Its stem is around our waist.

7

เวีย เมียน ปกา ปกา ซี ซอ

wiə miən pakaa pakaa sii so

มันมีดอกด้วย ดอกของมันสีขาว

It also has flowers. They are white.

8

เมียน ปกา เมียน ซนิส เก็ด กเรื้อบ ทเลยะ

กเรื้อบ เดวี เวีย เกอะ คอส

miən pakaa miən sanih kɯɯt
kriəp t^haliəʔ kriəp təw wiə
kɯɯ dɯw

มีดอก มีเมล็ด พอเมล็ดร่วงลงดิน มันก็
งอกขึ้นใหม่

It has flowers and seeds. When
the seeds fall over the ground,
they grow up again.

9

ปเตี๊ยฮ ไป แพว เมียน

patiəh paj paew miən

บ้านน้ำแพวก็มี

This plant also grows around
Auntie Phaew's house.

10

จา นื่อง ดบ เมียน นัฮ?

caa nɔŋ dop miən nah

กะ แล้วในป่ามีไหม?

Yes. Can it be found in the forest?

11

ดบ เมียน

dop miən

ในป่าก็มี

There are some in the forest.

12

เมียน ประยอม ปันนื่อฮ แอ็ญ?

miən prajɔɔc pannɔh ʔɛɲ

มีประโยชน์แค่ไหนใช้ไหม?

Is that all for its use?

13

ชเลอะ เวีย กเจ็ย จรัวะ บาน แด้จ คเนีย

sləʔ wiə kəcɛj cruəʔ baan dɛc
k^haniə

ใบอ่อนของมันเป็นผักจิ้มได้เหมือนกัน

We can eat its young leaf.
Just dip it with chili paste.

14

ชเราะ ชมัปปุเคิม ยะ มลัวะ นื่อฮ

sɾəʔ samajpɪdɔɔm jaʔ malɔʔ
nɔh

หมู่บ้านเราสมัยก่อนหาผักยาก

In the past, it's quite difficult
to find vegetable in our village.

15

เกอะ เบ็ส ชเลอะ นิสเฮย จรัวะ เตวี ชแร นัฮ

kəʔ bɛʃ sləʔ nih həɔj cruəʔ təw
srɛɛ nah

ก็เก็บใบนี้แหละเป็นผักจิ้มเวลาไปนา

So we collected this leaf as a
vegetable side dish to dip with
chili paste when we went to
the rice field.

5.58) ทเม็ญตเรยชบาต /t^hameptrejsabaat/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

-

ประโยชน์

สมุนไพร เอาราก 7 ชิ้น เป่าแก้เด็กร้องไห้แง
หรือนำไปต้มกินแก้เด็กร้องแง หรือเอาราก
ไปฝนกับน้ำให้เด็กกิน แก้โรคลง

ทเม็ญตเร็ยซบาต /t^hameptrejsabaat/

1

ไป แพว นิส ก็ เฮา ทา ซเดี๊ย?

paj p^hεεw nih kɯ haw t^haa sadəj

น้ำแพว นี่เขาเรียกว่าอะไร?

Auntie Phaew, how do they call
this one?

2

ทเม็ญตเร็ยซบาต นิส นะ

t^hameptrejsabaat nih na?

นี่ต้นทเม็ญตเร็ยซบาต

This is 't^hameptrejsabaat.'

3

อ้อ เกิด ทนํ้า ยางนา?

ໄວໆ kɯɯt t^hanam jaan^hnaa

อ้อ มันเป็นยาอย่างไร?

What kind of drug can this plant
be made into?

4

ก็ ข้ว รืส เวีย เตวี ค็อฮ

kɯ juuə rih wiə təw dɔh

เขาเอารากของมันไปฝน

They grind its roots.

5

น็อง ทมอ น็อง ตีก เนาะ

ນອງ t^hamɔɔ nɔŋ tɨk nə?

กับหินและน้ำ

With stone and water.

6

ค็อฮ แก่ ตาน

dɔh kɛε taan

ถูแก้โรคซาง

We can use it to scrub the body
to treat child disease.

7

มน็ือทม ตาน โจนกเมญ

man^hht^hom taan koonkameeɲ

คนโตและซางเด็กน้อย

For both adults and children.

8

น็อง เมือ๊ด

ນອງ miət

ทาในปาก

We use it to coat wound in
the mouth.

9

น็อง เมือ๊ด จา

ນອງ miət caa

ทาปากนะคะ

Well, to coat wound in the mouth.

10

ยัว เตวี เพอะ เนาะ?

juuə təw p^hə? nə?

เอาไปดื่มใช้ไหม?

Can we drink it as a decoction,
too?

11

จา ำ

caa caa

คะ ำ

Yes, you can.

12

ประยอจ ปันนีฮ แอญ?

prajəɔc panⁿiə ʔəɲ?

มีประโยชน์แก่นี้ใช้ไหม?

Is that all for its use?

13

ปันนีฮ เฮย

panⁿiə həɲ

เท่านั้นแหละ

That's all.

14

จา แก ทน่ำ

caa kɛ t^hanam

คะ เป็นยาแก้โรค

Yes, a kind of medicine.

15

จา

caa

คะ

Well.

5.59) เนียงจุม /niiongcum/

ชื่อไทย

พลูช้าง

ชื่อวงศ์

Araceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Scindapsus officinalis (Roxb.) Schott

ประโยชน์

เป็นไม้ประดับ

เนียงจุม /niəŋcɯm/

1

หนึ่ง ก็ เฮา เวี้อร อย นิส นัฮ?

niŋ kɯ haw wiəɾ ʔoj nih nah

หนึ่ง เขาเรียกเถาอะไรนี้?

Neung, how do they call this
vine?

2

ก็ เฮา เวี้อร เนียงจุม

kɯ haw wiəɾ niəŋcɯm

เขาเรียก เถาเนียงจุม

People call it 'niəŋcɯm.'

3

ซเลอะ ตจจ แเจ็ฮ แอญ?

sləʔ tətucc cəh ʔəɲ

ใบเล็ก ๆ แบบนี้ใช่ไหม?

Its leaves are quite small like
these ones aren't they?

4

อานิส ก็ ขั้ว คาง จ้อง โม ซเลอะ เวีย

ʔaanih kɯ juuə kʰaang cəŋ moo

sləʔ wiio

นี่เขาเอาแต่ยอดของมันมา

They take only the top part.

5

เบอ นิส ทม เจียง นิส ไป แพว

bəʔ nih tʰom ciəŋ nih paj

paew

ถ้าใบมันจะใหญ่กว่านี้ น้ำแพว

The leaf itself will be bigger than
this one, won't it?

6

ทม รวาง เป็นี้ บาดใด

tʰom rawaang pən baatdaj

ใหญ่ขนาดฝ่ามือ

It can be as big as my palm.

7

ลออ นัฮ

laʔəʔ nah

สวยงามนะ

It's beautiful.

8

ก็ คำ ตุก เทอ ซเคีย?

kɯ dam tuk tʰəʔ sadəj

เขาปลูกไว้ทำอะไร?

What do they grow this one for?

9

ก็ ขั้ว คำ เกิด

kɯ juuə dam kʰaət

เขาเอามาปลูกเป็น...

They grow it for...

10

อา ไม้ประดับ

ʔaa maajpradap

ไม้ประดับ

Decoration.

11

ตาม รบอง ตาม อย นัส คำ เตวี เวีย เกอะ
เวียร ลอ

taam rabɔŋ taam ʔoj nah dam
təw wiə kɔʔ wiər laʔɔ

ปลูกตามรั้วอะไรก็ได้ แล้วมันก็จะเลื้อยไป
ตามนั้น สวยงาม

You can grow it near your fence.
It'll climb along the fence. Quite
a sight.

12

น้อง ปติษฐ์

nɔŋ patɨɕ

ที่บ้าน

At home...

13

ออย เวีย จุม ก็ เฮา เนียงจุม นื้อส

ʔəj wiə cum ki haw

niəŋcum nɔh

ให้มันมารวมกัน เขาถึงเรียก ต้นเนียงจุม

We grow them together like
that. That's why they call it
'niəŋcum.'

14

จา เวีย เกอะ

caa wiə kɔʔ

กะ มันก็...

Yes, that's it...

15

จื้อส เฮย

cɔh həj

อย่างนั้นแหละ

Just like that.

16

ออย เวีย รุม

ʔəj wiə ruum

ให้มันรวมกัน

Let them grow together.

5.60) ปะปเลี้ย /papliə/

ชื่อไทย

พลับพลา/ ไม้ลาย

ชื่อวงศ์

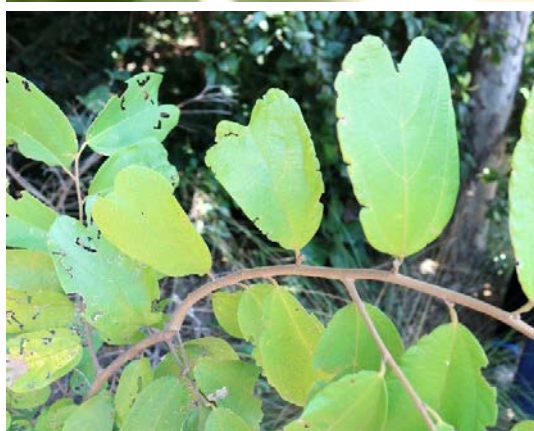
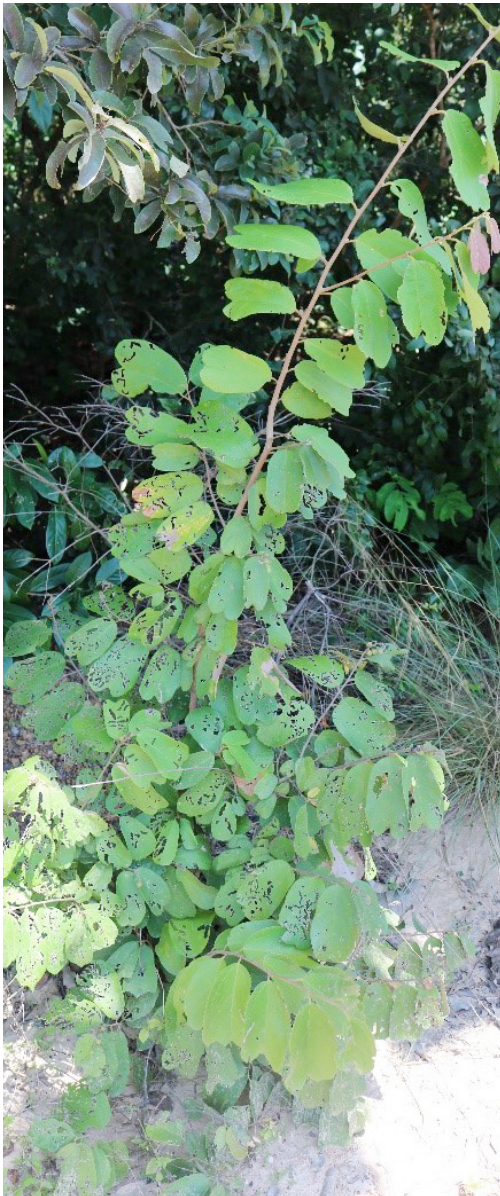
Malvaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Microcos paniculata L.

ประโยชน์

ผลกินได้มีรสเปรี้ยวอมหวาน ผลแก่เด็กนำไปทำตุ๊กกระสุนเล่น
ต้นนำไปต้มกับกระเทียม พริกไทย แก้กษัย ขับลม

ปะปเลีย /papliə/

1

หนึ่ง ก็ เฮา เดิม ซเดี๋ย ซเลอะ มเมืง มเมืง
niŋ kɯ haw dɯɯm sadəj slɔ?
mameh mameh

หนึ่ง เขาเรียกต้นอะไร ใบเป็นขน ๆ ?
Neung, how do they call these
hairy leaves?

2

เดิม ปะปเลีย
dɯɯm papliə
ต้นปะปเลีย
It's 'papliə.'

3

เดิม เวีย ทม น้อ?
dɯɯm wiə tʰom cah
ต้นของมันใหญ่ไหม?
Is it a big plant?

4

เดิม เวีย ทม กเรีอื่น เฮย จ้อ
dɯɯm wiə tʰom kriən həəj nah
ต้นของมันก็ใหญ่พอสมควรละ
Its stem is quite big.

5

กบวื้อ ลิก กบาล
kapuəh rik kabaal
สูงท่วมหัว
It is taller than our head.

6

ปันนา นนา
panna naa
บางคน
Some of them.

7

เทอ อ้อฮ บาน น้อ?
tʰəə ʔəh baan nah
ใช้เป็นไม้ฟืนได้ไหม?
Can it be used to make firewood?

8

บาน
baan
ได้
Yes, it can.

9

เวีย เมียน ปกา เมียน พแล น้อ?
wiə miən pakaa miən pʰlæ
nah
มันมีดอก มีผลไหม?
Does it have flowers and fruits?

10

เมียน พลแล เวีย เกอะ

miən p^hlɛɛ wiə kɔ?

มีสิ ผลมันก็...

Yes, it does. For its fruit...

11

เบอ ตุม เตวี เวีย เกอะ

bɔ tum tɔw wiə kɔ?

ถ้าสุกแล้วผลมันก็...

If it ripens, it will...

12

เมียน รสชาติ จู จู แอม แอม เต็จ เต็จ

miən rotc^haat cuu cuu ?ɛɛm

?ɛɛm tɛc tɛc

มีรสชาติเปรี้ยวๆ หวานๆ นิดหน่อย

It tastes a bit sweet and sour.

13

พลแล กแจ็ช นุฮ

p^hlɛɛ kacej nuh

นั่นผลอ่อน

That is the young one.

14

พลแล จัฮ

p^hlɛɛ cah

ผลแก่

Ripe one...

15

เทอ อย?

t^həw ?oj

ทำอะไรได้?

How can it be used?

16

ก็ ขั้ว เตวี เทอ กำพลวืฮ

ki juuə tɔw t^həw kamp^hluəh

เขาเอาไปทำปืนไม้ไผ่ (ของเล่น)

They use it to make bullets

for a bamboo gun toy.

17

อ้อ ต้อง กเมญ บัญ กำพลวืฮ

?əw tɔŋ kamej ban kamp^hluəh

อ้อ ที่เด็ก ๆ เล่นปืนไม้ไผ่

Well, those bamboo gun toys

that children play with.

18

เกิด กเรื้อบ

kɔat kriəp

คล้ายเม็ดกระสุน

It's similar to bullet.

19

กำพลวืฮ นัฮ

kamp^hluəh nah

ปืนไม้ไผ่นะ

With a bamboo gun toy, right?

20

จา นุส เฮย

caa nuh həj

กะ นั้นแหละ

Yes, that's it.

21

เกอะ ทนนำ นุส

kʌ? tʰanam nuh

แล้วยาละ

What about making medicine?

22

เทอ ทนนำ

tʰəʊ tʰanam

ทำยาอะไร?

What kind of drug can it be made into?

23

ทนนำ เวีย เกอะ ขั้ว เคิม เวีย โม ชงอร เพอะ

tʰanam wiə kʌ? juə dʌm

wiə moo saŋɔɔr pʰʌ?

ยาของมันก็เอาต้นของมันมาต้มดื่ม

We take its stem to boil and drink it as a decoction.

24

แก แต้ญค้อล

kɛɛ dɛŋkʰajɔl

ใช้สำหรับไล่ลม (ในท้อง)

It treats stomach bloating.

25

อิด ปวีส อิด อย แจ็ส เกอะ

?ɦit puəh ?ɦit ?ɔj cɛh kʌ?

ท้องอิดอะไรอย่างนั้น

When you have flatulence.

26

ขั้ว เคิม นิส เฮย โม ชงอร เพอะ

juə dʌm nih həj moo

saŋɔɔr pʰʌ?

เอาต้นนี้แหละมาต้มดื่ม

Take this plant to boil and drink it as a decoction.

27

บัด

bat

จะได้หาย

It will get better.

5.61) มรียะ /marioʔ/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

-

ประโยชน์

เป็นพืชมีพิษ ถ้าโดนจะเป็นผื่นคัน

มรียะ /mariaəʔ/

1

ไป แพร นิส ซเลอะ ตุม นิส ก็เฮา ทา ซเลอะ
ซเคีย นิส?

paj p^hɛw nih sləʔ tum nih kɯ

haw t^haa sləʔ sadəj nih

น้ำแพร ใบไม้สุกนี้เขาเรียกใบอะไร?

Auntie Phaew, how do they call
these dried leaves?

2

ซเลอะ มรียะ

sləʔ mariaəʔ

ใบมรียะ

It is called 'sləʔ mariaəʔ'

3

ก็ มัน แคล่ด ออย ยัว โม ปัด เต ซเลอะ นิส

kɯ man dɛl ʔɔɔj juuə moo biit

tee sləʔ nih

เขาไม่ให้เอาใบนี้มาใกล้ ๆ ตัวหรอก

People say we should not put this
plant close to our body.

4

เคิม นิส ปีส ตุก นัส

dɛɯm nih pɨt tuuk nah

ต้นนี้มีพิษเยอะมาก

It is very poisonous.

5

จือส ซเลอะ เจือบ นิส มัน อย เต?

cɔh sləh ɲəp nih man ʔoj tee

แล้วใบแห้งนี้ไม่เป็นไรใช่ไหม?

And, is it alright with its dried
leaf?

6

แคล่ จับ นิส

dɛl cap nih

ที่กำลังจับนี้

The part I am holding...

7

มัน อย เต เบอ เวีย เจือบ เฮย เวีย กริม เฮย

man ʔoj tee bɛɯ wiə ɲəp həɔj

wiə kriim həɔj

ไม่เป็นไรหรอก มันแห้งแล้ว

...is okay now. It dried out already.

8

ซเลอะ เวีย เบอ เวีย ริวส เวีย เนวี เกิด ซี คิว

เนาะ?

sləʔ wiə bɛɯ wiə ruəh wiə

nəw kəət sii khɯw nəʔ

ถ้าใบที่มันยังไม่แห้ง มันก็เป็นสีเขียว

ใช่ไหม?

If it is not dried out, its colour is
green, right?

9

จา

caa

คะ

Yes.

10

เคิร์ รุส เควี กรอม เคิม เวีย เบอ เนียะจัญ

dʌʌr ruh təw krom dʌʌm wiə
bʌʌ niəʔcaŋ

ถ้าเดินลอดใต้ต้นมัน ถ้าใครแพ้

If we walk through its bush,
those who are allergic....

11

เกอะ เวีย เกอะ เฮิม กตุล ตาม คณู

kʌʔ wiə kʌʔ hʌʌm katuul
taam kʰluun

มันก็บวมเป็นผื่นตามตัว

They can get swollen and rashes
on thier skin.

12

เมียน ตา ตุก เนาะ?

miən taa tuuk nəh

มีแต่โทษใช่ไหม?

This plant has only bad side,
right?

13

จา เมียน ตา ตุก

caa miən taa tuuk

คะ มีแต่โทษ

Yes.

14

เมียน ประยอจ อย นา อันเต็จ?

miən prajɔɔc ʔoj naa ʔantɛc

ไม่มีประโยชน์อะไรสักนิดเลยหรือ?

Is there any use of it?

15

เต เมียน ประยอจ เต

tee miən prajɔɔc tee

ไม่ ไม่มีประโยชน์อะไร

No, there are not.

16

เคิม รือส ซตั๊วส ซมอุส เวีย โม บิด

dʌʌm ruəh satuəh samuəh wiə
moo biit

ต้นที่ยังไม่ตาย กะเทาะเปลือกของมันมา
ใกล้

Those green ones. If its bark peels
off and people are nearby...

17

เวีย เกอะ เอ็ม ตาม ไค ตาม อย ปิญ มุก ปิญ
เมืจค์

wiiə kʌʔ hʌm tam daj tam ʔoj
piŋ muk piŋ miət

มันก็บวมตามแขนเต็มหน้าเต็มปาก

They can get swollen arms and
faces.

18

เมียน ตา ตุก มยาง

miien taa tuuk majaan

มีแต่โทษอย่างเดียว

There is only bad side.

19

เมียน ตา ตุก มยาง ทางที่ดี เกอะ กไว เดวี
บิด เวีย

miiən taa tuuk majaan
tʰaan̄tʰiidii kʌʔ kwaj təw biit
wiiə

มีแต่โทษ ทางที่ดีก็ไม่ต้องไปใกล้มัน

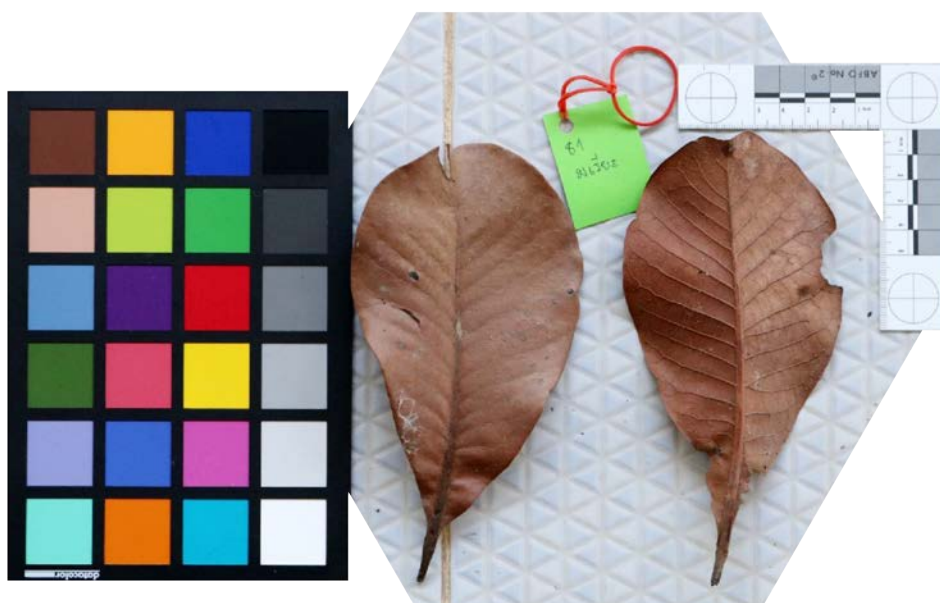
There is only bad side. We
shouldn't get close to it.

20

ชงาย ๆ เลข กไว บิด เคิม นิฮ เคิม มริยะ

saŋaaj saŋaaj ʔəj kwaj biit
dʌm nih dʌm mariəʔ

อยู่ไกล ๆ ไม่ต้องเข้าไปใกล้ต้นนี้เลย ต้นมริยะ
Stay away from this plant. Do not
get close to it, this 'dʌm mariəʔ.'

5.62) รันเต็ญ /randen/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

-

ชื่อวิทยาศาสตร์

-

ประโยชน์

สมุนไพร ใช้รากเอามาต้มกิน แก้เลือดลมเดินไม่สะดวก
แก้สลายไขมัน

รันเค็ญ /randen/

1

หนึ่ง นิส แอญ กิ เฮา เคิม รันเค็ญ

niŋ nih ʔɛŋ ki haw dɯm
randen

นี่ใช่ไหมที่เขาเรียกต้นไม้รันเค็ญ?

Neung, is it this one they call
'randen'?

2

จา นิส เฮย กิ เฮา เคิม รันเค็ญ

caa nih həj ki haw dɯm
randen

กะ นี่แหละที่เขาเรียกต้นไม้รันเค็ญ

Yes, it's the one they call
'randen.'

3

เคิม เวีย ทม บลา?

dɯm wiə tʰom blaə

ต้นไม้ของมันใหญ่ขนาดไหน?

How big is this plant?

4

เคิม เวีย มัน เซวี ทม บลา เต

dɯm wiə man səw tʰom blaə
tee

ต้นไม้ของมันไม่ค่อยใหญ่เท่าไรหรอก

It is not that big...

5

เวีย กบ๊วส

wiə kapuəh

แต่มันสูง

But tall.

6

ซเลอะ ตตุง เวญ เวญ แจ็ส แอญ?

sləʔ tatuuc ween ween cəh
ʔɛŋ

ใบของมันเล็ก ๆ ยาว ๆ อย่างนี้หรือ?

Is its leaf just small and long like
this?

7

จา แจ็ส เฮย

caa cəh həj

กะ อย่างนี้แหละ

Yes, just like this one.

8

เวีย เมียน ปกา เมียน พลแ น้อ?

wiə miən pakaa miən pʰlɛə nah

มันมีดอกมีผลไหม?

Does it have flowers and fruits?

9

เมียน

miən

มีกะ

Yes, it does.

10

เค็ม เวีย สี น้ำตาล นี้อ

dlaam wiie sii naamtaan noh

ต้นของมันสีน้ำตาลไหม?

Is its stem brown?

11

จา

caa

คะ

Yes.

12

กึ เทอ หนา อย คลัฮ?

kii t^hə t^hanam ʔoj k^hlah

เขาเอาไปทำยาอะไร?

How do they use it as medicine?

13

หนา นุฮ

t^hanam nuh

ยาหรือ?

Making drug?

14

ยัว รีฮ เวีย รี เค็ม เวีย ยัว โม ซงอร เพอะ

juuə ri^h wiie ri^ʔ dlaam wiie

juuə moo saŋɔɔr p^hʌ^ʔ

เอารากหรือต้นของมันไปต้มดื่ม

Boil its root and drink it as
a decoction.

15

แก พง ซเรี้ย เนีวี่พลึง เกอะ ตาบาน

kɛɛ p^hoŋ sarej nəwp^hlɔɔŋ kʌ^ʔ

taabaan

ให้พวกผู้หญิงที่อยู่ไฟก็ได้

It is also for those women in the
confinement after childbirth.

16

เกิด หนา กเดา

kʌʌt t^hanam kadaw

มันเป็นยาร้อน

It is a 'warm' medicine.

17

จุย ออย

cɔɔj ʔɔɔj

ช่วยให้

It helps...

18

เซียม เวีย โสร แจ็ญ ออย ชรูลุ คลุน

c^hiəəm wiie hoor cɛŋ ʔɔɔj sruul

k^hluun

เลือดไหลออกมาจะได้สบายตัว

... release blood from the womb.

It helps you feel better.

19

ออย เซียม เวีย แจ็ญ ออย จริน ออย ซับ

ʔɔɔj c^hiəəm wiie cɛŋ ʔɔɔj cɾaən

ʔɔɔj c^hap

ให้เลือดมันออกเยอะแล้วก็เร็ว

It releases blood, so we can
get better quicker.

20

จา ชับซ้อส ชับซ้อส

caa c^hapsɔh c^hapsɔh

กะ ให้เลือดมันหมดเร็วขึ้น

Yes, it helps release blood
from the womb.

21

ซเนื่อเกอะ

sanehka?

แล้วก็

Besides...

22

เทอ ออย ยี่ง ลดไขมัน

t^həw ʔəwɔj jɔŋɣ lotk^hajman

ช่วยลดไขมันในร่างกาย

It helps burn fat in our body

23

บาน พอง

baan p^hɔŋɣ

ได้เหมือนกัน

It can too.

24

จา

caa

กะ

Alright.

5.63) เวียร์ ซโบน /wier saboon/

ชื่อไทย

-

ชื่อวงศ์

Convolvulaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Argyreia osyrensis (Roth) Choisy

ประโยชน์

ใช้รากนำมาต้มใส่กระเทียม พริกไทย คั้น
ให้หมดลูกเข้าอุ้งเร็ว

เวี้อร์ ซโบน /wiəɾ saboon/

1

หนึ่ง ก็เฮา เวี้อร์ ออย?

niŋ kɯ haw wiəɾ ʔoj

หนึ่ง เขาเรียกเถาอะไร?

Neung, how do they call this
vine?

2

นิส เฮย ก็เฮา ทา เวี้อร์ ซโบน

nih həj kɯ haw tʰaa wiəɾ
saboon

นี้เขาเรียกว่าเถาซโบน

They call it 'saboon.'

3

ก็ ปเรอ การ ขางนา?

kɯ prəʔ kaar jaan̩naa

เขาใช้ทำอะไร?

How do they use this plant?

4

เวีย เกิด ทน้า

wiə kʰat tʰanam

มันเป็นยา

It is a kind of drug.

5

ยัว รือ เวีย นิส

juuə rih wiə nih

เอารากของมันนี้

Take its root here.

6

โม ชงอร เพอะ

moo saŋɔɔr pʰʌ?

มาต้มดื่ม

Boil and drink it as a decoction.

7

ซำรับ โคน ซเรีย เนีรวเล็ง

samrap koon srej nəwpʰlɛŋ

สำหรับผู้หญิงที่อยู่ไฟ

For women in confinement after
childbirth.

8

คะ ชงอร เลียข มเรีจ กติมซอ

da? saŋɔɔr liiəj marec

katimsɔɔ

ต้มใส่กับพริกไทยและกระเทียม

Boil it with black pepper and
garlic.

9

ยัว โม ชงอร เพอะ

juuə moo saŋɔɔr pʰʌ?

เอามาต้มดื่ม

Boil and drink it as a decoction.

10

ออย ซโบน ยั้ง กราบ

ໄວ້ງ saboon ຈຳກັດ ກຣາບ

ให้มดลูกของเราเข้าสู่

To have our womb restored to normal position after giving birth.

11

ออย ซับ เนวี นัส

ໄວ້ງ c^hap nəw nah

ให้ (มดลูกเข้าสู่) เร็ว

To have it quickly restored to normal position.

12

ออย ซโบน เวีย ซับ กรีม

ໄວ້ງ saboon wiie c^hap krum

ให้มดลูกแห้งเร็ว

To let it quickly dry.

13

เนื่อ เวื่อร เวีย คอส จเร็น นัส เวีย เวียร จเร็น นัส

neh wiəw wiie doəw cɾaən nah

wiie wiie cɾaən nah

เถาของมันขึ้นเยอะไหม มันเลื้อยเยอะไหม?

Does its vine grow a lot, those crawling on treetops?

14

ร้ว ยาก เตอ เวื่อร ซโบน นิส ไป แพว

ruə jaak təə wiəw saboon nih

paj paew

เถาซโบนหายากนะ น้ำแพว

The saboon vines are quite difficult to find, Auntie Phaew.

15

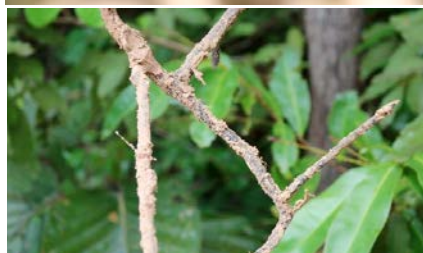
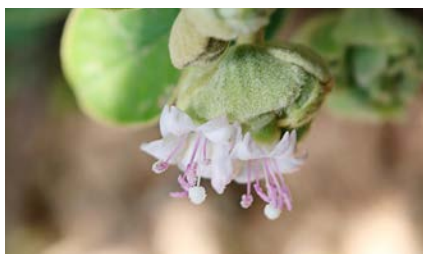
ซเลอะ เวีย มือ มกาง กาง ป้วะ

sləʔ wiie mɾɯ mak^haan k^haan

puəʔ

ใบของมันต้องสังเกตท้องใบ

We need to look at its lower blade here.

5.64) อันติงซอ /ʔantuəŋsɔɔ/

ชื่อไทย

ปลาไหลเผือก

ชื่อวงศ์

Simaroubaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Eurycoma longifolia Jack

ประโยชน์

ใช้ห้วมาต้มกิน แก้โรคสีดวงทวาร

(พืชชนิดนี้หายาก ถ้าขุดห้วมาแล้วจะตาย)

อันต้วงขอ /ʔantuəŋ sɔɔ/

1

ตานีส ก็เฮา เเคิม ซเคีย นีส ?

taa nih kɯ haw dɯɯm sadəj nih

ตานี เขาเรียกว่าต้นอะไร?

Grandpa, how do people call this plant?

2

อานีส ก็เฮา เเคิม อันต้วงขอ

ʔaanih kɯ haw dɯɯm ʔantuəŋ sɔɔ

นี่เขาเรียกว่าต้นอันต้วงขอ

People call this plant ‘ʔantuəŋ sɔɔ.’

3

อันต้วงขอ นีส เมียน ประยอม ก็ รั้ว ชั่ว จิจ

ʔantuəŋ sɔɔ nih miien prajɔɔc

kɯ ruuə juuə ciic

อันต้วงขอนี้มีประโยชน์ เขาหาขุด...

ʔantuəŋ sɔɔ is useful, people dig it up..

4

บาน เติวี เทอ ทนัว แก รือโดง

baan təw tʰəw tanam kɛɛ rihdoon

ขุดเอาไปทำยาแก้ริดสีดวง

Dig it up to make drug for hemorrhoids.

5

แก ปือ เกอะบาน รือโดง เกอะบาน

kɛɛ pih kɯʔbaan rihdoon

kɯʔbaan

แก้พิษก็ได้ แก่ริดสีดวงก็ได้

To heal poison, to treat hemorrhoids.

6

เมียน อย ตืด ตา

miien ʔoj tɯt taa

มีอะไรอีกไหมตา?

Is there something else, Grandpa?

7

เมียน อย ปเรอ ปั่นน้อส แอญ เบอเซิน เบอ

ก็ ชั่ว เติวี ตะ เลียข

miien ʔoj prɛɛ pannɔh ʔɛɛn

bɛɛsən bɛɛ kɯ juuə təw daʔ

liiəj

ไม่มีอะไรหรอก แต่ถ้าจะเอาไปผสมกับ

No, but people mix this plant with...

8

เคิม กลาบุก พอง เกอะบาน

dɯɯm klaabuuk pʰɔɔŋ kɯʔbaan

ต้นกลานูกด้วยก็ได้

‘klaabuuk’ as well.

9

เนื้ส อานิส เดิม เวีย ปั้นเนื้ส แอญ ทม

neh ʔaanih dɛɛm wiə panneh

ʔeɛn tʰom

ต้นของมันใหญ่เท่านี้เองหรือ?

Is it only this tall?

10

เดิม เวีย เมียน กป๊ว๊ส

dɛɛm wiə miən kapuəh

ต้นของมันมีความสูง

It is quite tall.

11

กป๊ว๊ส กรี้อ้น เฮย เบอ เดิม เวีย ลออ

kapuəh kriən həɔj bɛɛ dɛɛm

wiə laʔɔɔ

ก็สูงเหมือนกัน ถ้าต้นของมันสวย

Quite tall if it grows up well.

12

แต กรอ เดิม กป๊ว๊ส เวีย ร้ว ญาก เดิม เวีย

เดี๊ยบ เกอะ ร้ว ญาก

tɛɛ kɔɔ kʰəɔn kapuəh wiə

ruə ɲaak dɛɛm wiə tiəp kɛɛ?

ruə ɲaak

แต่ก็ไม่ค่อยเห็นต้นสูง มีแต่ต้นเตี้ย มันก็

เลยหายาก

But I have not seen any tall ones.

There are only short ones. It is

difficult to find the tall ones now.

13

จ้อส เมิม เวีย ทม ปันนา?

cɔh mɛɛm wiə tʰom pannaa

แล้วหัวของมันใหญ่แค่ไหน?

Is its root big?

14

เมิม เวีย จังวะ ปันนา เวีย เกอะ ทม ปันตเร๊ส

กลั๊ส

mɛɛm wiə caŋwaʔ pannaa

wiə kɛɛ tʰom pantreh klah

หัวของมันบางที่ก็ใหญ่ขนาดนี้

Its root is just around this size.

15

เป็นี้ มีจิง เป็นี้ ดองจอบ

pɛɛn miɛŋ pɛɛn dɔŋcɔɔp

เท่าหัวแม่เท้า เท่าด้ามจอบ

As big as a toe or a hoe's handle.

16

กิ ช้ว เมิม เวีย เดี๊ว เทอ ยังนา

kɛɛ juə mɛɛm wiə təw tʰəɔ

jaŋnaa

เอาหัวของมันไปทำอะไร?

What do they do with its roots?

17

ยั่ว เตวี ซงอร

juuə təw saŋoɔr

เอาไปต้ม

They boil it.

18

กั๊ด ปรำปิล ปรำปิล เกอะ ซงอร

kat prampil prampil kʌʔ saŋoɔr

ตัดเป็น 7 ชิ้นเอามาต้ม

Chop it into seven pieces to boil.

19

คะ จรุ๊น นัซ ปึก กเร็ง เวีย จอฮ ปวี๊ฮ

daʔ cɾʌn nah piək kɾeŋ wiə

coəh puəh

ถ้าใช้มากเกินไป กลัวท้องเสีย

If we use it too much, we can get diarrhea.

20

เพอะ จรุ๊น นัซ ปึก กเร็ง จอฮ ปวี๊ฮ

pʰʌʔ cɾʌn nah piək kɾeŋ coəh

puəh

ดื่มมากเกินไป ก็กลัวจะท้องเสีย

Drink it too much, you can get diarrhea.

21

เกอะ สรรพคุณ เวีย เกอะ ปั้นน้อฮ เฮย นอ

kʌʔ sappʰakʰun wiə kʌʔ

pannoh həəj no

สรรพคุณของมันมีแค่นี้ใช่ไหม?

Is that all for its use?

22

บาค

baat

กร๊ีบ

Yes.

23

แก รือโดง

kæ rihdoon

แกริดสีดวง

To treat hemorrhoids.

5.65) อำปรูประปรอย /?amprum preeprowj/

ชื่อไทย

หางเปี๊ยะ/ เกล็ดปลาช่อน/ เกล็ดน้มนม

ชื่อวงศ์

Fabaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์

Phyllodium sp.

ประโยชน์

ใช้รากต้มกับกระเทียม พริกไทย
ดื่มแก้กษัยเส้น หรือผู้หญิงอยู่ไฟ

อำปรุม ปะปรอย

/ʔamprum præprɔj/

1

ตา นิส ก็ ทา เคิม ซเคีย

taa nih kɯ tʰaa dʌm sadɔj

ตานี้เขาเรียกว่าต้นอะไร?

Grandpa, how do they call this plant?

2

อานิส ก็ ทา เคิม อำปรุมปะปรอย

ʔaanih kɯ tʰaa dʌm ʔamprum præprɔj

ต้นนี้เขาเรียกว่า ต้นอำปรุมปะปรอย

They call it ‘ʔamprum præprɔj.’

3

มนุ๊สจัส โคนกเมญ ปุเคิม ก็ เฮา ทา

อำปรุมปะปรอย ก็ ชั่ว เตวี เทอ ซเคีย

manɯhcah koonkameen
pɯdʌm kɯ haw tʰaa ʔamprum
præprɔj kɯ juuə təw tʰə
sadɔj

คนแก่สมัยก่อน เขาเรียกว่า อำปรุมปะปรอย
เขาไปทำอะไร

Old people in the past called it
‘ʔamprum præprɔj’ What did
they use it for?

4

ชั่ว เตวี ทา ยี เมียน มี เมียน ซโมล ก็ ทา ชั่ว
เตวี ซงอร เพอะ เกิด ทน้า เต๊จ คเนีย อาจา

juuə təw tʰaa jii miən mɯ miən
cʰamool kɯ tʰaa juuə təw saŋɔr
pʰʌʔ kʌt tʰanum dɛc kʰaniə
ʔaacaw

เขาว่า มีตัวผู้ ตัวเมีย เอามาต้มเป็นยาได้
เหมือนกันนะหลาน

They said there are male and
female ʔamprum præprɔj plants.
They both can be made into
medicine.

5

ทา เวีย มั่นเชวี ชรุล คุมาด เกอะ เพอะ
บาน พง นิส ทน้า

tʰaa wiə mansəw sruul
kʰamaat kʌʔ pʰʌʔ baan pʰon
nih tʰanam

ถ้าไม่คอยสบาย ผมก็กินยาพวกนี้แหละ

If I feel sick, I just take those
plants.

6

เมียน มี เมียน ซโมล

miən mɯ miən cʰamool

มีตัวเมีย มีตัวผู้

There are some kinds of female
and male plants.

7

กลัซ กึ เฮา เดิม อำปรุมปแรปรอย

k^hlah kii haw d^lam

ʔamprumprɛɛprɔɔj

บ้างเขาก็เรียก ต้นอำปรุมปแรปรอย

They just called it ‘ʔamprum

prɛɛprɔɔj’.

8

มือ ยังนา กึ ทา มิ ชโมล

m^ɔɔ jaŋnaa kii t^haa miⁱ c^hamool

ดูอย่างไรว่า ตัวผู้หรือตัวเมีย?

How can we know if it is male

or female?

9

เค็ญ อานา เต เค็ญ อานา เต ซเลอะ ยังนา

เต คุมาด เกอะ มันเชวี จำ บานตา จำ จำ กึ

ทา เดิม เมียน มิ เมียน ชโมล

deŋ ʔaanaa tee deŋ ʔaanaa tee

s^laʔ jaŋnaa tee k^hamaat k^laʔ

mansəw cam baantaa cam

cam kii t^haa miⁱəŋ miⁱ miⁱəŋ

c^hamool

ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร ผมก็จำไม่ค่อยได้

รู้แต่ว่า มีต้นตัวผู้และต้นตัวเมีย

I’m not quite sure if we can tell

it from the leaves. But I know

there are two kinds.

10

ทน้ำ แกะ อย

t^hanam kɛɛ ʔoj

ใช้เป็นยาแก้อะไร?

What kind of drug is it?

11

เต ทา มัน ชรูล ทา ซือ กเล็ช ไค กเล็ช จิง พง

โกน ชเรี้ย โกน อย ซือ

tee t^haa man sruul t^haa c^hiⁱ

kleh daj kleh c^ɔɔŋ p^hoŋ koon

srej koon ʔoj c^hiⁱ

เขาว่า มันไม่สบายตัว เจ็บตามข้อเท้า ข้อมือ

พวกผู้หญิงที่มีอาการ

They said when you feel un-

well, having pains and aches on

joints like ankles and wrist, those

women who got symptoms like...

12

เฮิม ชมอง เฮิม ชมา เวีย เกอะ กึ ทา ยี เกอะ

เพอะ ทน้ำ อำปรุมปแรปรอย

h^lam samoŋ h^lam samaa

wiⁱə k^laʔ kii t^haa jii k^laʔ p^haʔ

t^hanam ʔamprum prɛɛprɔɔj

หน้าแข้งบวม ไหล่บวม เขาก็ว่าให้ดื่มยา

อำปรุมปแรปรอย

Having swollen shins and

shoulders, just drink ‘ʔamprum

prɛɛprɔɔj’ decoction.

13

มี ชโหมล

mii c^hamool

ตัวเมียตัวผู้

Female and male.

14

นี่ฮ แอญ

noh ʔæŋ

นั่นแหละ

That's it.

15

กรุน ซื่อ กบาล ยังแจ๊ส นือฮ

krun c^hi kabaal jaŋceh noh

เป็นไข้ปวดหัวใช่ไหม?

Also when we have fever or
headaches, right?

16

บาด บาด

baat baat

ครับ

Yes.

17

อานิส ซเคีย ใญ่ เวีย ปกา รี่ ซเคีย

ʔaanih sadəj k^hʌn wiio pakaa

riʔ sadəj

อันนี้คืออะไร ไซ่ดอกของมันไหม?

Which part is this? Are they its
flowers?

18

ปกา

Pakaa

ดอกครับ

Its flowers.

19

กิเฮา ปกา ตีจิง ซเลอะ ยังนา เวีย เตวี๋ ดอฮ
โม ขางจแน๊ฮ เกอะ

ki haw pakaa tiicin slaʔ

jaŋnaa wiio təw dɔɔh moo

paanʔaneh kaʔ

อันที่จริงเขาเรียกใบ บางที่มัน(ดอก) กิ่งออก
ออกแบบนี้

Some call it leaves, but some-
times it blooms out like this.

20

มื่อ เวีย ลเอ็ด ซแน๊ฮ ยังแจ๊ส

mɔɔ wiio laʔet saŋeʔ jaŋceh

ดูสิ มันออกเยอะแยะอย่างนี้

Look at those blooming bundles.

21

อากลัฮ ซเลอะ เวีย เกอะ ตันทม คเวียล ญ
คเวียล กเบ๊ย ขาง ปุ่เคิม เกอะ เบ๊ฮ ซเลอะ
นิฮ

ʔaak^hlah slaʔ wiio kaʔ tant^hom

k^hwiioəl kuu k^hwiioəl kabej jaan

puɔlɔm kaʔ beʔ slaʔ nih

สมัยแต่ก่อน เลี้ยงวัวเลี้ยงควายก็เก็บใบใหญ่ๆ
นี้แหละ

In the past, when I led my cows
and buffaloes (into the field or
forest), I took its big leaves like
these leaves.

22

โม มูร เกิด กดาฮ จัวะ

moo muur kaat kadaah cuə?

เอามาม้วนเป็นกระดาษมวนยาสูบ

And fold them up as tobacco
paper.

23

เวีย มั่น ปุล เต เป็นยา

wiio man pul tee penjaa

มันไม่เป็นพิษหรือ เป็นยา

It isn't toxic. It's really good
for medicine.

24

ปันแนฮ เฮย นอ ตา สรรพคุณ เวีย

panneh həj noo taa

sapp^hak^hun wiio

เท่านี้ใช้ไหม สรรพคุณของมัน

Is that all for its use?

25

บาต

baat

ครับ

Yes

6. สรุปการแบ่งกลุ่มพืชตามประโยชน์ใช้สอย

จำนวนพืช 65 ชนิดจากปากตาเกวี่ที่นำมาทำเป็นแบบเรียนภาษาเขมรถิ่นไทยนี้ สามารถจัดกลุ่มประเภทการใช้สอยโดยอ้างอิงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสอบถามจากปราชญ์และทีมวิจัยชุมชน รวมทั้งได้ตรวจสอบซ้ำ สามารถแบ่งได้ดังนี้

1) เป็นสมุนไพร รักษาโรคต่าง ๆ หมายถึงสมุนไพรที่นำส่วนต่าง ๆ มารักษาโรคตามที่ปราชญ์ชาวบ้านได้ปฏิบัติกันมา ซึ่งบางชนิดใช้รักษาได้หลายโรค บางชนิดไม่ได้ใช้เดี่ยว ๆ คือต้องใช้ร่วมกับสมุนไพรหลายชนิด เพื่อการรักษาโรคที่ได้ผล แต่ในที่นี้จะเน้นที่สมุนไพรชนิดนั้นมีคุณสมบัติรักษาโรคอะไรบ้าง

2) แก่พิษจากสัตว์ หมายถึง การที่ลูกแมลงมีพิษกัดหรือต่อย เช่น งู ตะขาบ

3) สำหรับหญิงอยู่ไฟ คลอดบุตร หมายถึงสมุนไพรที่นำมาใช้เกี่ยวกับผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ เพื่อให้คลอดบุตรง่าย และหญิงหลังคลอด เพื่อให้ผู้เป็นมารดามีสุขภาพดี

4) อาหาร หมายถึง ส่วนประกอบของพืชที่นำมาปรุงอาหาร หรือสามารถนำมารับประทานสดกับน้ำพริก หรือส่วนของผลที่นำมารับประทาน

5) รักษาโรคสำหรับสัตว์เลี้ยง โดยเฉพาะเห็บหมัดของวัวควาย เพราะชาวเขมรถิ่นไทยส่วนใหญ่เลี้ยงวัวควายไว้ใช้งานหรือไม่ก็ขาย

6) สร้างบ้าน เฟอร์นิเจอร์ มุงหลังคา เครื่องเรือน

7) ประโยชน์อื่นๆ ที่ไม่สามารถจัดเข้ากลุ่มอื่น ๆ ได้ หรือถ้าจะจัดออกเป็นกลุ่มย่อยก็จะย่อยมาก ๆ จึงรวมอยู่ในกลุ่มนี้

8) ไม่มีประโยชน์และเป็นพิษ

สรุปเป็นแผนผังดังนี้

7. เอกสารอ้างอิง

- ประชุมพร สังข์น้อย และคณะ. (2552). รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โครงการ “การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ภาษาเขมรถิ่นไทย เพื่อการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นและเสริมสร้างการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประชุมพร สังข์น้อย และคณะ. (2556). รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โครงการ “รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยแบบทวิภาษาโดยใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยร่วมจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปุด กลีบแดงและคณะ. (2563). รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์โครงการ “ทิว มโสม ทน้า ปรีดา กาส (เที่ยว อาหาร ยา ป่าดงแก้ว) บ้านขนาดปริง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). คู่มือระบบเขียนภาษาเขมรถิ่นไทยอักษรไทย. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- สุรัญญา ทะวงศ์ดี และคณะ (2559).รายงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โครงการ “พัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อการฟื้นฟูภาษาเขมรถิ่นไทยบ้านโพธิ์ทอง ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์”สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. (2547). แผนที่ภาษาของชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ดัชนีคำ

ก

กรวย 61
กรวยป่า 70
กระชับ 58
กระดาน 39, 106
กระดาษ 141
กระดุกอึ่ง 88
กระถินณรงค์ชัย 14
กระท่อม 35, 44
กระเทียม 25, 50, 130
กระสุน 120
กวนข้าวทิพย์ 92, 108
กษัยเส้น 18, 25, 54, 88, 96, 105, 137
กะเพรา 40
กัศตอ 28
กันตรึง 29
กันตรัม 29
กำ 50
เกล็ดนิ่ม 137
เกล็ดปลาซ่อน 137
แกง 22
แก่น 54, 71

ข

ขนหมา 21
ขน 68, 84, 90, 104, 119
ขม 33
ขยี้ 62
ข้อเท้าข้อมือ 139

ขับ 50

ขับน้ำคาวปลา 52, 70

ขับลม 52, 118

ขับเลือด 52, 70

ข้าว 61

จี๋เถ้า 100

เข้าอุ้ง 132

ไช้ 140

ไช้หัด 109

ค

คม 52

คล้ายตัว 91

คล้ายเส้น 77

คั่ง 52

คันทนา 36

คางทูม 38

เคล็ด

เคล็ดขัดยอก 58

เคี้ยว 28, 44, 46, 58

ง

งู 109

จ

เจ็บ 36

ช

ช่าง 93

แช่น้ำ 109

เชื้อไฟ 99

ช

เซาะเนียง 109

ค

คืบ 92

คั้ม 27, 29, 48, 51, 55, 63, 69, 73, 97, 105,
121, 128

เค็ก 61, 109, 112

เค็กเล็ก 46, 65

ด

ดัน 14, 26, 44, 105, 128

ดันกลาญก 135

ดันงบป่า 22

ดันตระนมตัญญู 85, 89

ดันตระมุงเซจ 70

ดันตลัด 93

ดันแตกตอก 84, 88

ดันยอ 54

ดันพเจียฮ 81

ดันมเมียง 55

ดันลเลียว 70

ลำดัน 58, 70, 99, 109

คั้ม 27, 29, 48, 51, 55, 69, 73, 81, 85, 97,
105, 121, 128, 136

ค้อกระจก 61

ตะขบบ้าน 11

ตะขาบ 109

คัวบวม 82

คัวผู้ 138

คัวเมีย 138

ตา 61

ตากแห้ง 42

ตำ 28, 109

ถ

ถัก 35

ถาก 48

ถ่าน 15

เถา 80, 103, 116, 131

ท

ท้อ

ท้องเสียว 33, 136

ท้องอืด 61, 66, 121

ไม่สบายท้อ 61, 66

ทา 99

เท้าเปล่า 36

โทษ 36, 53, 124

น

นอน 44

น้ำคาบปลา 50

น้ำชาข้าวเหนียว 38

น้ำข้าว 41

น้ำตาลในเลือด 11

น่านม 27

น้ำพริก 21, 31, 108

น้ำมะพร้าว 77

น้ำเหลือง 46

เนื้อ 94, 108

บ

บวม 38, 124, 139
บาด 36, 52
บ้าน 14, 32, 99
บำรุง 77
โบราณ 11, 106
ใบ 46, 68, 111
 ใบตอง 109
 ใบสด 61

ป

ปลาไหลเผือก 133
ปวดข้อมือข้อเท้า 69
ปวดฟัน 99
ปวดมือปวดเท้า 85
ปวดหัว 140
ปวดเข่า 97
ปวดเมื่อย 54, 91
ปวดเส้น 69, 85
ปวดเอว 97
ประโยชน์ 36, 51, 69, 85
ปาก 113
ป่าตากาฮ 90
ปิ่นไม้ไผ่ 120
ปู 100
เป่า 28, 44, 46, 58, 61, 112
เปรี้ยว 43, 67, 96
 เปรี้ยวอมหวาน ดูที่ หวานอมเปรี้ยว
เปลือก 40, 46
แปร่งฟัน 58

ผ

ผัก 24, 111
ผ้า 94, 108
ผิดสำแดง 29, 65
ผืน 124
แผล 46, 109
เผา 100

ฝ

ฝน 38, 48, 63, 112
ฝาด 105
ฝี่ 46

พ

พลับพลา 118
พลุช้าง 115
พักแวน 109
พริกไทย 25, 50, 130
พิษ 28, 82, 109, 122, 134
พื้น 39, 106
พุ่ม 29

ฟ

ฟัน 100
ฟัน 119
เฟอร์นิเจอร์ 14, 99

ม

มดลูก 58, 132
มะกอกเกลือ 92
มะม่วงป่า 38
มะเร็ง 48

มะหาด 42

มุง 36

เมล็ด 94, 108, 110

แมลง 28

ไม้ประดับ 115

ไม้ลาย 118

ย

ยอด 43

ยอดอ่อน 21, 31, 55, 96

ยา 29, 43, 55, 62, 69, 77, 105

ยาฆ่าแมลง 31

ยาร้อน 128

ยาระบาย 31

ยาสูบ 141

ยาง 99

เย็น 36

ร

รสชาติ 33, 105

ร้องแง 46

ร้องไห้ 112

รักษา 46, 51, 71

ราก 18, 25, 29, 34, 46, 51, 55, 61, 69, 77,
85, 90, 97, 112, 128

รากฟัน 38

ริดสีดวงทวาร 34, 133, 136

โรค

โรคชา 112

โรคเลือด 51

โรคเลือดขึ้นสมอง 52

ล

ลม 50

ลมพิษ 82

ลำต้น คูที่ ต้น

ลูกกระสุน 118

เล็บเหยี่ยว 67

เลือด 50

เลือดลม 128

เลีย 39, 107

ไล่ม 121

ว

วัวควาย 55

ส

สบาย 71, 77, 128, 139

สมรรถนะทางเพศ 76

สมอง 52

สมุนไพร 11, 18, 25, 34, 50, 96

ส้มโอม 96

สรรพคุณ 29, 40, 108

สลายไขมัน 126

ส่วนผสม 92

สะอื้น 44

สะเดา 31

สาก 104

सान 35

สี

สีขาว 110

สีดำ 16, 63, 68, 103

สีแดง 13, 104

สุก 102, 106

เส้า 44

เสื่อม 76

ห

หญ้า 50

หญ้าคา 34

หญ้ารีแพร์ 58

หญ้าเพ็ก 54

หญ้าหนิขหมา 58

หนองน้ำ 12

ห่อ 61

หนาม 68

หนามเหยี่ยว 67

หน้าแข้ง 139

หน้าแล้ง 51

หมัก 31

หลังคา 32, 35, 58

หมาก 28, 46

หมากพลู 42, 46

หมากสุก 47

หมากเหลียม 92

หมีเหม็น 61

หวาน 11, 106

เปรี้ยวอมหวาน 106, 118

หวานอมเปรี้ยว 42

หอม 106

หั่ว 109, 133, 135

หางเป็ช 137

หายาก 132, 133

อ

อยู่ไฟ 25, 29, 52, 59, 71, 128, 131

ออกพรรษา 92, 108

อาบ 82

เอื้องหมายนา 109

A

Aches 69, 91
Acidulous 19
Adult 113
Allergy 29, 82
 Allergic 124
Ankle 139
Appetite 27
Ashes 100

B

Bad 36, 124
Bamboo gun 120
Barefoot 36
Bark 40
Bath 82
Benefit 80
Betel nuts 47
Bitter 23, 33
Black 16, 63, 68, 103
Blade 52
Bloating 121
Blood 51, 128
Blow 44, 47
Board 39
Boil 27, 48, 51, 55, 59, 69, 74, 81, 121, 131
Branches 68, 94
Breast milk 27
Buddhist Lent Day 95, 108
Building 44, 100
Bullet 120

Burn 100, 129

Bush 29

C

Cabin 36
Cancer 48
Cattle 55
Centipede 110
Ceremony 108
Charcoal 15
Chew 44, 47
Childbirth 27, 29, 52, 59, 71, 131
Children 65, 113, 128
Chili paste 22, 32, 108, 111
Chop 136
Clots 52
Coat 113
Coconut 77
Confinement 27, 29, 59, 71, 128, 131
Cook 95, 108
Crab 100
Cry 48
Curry 22
Cut 94

D

Decoction 27, 48, 51, 55, 63, 69, 74, 81, 91, 114, 121, 128, 131, 139
Decoration 117
Dessert 108
Diarrhea 33, 136

Disease 113
Dissolve 51
Drink 27, 48, 51, 59, 63, 69, 74, 91, 114,
121, 128, 139
Drug 29, 32, 40, 47, 69, 100, 113
Dry 51
Dyke 36

E

Economic 15
Elephant 93

F

Fat 129
Feet 85
Female 138
Firewood 119
Fitful 44
Flatulence 66, 121
Flow 52
Food 65
Fresh 52
Fruit 19, 43, 63, 94, 108
Furniture 15

G

Garlic 51, 131
Grass 35
Grind 41, 48, 63, 113
H
Hand 85
Hairy 68, 84, 90, 119

Heal 41, 48, 52, 77, 82
Heartwood 16, 71
Hemorrhoids 134, 136
House 32, 44, 100, 107
Hurt 36, 53
Hut 35

I

Infant 27, 47
Infect 48

J

Joints 139
Juice 77

K

.

L

Laxative 32
Latex 100
Leaves 47
 Top leaves
 Young leaves (leaf) 43, 55, 111
Log 32, 44, 101

M

Male 138
Mature 23, 94, 107
Medicine 27, 47, 71, 77, 80, 100, 121, 138
Mix 40, 55, 81, 90, 100, 134
Mouth 113

Mumps 41

Muscle 69, 77, 86

N

Nourish 77

P

Pain 69, 85, 91, 139

Paste 100, 110

Peel 40, 48, 108

Pepper 51, 131

Pillar 44

Plank 39, 107

Plug out 108

Pock 48

Poison 134

Poisoning 65

Poisonous 123

Pond 12

Pound 110

Portion 77

Pulp 94

Pustule 48

R

Rashes 124

Red 13

Relaxation 55, 69, 77, 91

Release 128

Relief 29

Relieve 91

Restore 132

Rice 16, 108

Rice field 16, 35

Rice water 41

Ripe 12, 63, 68, 104, 120

Roof 35

Root 26, 29, 48, 55, 63, 69, 77, 81, 85, 113,
131, 135

S

Saw 39, 101, 107

Scoop 95

Scrap 48

Scrub 62, 113

Season 51, 108

Seed 94, 108

Seven 77, 136

Sharp 53

Shin 139

Shoulder 139

Sick 71, 138

Sided-dish 23, 111

Skin 124

Sleep 44

Sour 20, 43, 120

Stem 26, 52, 103

Stomach 66, 121

Stone 113

Strain 69, 86

Sweet 12, 20, 43, 105, 120

Swollen 124, 139

T

Takah 90

Teeth 100

Thatch 35

Thorn 68

Toddler 44

Toothache 100

Toy 120

Treat 48, 69, 113, 121

U

Unwell 139

Urticarial 82

V

Vegetable 23, 111

Vine 80, 103, 116, 131

W

Warm 128

Water 48

Weave 35

White 110

Womb 128, 132

Wood 15

Wound 48, 113

Wrist 139

Project “Digital Documentation of the botanical knowledge
of Northern Khmer speakers: Linguists, botanists,
and community members working together”

Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University